

Wymagania edukacyjne z historii klasa II LO poziom rozszerzony (3 letnie Liceum)

Część 1, „Starożytność i średniowiecze”

Temat lekcji	Zagadnienia	ocena dopuszczająca	ocena dostateczna	ocena dobra	ocena bardzo dobra	ocena celująca
		Uczeń:	Uczeń potrafi to, co na ocenę dopuszczającą, oraz:	Uczeń potrafi to, co na ocenę dostateczną, oraz:	Uczeń potrafi to, co na ocenę dobrą, oraz:	Uczeń potrafi to, co na ocenę bardzo dobrą, oraz:
Zrozumieć przeszłość	– historia jako nauka – chronologia w historii – epoki historyczne – sposoby datowania zabytków archeologicznych – źródła historyczne	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>historia, kalendarz, starożytność, średniowiecze, czasy nowożytne, epoka najnowsza, źródło historyczne</i> – wymienia główne epoki historyczne.	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>prehistoria, starożytność klasyczna, antyk</i> – przedstawia różne metody liczenia czasu wykorzystywane na przestrzeni dziejów – wymienia najważniejsze cezury chronologiczne – przedstawia klasyfikację źródeł historycznych – wyjaśnia znaczenie źródeł dla poznawania przeszłości.	– wyjaśnia znaczenie terminu <i>historiografia</i> – wyjaśnia, jaką funkcję pełnił kalendarz i jak zmieniał się na przestrzeni dziejów – podaje przykłady źródeł, na podstawie których historycy odtwarzają przeszłość.	– wyjaśnia znaczenie terminu <i>dendrochronologia</i> – wyjaśnia, na czym polega specjalizacja w badaniu historii – omawia stosowane przez archeologów metody datowania zabytków – omawia zjawiska z przeszłości należące do pamięci zbiorowej.	– wyjaśnia znaczenie przeszłości dla wspólnego dziedzictwa i kształtu współczesnej cywilizacji.
PIERWSZE CYWILIZACJE						
1. Prehistoria	– pojawienie się i ewolucja człowieka	– wyjaśnia znaczenie terminu <i>rewolucja neolityczna</i>	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>paleolit, neolit, Żyzny</i>	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>teoria kreacjonizmu,</i>	– wskazuje na mapie najstarsze miasta świata	– ocenia kontrowersje związane z teorią

	<ul style="list-style-type: none"> – Karol Darwin i teoria ewolucji – <i>Homo sapiens</i> – chronologia pradziejów – człowiek w paleolicie – rewolucja neolityczna – sztuka prehistoryczna – najstarsze miasta – cywilizacje w dolinach wielkich rzek – powstanie cywilizacji 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na mapie obszary cywilizacji powstałych w dolinach wielkich rzek – omawia cechy charakterystyczne i skutki rewolucji neolitycznej – omawia cechy charakterystyczne cywilizacji powstałych w dolinach wielkich rzek. 	<p><i>Półksiężyc, system irygacyjny</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na mapie zasięg Żywnego Półksiężyca – wymienia cechy charakterystyczne człowieka rozumnego – przedstawia chronologię pradziejów – omawia przyczyny rewolucji neolitycznej – wyjaśnia rolę pierwszych miast – omawia przyczyny powstania cywilizacji w dolinach wielkich rzek – wymienia i omawia etapy powstania cywilizacji w dolinach wielkich rzek. 	<p><i>ewolucja, antropologia, epoka lodowcowa, hominidy, megality, ideogram</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje postać Karola Darwina – wskazuje na mapie kierunki rozprzestrzeniania się człowieka współczesnego – omawia teorię Karola Darwina – wyjaśnia, na czym polegała ewolucja człowieka – opisuje tryb życia społeczeństw w paleolicie. 	<p>(Jerycho, Çatal Höyük)</p> <ul style="list-style-type: none"> – wymienia etapy ewolucji człowieka i charakteryzuje poszczególne formy hominidów – opisuje cechy charakterystyczne sztuki prehistorycznej – opisuje cechy charakterystyczne najstarszych osad miejskich. 	Karola Darwina.
2. Mezopotamia i jej dzieje	<ul style="list-style-type: none"> – warunki naturalne Mezopotamii – skąd pochodzili Sumerowie? – cywilizacja Sumerów 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Międzyrzecze, Sumerowie, kodeks, Kodeks Hammurabiego, politeizm, pismo</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>zikkurat, imperium, Babilon, Asyria</i> – zna daty: rozwoju cywilizacji Sumerów (IV–III tysiąclecie 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Akadowie, prawo talionu, muszkeni</i> – identyfikuje postać Nabuchodonozora II – wskazuje na mapie 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu Epos o Gilgameszu – zna czas rozwoju poszczególnych cywilizacji na terenie 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pochodzenie Sumerów – ocenia znaczenie <i>Kodeksu Hammurabiego</i> dla organizacji państwa i

	<ul style="list-style-type: none"> – imperium Akadów – Babilonia i jej dzieje – <i>Kodeks Hammurabiego</i> – Asyria i jej dzieje – społeczeństwa i państwa Mezopotamii – wierzenia religijne i osiągnięcia cywilizacyjne ludów Mezopotamii – pismo klinowe – architektura i sztuka Mezopotamii 	<p><i>klinowe</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje postać Hammurabiego – wskazuje na mapie obszar Międzyrzecza – wymienia cechy charakterystyczne cywilizacji Sumerów – wyjaśnia znaczenie pisma dla rozwoju cywilizacji Mezopotamii. 	<p>p.n.e.), spisania <i>Kodeksu Hammurabiego</i> (XVIII w. p.n.e.)</p> <ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje postać Sargona Wielkiego – wskazuje na mapie siedziby Sumerów, Babilon – opisuje warunki naturalne Mezopotamii – przedstawia panowanie Hammurabiego – omawia <i>Kodeks Hammurabiego</i> – wymienia cechy charakterystyczne państw i społeczeństw Mezopotamii – wymienia osiągnięcia cywilizacyjne ludów Międzyrzecza. 	<p>Akad, Asyrię, największy zasięg państw: babilońskiego i asyryjskiego</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia okoliczności powstania i cechy charakterystyczne imperium akadyjskiego – omawia kierunki ekspansji Babilonii i Asyrii – przedstawia okoliczności powstania oraz upadku imperiów: babilońskiego i asyryjskiego – opisuje wierzenia religijne ludów Mezopotamii – omawia architekturę i sztukę Mezopotamii. 	<p>Mezopotamii oraz daty: zdobycia Babilonu przez Persów (539 r. p.n.e.), upadku Asyrii (614 r. p.n.e.)</p> <ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje postać Asurbanipala – wymienia etapy przemian politycznych na terenie Mezopotamii od IV do II tysiąclecia p.n.e. – omawia i ocenia politykę władców asyryjskich wobec podbitych ludów. 	<p>funkcjonowania społeczeństwa.</p>
3. Cywilizacja egipska	<ul style="list-style-type: none"> – warunki naturalne Egiptu – początki cywilizacji egipskiej – państwo 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>faraon, piramida, mumifikacja, pismo hieroglificzne</i> – zna datę powstania 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>katarakta, wezyr</i>, Księga umarłych – zna datę podboju Egiptu przez 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>nom, nomarcha, Hetyci, pismo hieratyczne, pismo demotyczne</i> – identyfikuje postać 	<ul style="list-style-type: none"> – zna datę bitwy pod Kadesz (1285 r. p.n.e.) – identyfikuje postać Amenhotepa IV 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia dorobek cywilizacji egipskiej – porównuje osiągnięcia cywilizacyjne mieszkańców

	<p>faraonów i jego dzieje polityczne</p> <ul style="list-style-type: none"> – ustrój społeczno-polityczny Egiptu – religia Egipcjan – wiara w życie pozagrobowe – kultura starożytnego Egiptu – piramidy – zabytki architektury i sztuki egipskiej – pismo – znaczenie cywilizacji egipskiej 	<p>cywilizacji egipskiej (IV tysiąclecie p.n.e.)</p> <ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na mapie Górny i Dolny Egipt – wyjaśnia znaczenie Nilu dla gospodarki Egiptu – wymienia cechy charakterystyczne religii egipskiej. 	<p>Aleksandra Wielkiego (332 r. p.n.e.)</p> <ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje postać Ramzesa II – omawia warunki naturalne Egiptu – omawia ustrój polityczny Egiptu – opisuje strukturę społeczną starożytnego Egiptu – opisuje wiarę Egipcjan w życie pozagrobowe – wymienia cechy charakterystyczne kultury egipskiej – opisuje zabytki architektury i sztuki egipskiej. 	<p>Narmera</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia okoliczności powstania cywilizacji egipskiej – omawia początki władzy faraonów – omawia świat bogów egipskich – opisuje wpływ wiary Egipcjan w życie pozagrobowe na ich architekturę i sztukę – przedstawia etapy rozwoju pisma egipskiego i jego znaczenie. 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia dzieje państwa egipskiego od Średniego Państwa do zajęcia Egiptu przez Rzymian – wyjaśnia znaczenie reformy wprowadzonej przez Amenhotepa IV dla religii egipskiej. 	<p>starożytnej Mezopotamii i Egiptu</p> <ul style="list-style-type: none"> – porównuje wierzenia religijne mieszkańców starożytnej Mezopotamii i Egiptu.
<p>4. Inne cywilizacje Bliskiego Wschodu</p>	<ul style="list-style-type: none"> – imperium Hetytów – Fenicjanie – kolonizacja fenicka – Hebrajczycy w Palestynie – królestwo Izraela i jego upadek – judaizm i <i>Stary Testament</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Stary Testament, religia monoteistyczna, judaizm</i> – identyfikuje postacie: Abrahama, Mojżesza, Dawida, Salomona – wskazuje na mapie Palestynę i Jerozolimę 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Indoeuropejczycy, Hebrajczycy, Fenicjanie, faktoria handlowa, Tora, Persowie, zaratustryzm</i> – zna daty powstania cywilizacji fenickiej (III tysiąclecie p.n.e.), upadku państwa 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Ariowie, niewola babilońska, diaspora</i> – zna czas działalności Zaratustry (2. poł. VII w. p.n.e.) oraz datę końca niewoli babilońskiej (538 r. p.n.e.) – wskazuje na mapie 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Hetyci, Medowie, mazdaizm</i> – zna czas rozkwitu potęgi Hetytów (XIV i XIII w. p.n.e.) oraz daty: założenia Kartaginy (814 r. p.n.e.), powstania 	<ul style="list-style-type: none"> – porównuje politykę Asyryjczyków, Babilończyków i Persów wobec podbitej ludności – ocenia wpływ imperium Achemenidów i religii perskiej na rozwój cywilizacji.

	<ul style="list-style-type: none"> – Persowie i ich imperium – religia perska 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia cechy charakterystyczne judaizmu. 	<p>perskiego (k. IV w. p.n.e.), panowania Dawida (1000–960 r. p.n.e.), upadku królestwa Izraela (722 r. p.n.e.) i Judy (586 r. p.n.e.)</p> <ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje postacie: Saula, Cyrusa II Wielkiego, Dariusza I Wielkiego, Zaratustry – wskazuje na mapie Fenicję – wymienia cechy cywilizacji fenickiej – omawia proces powstania królestwa Izraela – omawia działalność Dawida i Salomona – przedstawia organizację imperium perskiego – omawia religię perską. 	<p>zasięg kolonizacji fenickiej, Izrael, Judę, zasięg podbojów perskich</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia przyczyny, zasięg i skutki kolonizacji fenickiej – omawia przyczyny i skutki upadku królestw Izraela oraz Judy – omawia <i>Stary Testament</i> i wyjaśnia jego znaczenie dla badań nad dziejami Hebrajczyków – omawia rozwój imperium perskiego – omawia kierunki i zasięg podbojów perskich. 	<p>państwa Medów (625 r. p.n.e.)</p> <ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje postać Kambyzesa – omawia kierunki i zasięg migracji Indoeuropejczyków w oraz plemion semickich – przedstawia historyczne i biblijne dzieje Hebrajczyków. 	
5. Cywilizacje Indii i Chin	<ul style="list-style-type: none"> – powstanie cywilizacji doliny Indusu – okres wedyjski – system kast – imperium 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>buddyzm</i>, <i>konfucjanizm</i> – identyfikuje postacie: Aśoki, Buddy, Shi Huanghi, 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>kasta</i>, <i>braminizm</i>, <i>hinduizm</i>, <i>nirwana</i> – zna czas działalności Buddy 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>cytadela</i>, <i>Ariowie</i>, <i>Wedy</i> – zna czas najazdu Ariów na Indie (II tysiąclecie p.n.e.) 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Ramajana</i>, <i>guru</i> – zna datę zjednoczenia Indii 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia wpływ cywilizacji starożytnych Indii oraz Chin na kulturę i cywilizację współczesną.

	<p>Maurjów</p> <ul style="list-style-type: none"> – religie Indii – warunki naturalne starożytnych Chin – historia Chin – osiągnięcia cywilizacyjne Chińczyków – konfucjanizm 	<p>Laocjusza, Konfucjusza</p> <ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na mapie starożytne Indie i Chin – omawia osiągnięcia cywilizacyjne Chińczyków. 	<p>(VI/V w. p.n.e.) i Konfucjusza (VI/V w. p.n.e.)</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia warunki naturalne doliny Indusu – przedstawia system kast – omawia braminizm i hinduizm – wyjaśnia wpływ religii starożytnych Indii na tamtejsze systemy: społeczny i polityczny – opisuje warunki naturalne starożytnych Chin – omawia filozofię konfucjanizmu. 	<p>oraz datę powstania cesarstwa w Chinach (221 r. p.n.e.)</p> <ul style="list-style-type: none"> – przedstawia przyczyny, zasięg i skutki ekspansji Ariów – omawia strukturę społeczną i polityczną Indii w okresie rządów Ariów – wyjaśnia wpływ konfucjanizmu na starożytne państwo i społeczeństwo chińskie – wyjaśnia, dlaczego cywilizacja Chin rozwijała się w izolacji od reszty świata. 	<p>przez przedstawicieli dynastii Maurjów (321 r. p.n.e.)</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia początki cywilizacji doliny Indusu – przedstawia okoliczności i skutki zjednoczenia Indii przez władców z dynastii Maurjów – wymienia etapy budowania chińskiej państwowości. 	
STAROŻYTNA GRECJA						
1. Najstarsze dzieje Grecji	<ul style="list-style-type: none"> – Grecja i jej warunki naturalne – transport i gospodarka – kultura minojska – Mykeńczycy i starożytne 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>kultura minojska, kultura mykeńska</i> – wymienia cechy charakterystyczne kultury minojskiej i mykeńskiej. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Hellada, Hellenowie</i> – zna czas trwania kultury minojskiej (ok. 2000–1450 r. p.n.e.), kultury mykeńskiej (ok. 1580–1200 r. p.n.e.) 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Achajowie, Dorowie, „wieki ciemne”, Jonowie</i> – zna czas trwania „wieków ciemnych” (XII–IX w. p.n.e.) – wskazuje na mapie 	<ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje postać Heinricha Schliemanna – wskazuje na mapie zasięg osadnictwa Achajów, Dorów i Jonów – porównuje 	<ul style="list-style-type: none"> – porównuje funkcje oraz wygląd pałaców minojskich i mykeńskich – ocenia wartość poznawczą źródeł wiedzy na temat świata mykeńskiego.

	Mykeny – „wieki ciemne”		– identyfikuje postacie: Minosa, Agamemnona – wskazuje na mapie krainy starożytnej Grecji, Kretę, Cypr – wymienia osiągnięcia cywilizacyjne przedstawicieli kultury minojskiej i mykeńskiej – omawia warunki naturalne starożytnej Grecji – wymienia cechy charakterystyczne gospodarki starożytnej Grecji.	Cyklady, Sporady, zasięg kultury minojskiej, zasięg kultury mykeńskiej – omawia „wieki ciemne” w dziejach starożytnej Grecji – wyjaśnia wpływ morza na życie starożytnych Greków.	organizację państwa oraz społeczeństwa w kulturze minojskiej i mykeńskiej – przedstawia okoliczności upadku kultury minojskiej i mykeńskiej.	
2. Świat <i>poleis</i>	– początki <i>poleis</i> – hoplici i falanga – jak powstały greckie <i>poleis</i> ? – ustroje <i>poleis</i> – wielka kolonizacja	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>polis</i> , <i>monarchia</i> , <i>oligarchia</i> , <i>demokracja</i> , <i>wielka kolonizacja</i> – omawia ustroje <i>poleis</i> .	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>agora</i> , <i>Akropol</i> , <i>arystokracja</i> , <i>hoplici</i> , <i>falanga</i> , <i>tyran</i> , <i>metropolia</i> – zna czas wielkiej kolonizacji (VIII–VI w. p.n.e.) – wskazuje na mapie zasięg kolonizacji greckiej – wymienia cechy	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>okres archaiczny</i> , <i>amfora</i> , <i>barbarzyńca</i> – datuje okres archaiczny w dziejach Grecji (VIII–VI w. p.n.e.), pojawienia się alfabetu greckiego (VIII w. p.n.e.) – wymienia przyczyny powstania	– wyjaśnia znaczenie terminu <i>ajsymneci</i> – porównuje zasięg kolonizacji greckiej i fenickiej – wymienia przyczyny wprowadzenia pieniądza monetarnego w świecie starożytnym.	– wymienia wady i zalety greckich <i>poleis</i> związane z funkcją, jaką pełniły one w świecie greckim – ocenia sposób funkcjonowania <i>poleis</i> w starożytnej Grecji.

			<p>charakterystyczne <i>polis</i> jako organizacji politycznej, społecznej, religijnej i ekonomicznej</p> <p>– omawia przyczyny, zasięg i skutki wielkiej kolonizacji</p> <p>– wyjaśnia, na czym polegała wyjątkowość greckich <i>poleis</i>.</p>	<p><i>poleis</i> greckich</p> <p>– porównuje formy ustrojowe <i>poleis</i> greckich</p> <p>– wyjaśnia wpływ reformy wojskowej na ustrój starożytnych <i>poleis</i>.</p>		
3. Sparta	<p>– początki Sparty</p> <p>– działalność Likurga</p> <p>– społeczeństwo Sparty</p> <p>– ustrój polityczny Sparty</p> <p>– życie Spartan</p> <p>– wojownicy spartańscy</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>spartiaci</i>, <i>geruzja</i>, <i>eforowie</i>, <i>oligarchia</i></p> <p>– zna czas założenia <i>polis</i> spartańskiej (II tysiąclecie p.n.e.)</p> <p>– omawia ustrój polityczny Sparty.</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>heloci</i>, <i>periojkowie</i>, <i>apella</i></p> <p>– zna czas zakończenia budowy władztwa terytorialnego przez Spartę (VI w. p.n.e.)</p> <p>– identyfikuje postacie: Likurga, Leonidasa</p> <p>– wskazuje na mapie zasięg <i>polis</i> spartańskiej</p> <p>– opisuje społeczeństwo Sparty</p> <p>– omawia kompetencje instytucji</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Związek Peloponeski</i>, <i>symmachia</i>, <i>diarchia</i></p> <p>– wskazuje na mapie kierunki ekspansji <i>polis</i> spartańskiej</p> <p>– opisuje początki <i>polis</i> spartańskiej</p> <p>– wymienia przyczyny i skutki powstania Związku Peloponeskiego</p> <p>– omawia działalność Likurga</p> <p>– wyjaśnia, na czym polegała uprzywilejowana pozycja spartiatów</p> <p>– przedstawia rolę i</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: Wielka Rhetra, kleroi, <i>diaita</i></p> <p>– wymienia społeczne i polityczne skutki uprzywilejowania spartiatów</p> <p>– przedstawia rolę kobiet w społeczeństwie spartańskim</p> <p>– omawia pozycję królów w <i>polis</i> spartańskiej.</p>	<p>– wyjaśnia, na czym polegała oryginalność ustroju politycznego Sparty</p> <p>– ocenia prawo i wychowanie spartańskie oraz ich wpływ na funkcjonowanie tej <i>polis</i>.</p>

			ustrojowych w Sparcie – opisuje życie codzienne Spartan.	znaczenie wojowników w Sparcie.		
4. Ateny	– Ateny w okresie archaicznym – prawa Drakona, reformy Solona i Klejstenesa – społeczeństwo demokratycznych Aten – ustrój polityczny Aten – urzędy w demokracji ateńskiej	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Rada Pięciuset, demokracja, ostracyzm</i> – opisuje ustrój polityczny demokratycznych Aten.	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>archont, metojkowie, eklezja, retoryka, sąd ludowy, strateg, demagog</i> – zna daty: reform Solona (594/593 r. p.n.e.), reform Klejstenesa (508/507 r. p.n.e.) – identyfikuje postacie: Solona, Klejstenesa, Peryklesa – wskazuje na mapie zasięg <i>polis</i> ateńskiej – omawia warunki naturalne i gospodarkę Attyki – przedstawia reformy społeczne oraz polityczne Solona i Klejstenesa – omawia społeczeństwo demokratycznych Aten.	– wyjaśnia znaczenie terminów: „ <i>strząśnięcie długów</i> ”, <i>fyla, kworum, dieta, Pnyks</i> – zna datę spisania praw Drakona (621 r. p.n.e.) – identyfikuje postacie: Tezeusza, Drakona, Pizystrata – opisuje położenie i najważniejsze zabytki Aten – przedstawia polityczną i społeczną rolę arystokracji ateńskiej – wyjaśnia przyczyny i okoliczności przeprowadzenia reform Solona oraz Klejstenesa – omawia rolę niewolników w starożytnych Atenach.	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>trytia, dokimazja, euthyna</i> – zna datę przejścia władzy przez Pizystrata (561 r. p.n.e.) – opisuje historię Aten w okresie archaicznym – przedstawia sytuację kobiet w <i>polis</i> ateńskiej – omawia działalność i odpowiedzialność urzędników w demokratycznych Atenach.	– ocenia reformy Solona i Klejstenesa oraz ich wpływ na przemiany ustrojowe i społeczne w <i>polis</i> ateńskiej.

<p>5. Wojny grecko- perskie</p>	<p>– przyczyny wojen grecko-perskich – armie: grecka i perska – bitwa pod Maratonem i jej znaczenie – Filippides i bieg maratoński – wyprawa Kserksesa – bitwa pod Termopilami – Salamina i Plateje</p>	<p>– zna daty: bitwy pod Maratonem (490 r. p.n.e.), bitwy pod Termopilami i bitwy Salaminą (480 r. p.n.e.) – identyfikuje postacie: Miltiadesa, Leonidasa, Temistoklesa – wskazuje na mapie Maraton i Salaminę – omawia przebieg bitwy pod Maratonem.</p>	<p>– zna daty: wyprawy Datysa i Artafernesa (490 r. p.n.e.), wyprawy Kserksesa (480 r. p.n.e.), bitwy pod Platejami i Mykale (479 r. p.n.e.) – identyfikuje postacie: Datysa, Artafernesa, Kserksesa – wskazuje na mapie Plateje, Mykale – wymienia przyczyny wojen grecko-perskich – omawia przebieg bitwy pod Termopilami – przedstawia przebieg bitwy pod Salaminą – omawia skutki wojen grecko-perskich.</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Nieśmiertelni, polemarcha, triera</i> – zna datę wyprawy Mardoniosa (492 r. p.n.e.) – identyfikuje postacie: Mardoniosa, Pauzanasza – wskazuje na mapie kierunki wypraw perskich na Grecję – przedstawia przebieg wypraw Persów przeciwko Grekom.</p>	<p>– identyfikuje postacie: Hippiasza, Filippidesa – porównuje armie: grecką i perską pod względem uzbrojenia oraz taktyki wojskowej.</p>	<p>– ocenia znaczenie bitwy pod Maratonem – ocenia postawy Greków pod Maratonem, Termopilami i Salaminą.</p>
<p>6. Kultura antycznej Grecji</p>	<p>– literatura grecka – retoryka – teatr grecki – filozofia grecka – architektura i rzeźba grecka</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>liryka, filozofia</i> – identyfikuje postacie: Homera, Sokratesa, Arystotelesa, Platona</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>historiografia, sofiści, retoryka, antropomorfizacja, heros, wyrocznia</i> – identyfikuje</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Akademia, Liceum</i> – identyfikuje postacie: Tukidydesa, Demostenesa,</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminu <i>agon</i> – omawia genezę teatru antycznego – opisuje wygląd antycznej świątyni</p>	<p>– ocenia osiągnięcia cywilizacyjne kultury starożytnej Grecji i ich wpływ na oblicze współczesnej Europy.</p>

	<ul style="list-style-type: none"> – sztuki plastyczne w okresie klasycznym – religia w starożytnej Grecji – sport w starożytnej Grecji 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia poglądy wybitnych filozofów greckich – przedstawia panteon bogów greckich. 	<ul style="list-style-type: none"> postacie: Herodota, Sofoklesa, Eurypidesa, Fidiusza, Myrona, Hipokratesa z Kos – omawia kierunki rozwoju literatury greckiej – omawia rolę teatru w kulturze greckiej – wyjaśnia istotę rozważań filozoficznych antycznych Greków – omawia architekturę grecką – omawia greckie porządki architektoniczne – wymienia przykłady rzeźby greckiej – wymienia cechy charakterystyczne religii starożytnych Greków. 	<ul style="list-style-type: none"> Izokratesa, Ajschylosa, Arystofanesa, Talesa z Miletu, Demokryta z Abdery, Polikleta, Lizypa – wymienia etapy w historii kultury greckiej i określa czas ich trwania – wyjaśnia, jaką rolę w życiu starożytnych Greków odgrywała retoryka – przedstawia teatr antyczny i jego działalność – przedstawia klasyczny kanon piękna – wymienia przykłady malarstwa greckiego – wyjaśnia, jaką rolę w świecie greckim odgrywały wyrocznie. 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje rolę sportu w starożytnej Grecji. 	
7. Grecja po wojnach perskich	<ul style="list-style-type: none"> – Związek Morski – wojna peloponeska i jej skutki – rywalizacja o 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>hegemonia</i> – zna datę wojny peloponeskiej (431–404 r. p.n.e.) 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>Związek Morski</i> – zna datę powstania Związku Morskiego 	<ul style="list-style-type: none"> – zna datę wojny korynckiej (395–387 r. p.n.e.) – identyfikuje postacie: Kimona, 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu „<i>wyprawa dziesięciu tysięcy</i>” – zna datę bitwy 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia polityczne skutki rywalizacji <i>poleis</i> greckich o hegemonię.

	hegemonię w Grecji	– przedstawia skutki wojny peloponeskiej.	(478 r. p.n.e.) – wskazuje na mapie obszary zamieszkane przez uczestników wojny peloponeskiej – opisuje politykę Aten po wojnach perskich – wymienia przyczyny i przedstawia przebieg wojny peloponeskiej.	Alkibiadesa – wskazuje na mapie obszary zamieszkane przez uczestników wojny korynckiej – omawia okoliczności powstania Związku Morskiego.	pod Leuktrami (371 r. p.n.e.) – wymienia etapy rywalizacji o hegemonię w Grecji po wojnie peloponeskiej.	
8. Aleksander Wielki	– Macedonia przed Aleksandrem Wielkim – armia Macedonii – podboje Aleksandra Wielkiego – imperium Aleksandra Macedońskiego	– zna datę przejęcia władzy przez Aleksandra Wielkiego (336 r. p.n.e.) – identyfikuje postać Aleksandra Wielkiego – wskazuje na mapie kierunki ekspansji państwa macedońskiego – wymienia cechy charakterystyczne imperium macedońskiego w czasach panowania Aleksandra Wielkiego.	– zna daty: bitwy nad rzeką Granikos (334 r. p.n.e.), bitwy pod Issos (333 r. p.n.e.), bitwy pod Arbelą i Gaugamelą (331 r. p.n.e.) – identyfikuje postacie: Filipa II, Dariusza III – wymienia miejsca najważniejszych bitew Aleksandra Wielkiego – przedstawia etapy ekspansji Macedonii w czasach panowania Aleksandra Wielkiego – wyjaśnia, dlaczego Aleksander Wielki	– zna daty: bitwy pod Cheroneją (338 r. p.n.e.), zdobycia Persepolis (330 r. p.n.e.) – opisuje rozwój potęgi macedońskiej w czasach panowania Filipa II – omawia organizację imperium macedońskiego – opisuje politykę Aleksandra Wielkiego wobec podbitych ludów.	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>sarisa</i> , <i>hetajrowie</i> – identyfikuje postać Aleksandra I – omawia dzieje państwa macedońskiego przed Aleksandrem Wielkim – opisuje armię macedońską i sposób prowadzenia przez nią walki.	– ocenia wpływ ekspansji Aleksandra Wielkiego na rozwój cywilizacyjny podbitych ludów.

			przejmował wschodnie obyczaje.			
9. Świat hellenistyczny	<ul style="list-style-type: none"> – rozpad imperium Aleksandra Wielkiego – cechy kultury hellenistycznej – ośrodki kultury hellenistycznej – literatura okresu hellenistycznego – filozofia epoki hellenistycznej – sztuki plastyczne – religia i kult władców – dziedzictwo epoki hellenistycznej 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>epoka hellenistyczna</i> – datuje epokę hellenistyczną (323–31 r. p.n.e.) – wymienia cechy kultury hellenistycznej. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>stoicyzm, epikureizm, cynizm, kult władców</i> – identyfikuje postacie: Epikura z Aten, Zenona z Kition, Diogenesa z Synopy, Euklidesa, Archimedesesa z Syrakuz – omawia skutki rywalizacji wodzów po śmierci Aleksandra Wielkiego – przedstawia kierunki filozoficzne epoki hellenizmu – wymienia cechy charakterystyczne sztuki hellenistycznej. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>diadochowie, filologia, synkretyzm</i> – zna daty: śmierci Aleksandra Wielkiego (323 r. p.n.e.), podboju Egiptu przez Rzym (31 r. p.n.e.) – identyfikuje postacie: Polibiusza, Eratostenesa z Cyreny, Arystarcha z Samos – wskazuje na mapie państwa powstałe w wyniku rozpadu imperium Aleksandra Wielkiego – opisuje ośrodki kultury hellenistycznej i ich znaczenie – omawia rozwój literatury w okresie hellenistycznym – przedstawia poglądy filozofów epoki hellenistycznej 	<ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje postacie: Lizymacha, Ptolemeusza I Sotera, Seleukosa I Nikatora, Kallimacha, Teokryta, Pyrrona z Elidy, Hipparchosa z Nikai – omawia sytuację imperium macedońskiego po śmierci Aleksandra Wielkiego – wymienia zabytki sztuki hellenistycznej. 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia i ocenia dziedzictwo epoki hellenistycznej.

				– opisuje nowe zjawiska religijne, które pojawiły się w okresie hellenistycznym.		
ANTYCZNY RZYM						
1. Etruskowie i początki Rzymu	– starożytna Italia – pochodzenie Etrusków – Etruskowie i ich cywilizacja – legendarne i historyczne początki Rzymu	– wyjaśnia znaczenie terminu <i>senat</i> – zna datę założenia Rzymu (753 r. p.n.e.) – identyfikuje postać Romulusa – omawia legendarne i historyczne początki Rzymu.	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>patrycjusze, plebs</i> – zna czas największej potęgi Etrusków (VII–VI w. p.n.e.) oraz datę wprowadzenia republiki (509 r. p.n.e.) – omawia warunki naturalne Półwyspu Apenińskiego – przedstawia osiągnięcia cywilizacji etruskiej – omawia ustrój i strukturę społeczną królewskiego Rzymu.	– wyjaśnia znaczenie terminu <i>patronat</i> – wskazuje na mapie zasięg osadnictwa plemion i ludów zamieszkujących starożytną Italię – opisuje organizację polityczną Etrusków – omawia wierzenia Etrusków.	– wyjaśnia kontrowersje związane z pochodzeniem Etrusków.	– ocenia wpływ osiągnięć cywilizacji etruskiej na kształtowanie się starożytnego Rzymu.
2. Republika rzymska	– republika i jej społeczeństwo – władze republiki rzymskiej – urzędy i instytucje republikańskie	– wyjaśnia znaczenie terminu <i>republika</i> – omawia władze republiki rzymskiej.	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>konsul, pretor, kwestor, edyl, cenzor, dyktator, trybun ludowy</i> , Prawo XII tablic – przedstawia	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>liktor, komicja, nobilitas</i> – identyfikuje postać Cyncynata – opisuje okoliczności	– porównuje republikę rzymską z <i>polis</i> grecką.	– omawia i ocenia rolę patrycjusza w starożytnym Rzymie.

	<p>– walka o prawa plebejuszy – <i>Prawo XII tablic</i></p>		<p>strukturę społeczną republikańskiego Rzymu – omawia kompetencje senatu oraz wyższych i niższych rangą urzędników rzymskich.</p>	<p>wprowadzenia w Rzymie republiki – omawia kompetencje komicjów – opisuje przyczyny, przebieg i skutki walki o prawa plebejuszy.</p>		
<p>3. Powstanie Imperium Rzymskiego</p>	<p>– podbój Italii – Italia po podbojach rzymskich – armia rzymska – legiony rzymskie – przyczyny, przebieg i skutki wojen punickich – podbój państw hellenistycznych – Imperium Romanum</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminu <i>legion</i> – zna daty: I wojny punickiej (264–241 r. p.n.e.), II wojny punickiej (218–201 r. p.n.e.), III wojny punickiej (149–146 r. p.n.e.) – identyfikuje postać Hannibala – wskazuje na mapie kierunki ekspansji Rzymu w basenie Morza Śródziemnego – wymienia przyczyny i skutki wojen punickich.</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>sprzymierzeńcy, triumf, Imperium Romanum, namiestnik</i> – zna daty: bitwy pod Kannami (216 r. p.n.e.), bitwy pod Zamą (202 r. p.n.e.), – identyfikuje postać Publiusza Korneliusza Scypiona – wskazuje na mapie miejsca bitew z czasów wojen punickich – omawia przebieg wojen punickich – omawia sposób organizacji i funkcjonowanie Imperium Romanum.</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>ekwici, manipuł, centuria</i> – zna daty: końca podboju Półwyspu Apenińskiego (264 r. p.n.e.), bitwy pod Mylae (261 r. p.n.e.), podboju Macedonii przez Rzym (168 r. p.n.e.), zajęcia Grecji przez Rzym (146 r. p.n.e.) – identyfikuje postać Pyrrusa – wskazuje na mapie kierunki ekspansji Rzymu na Półwyspie Apenińskim, kierunek marszu Hannibala, terytoria zajęte przez Rzym – omawia etapy</p>	<p>– zna daty: bitwy pod Benewentem (275 r. p.n.e.), bitwy pod Kynoskefalaj (197 r. p.n.e.), bitwy pod Magnezją (190 r. p.n.e.) – identyfikuje postacie: Hamilkara Barkasa, Lucjusza Emiliusza Paulusa, Gajusza Terencjusza Warrona – wyjaśnia przyczyny sukcesu rzymskiej ekspansji – przedstawia etapy podboju państw hellenistycznych przez Rzym.</p>	<p>– ocenia sposób organizacji i funkcjonowanie Imperium Romanum – ocenia wpływ ekspansji rzymskiej na losy państw podbitych.</p>

				<p>podboju Italii przez Rzymian</p> <ul style="list-style-type: none"> – przedstawia organizację terenów podbitych przez Rzym w Italii – omawia organizację armii rzymskiej. 		
<p>4. Kryzys i upadek republiki rzymskiej</p>	<ul style="list-style-type: none"> – skutki podbojów – reformy Grakchów – kryzys republiki – niewolnicy w starożytnym Rzymie – powstanie Spartakusa – I triumwirat – rządy Cezara – II triumwirat 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>gladiator</i>, <i>triumwirat</i> – zna daty: powstania Spartakusa (73–71 r. p.n.e.), I triumwiratu (60 r. p.n.e.), II triumwiratu (43 r. p.n.e.), bitwy pod Akcjum (31 r. p.n.e.) – identyfikuje postacie: Spartakusa, Gajusza Juliusza Cezara – wymienia przyczyny i skutki powstania Spartakusa – wymienia przyczyny i skutki walki wybitnych polityków o wpływ 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>proletariusze</i>, <i>kwestia agrarna</i>, <i>cezaryzm</i> – zna daty: reform Grakchów (133 i 123 r. p.n.e.), wkroczenia Cezara do Rzymu (49 r. p.n.e.), bitwy pod Farsalos (48 r. p.n.e.), id marcowych (44 r. p.n.e.) – identyfikuje postacie: Tyberiusza Grakchusa, Gajusza Grakchusa, Gnejusza Pompejusza, Marka Antoniusza, Oktawiana – przedstawia przyczyny, realizację i skutki reform 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>villa</i>, <i>ekwici</i>, <i>popularzy</i>, <i>optymaci</i>, <i>reforma wojskowa Gajusza Mariusza</i> – zna daty: reformy wojskowej Gajusza Mariusza (k. II w. p.n.e.), dyktatury Publiusza Korneliusza Sulli (82–79 r. p.n.e.), bitwy pod Filippi (42 r. p.n.e.) – identyfikuje postacie: Gajusza Mariusza, Publiusza Korneliusza Sulli, Marka Licyniusza Krassusa, Kleopatry VII, Lepidusa – wskazuje na mapie zdobycze 	<ul style="list-style-type: none"> – zna daty: powstania Wercyngetoryksa (52 r. p.n.e.), bitwy pod Alezją (52 r. p.n.e.) – identyfikuje postacie: Wercyngetoryksa, Marka Brutusa, Kasjusza Longinusa, Katona Młodszego, Decymusa – omawia różnice polityczne między stronnictwami politycznymi w starożytnym Rzymie – omawia związki między przemianami 	<ul style="list-style-type: none"> – porównuje i ocenia niewolnictwo w Rzymie z jego wcześniejszymi formami na Bliskim Wschodzie oraz w Grecji.

		polityczne w republice rzymskiej.	<p>agrarnych Grakchów</p> <ul style="list-style-type: none"> – przedstawia przebieg powstania Spartakusa – omawia przebieg walki wybitnych polityków o wpływy w republice rzymskiej – wyjaśnia przyczyny załamania się ustroju republikańskiego w Rzymie. 	<p>terytorialne Rzymu u schyłku republiki, miejsca bitew stoczonych podczas wojen domowych</p> <ul style="list-style-type: none"> – opisuje społeczne i gospodarcze skutki podbojów republikańskiego Rzymu – omawia położenie niewolników w starożytnym Rzymie – omawia istotę i skutki reformy wojskowej Gajusza Mariusza – wymienia przyczyny i skutki dyktatury Publiusza Korneliusza Sulli – opisuje działalność militarną i polityczną Juliusza Gajusza Cezara. 	społeczno-gospodarczymi a kryzysem republiki.	
5. Powstanie cesarstwa	<ul style="list-style-type: none"> – powstanie cesarstwa – pryncypat – monarchia czy republika? – panowanie Oktawiana 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>cesarstwo</i> – zna datę końca republiki rzymskiej (31 r. p.n.e.) – identyfikuje postać Oktawiana Augusta 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>pryncypat</i>, <i>pretorianie</i> – zna datę faktycznego przejścia władzy przez Oktawiana (27 r. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>prefekt</i>, <i>prokurator</i>, <i>kohorta</i> – zna datę początku podboju Brytanii (43 r. n.e.) – identyfikuje 	<ul style="list-style-type: none"> – zna datę bitwy w Lesie Teutoburskim (9 r. n.e.) – identyfikuje postać Arminiusza – opisuje relacje 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia politykę wewnętrzną i zewnętrzną Oktawiana Augusta.

	<p>Augusta – dynastia julijsko-klaudivska – podboje rzymskie w I w. n.e.</p>	<p>– wymienia cechy charakterystyczne pryncypatu.</p>	<p>p.n.e.) – identyfikuje postać Nerona – omawia okoliczności powstania cesarstwa rzymskiego – omawia miejsce i funkcje cesarza w państwie – omawia kompetencje senatu i urzędników rzymskich w epoce pryncypatu.</p>	<p>postacie: Tyberiusza, Kaliguli, Klaudiusza – wskazuje na mapie terytoria przyłączone do Rzymu przez Oktawiana Augusta – omawia politykę Oktawiana Augusta wobec prowincji rzymskich – opisuje reformy wojskowe Oktawiana Augusta – przedstawia zmiany w sferze obyczajowości, kulturze i religii w czasach panowania Oktawiana Augusta.</p>	<p>między cesarzem a innymi instytucjami państwa – przedstawia panowanie władców z dynastii julijsko- klaudivskiej – opisuje etapy rozwoju terytorium Rzymu w okresie rządów Oktawiana Augusta.</p>	
<p>6. Pryncypat i dominat</p>	<p>– panowanie Flawiuszów i Antoninów – romanizacja i urbanizacja prowincji – wojny w okresie pryncypatu – limes i zagrożenie zewnętrzne imperium – dominat i</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>romanizacja,</i> <i>urbanizacja</i> – omawia przyczyny, przejawy i skutki romanizacji prowincji rzymskich.</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>limes,</i> <i>centralizacja,</i> <i>absolutyzacja,</i> <i>dominat</i> – zna czas wprowadzenia dominatu (k. III w. n.e.) – identyfikuje postać Dioklecjana – wyjaśnia, jaką rolę odgrywał limes</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminu <i>tetrarchia</i> – zna datę wybuchu powstania w Judei (66 r. n.e.) – identyfikuje postacie: Trajana, Hadriana – wskazuje na mapie obszary podbojów rzymskich z okresu pryncypatu, Wał Hadriana, rzymskie</p>	<p>– zna daty: wojen z Dakami (101–106 r. n.e.), wyprawy przeciwko Partom (114–117 r. n.e.), najazdów Alemanów i Franków na Rzym (pocz. III w. n.e.) – identyfikuje postacie: Wespazjana, Tytusa, Decebała,</p>	<p>– omawia i ocenia politykę rzymską wobec plemion barbarzyńskich najeżdżających imperium.</p>

	tetrarchia		– omawia cechy charakterystyczne dominatu jako formy sprawowania władzy.	umocnienia graniczne – opisuje politykę cesarzy rzymskich w epoce pryncypatu – omawia konflikty wewnętrzne i zewnętrzne Rzymu w okresie pryncypatu – wymienia przyczyny wprowadzenia dominatu.	Waleriana – wskazuje na mapie kierunki najazdów plemion barbarzyńskich na Imperium Rzymskie – omawia ekspansję terytorialną Rzymu w okresie pryncypatu – porównuje ustrój Rzymu w okresach: pryncypatu i dominatu.	
7. Kultura antycznego Rzymu	– kształtowanie się kultury rzymskiej – literatura rzymska – filozofia rzymska – prawo rzymskie – architektura i sztuka – osiągnięcia techniczne – religia w antycznym Rzymie	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>akwedukt, Panteon, Koloseum</i> – identyfikuje postacie: Wergiliusza, Horacego, Owidiusza – wymienia cechy charakterystyczne kultury starożytnego Rzymu.	– zna datę spisania <i>Prawa XII tablic</i> (V w. p.n.e.) – identyfikuje postacie: Katona Starszego, Cycerona, Tacyta, Seneki – wymienia cechy charakterystyczne literatury rzymskiej – omawia cechy charakterystyczne prawa rzymskiego – przedstawia osiągnięcia rzymskiej	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>kazuistyka, geniusz, auspicja, mitraizm</i> – identyfikuje postacie: Mecenasa, Tytusa Liwiusza, Marka Aureliusza – omawia źródła kultury starożytnego Rzymu – omawia osiągnięcia Rzymian w dziedzinie historiografii – opisuje kierunki	– wyjaśnia znaczenie terminu <i>haruspicja</i> – identyfikuje postacie: Plauta, Fabiusza Piktora, Lukrecjusza – omawia wpływ religii greckiej i kultów wschodnich na religię starożytnego Rzymu – porównuje	– ocenia osiągnięcia cywilizacyjne kultury starożytnego Rzymu i ich wpływ na współczesną Europę.

			<p>sztuki i architektury – opisuje osiągnięcia techniczne starożytnych Rzymian – omawia religię starożytnych Rzymian.</p>	<p>rozwoju filozofii rzymskiej – wyjaśnia, w jakich okolicznościach pojawił się kult cesarza i jakie miał znaczenie.</p>	<p>wierzenia religijne starożytnych Greków i Rzymian.</p>	
<p>8. Początki chrześcijaństwa</p>	<p>– początki chrześcijaństwa – powstanie Kościoła powszechnego – prześladowania chrześcijan – chrześcijaństwo religią tolerowaną i państwową</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Mesjasz</i>, Stary Testament, Nowy Testament, <i>Kościół powszechny</i> – zna daty: narodzin Jezusa (7–6 r. p.n.e.), śmierci Jezusa (30 r. n.e.) – identyfikuje postacie: Jezusa, św. Pawła z Tarsu – wskazuje na mapie miejsce powstania chrześcijaństwa – opisuje początki religii chrześcijańskiej.</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>biskup</i>, <i>herezja</i>, <i>sobór</i>, <i>diecezja</i>, <i>patriarcha</i> – zna daty: pierwszych wielkich prześladowań chrześcijan (64 r. n.e.), wydania <i>Edyktu mediolańskiego</i> (313 r. p.n.e.), uznania chrześcijaństwa za religię panującą (392 r. n.e.) – identyfikuje postacie: Poncjusza Piłata, Konstantyna Wielkiego, Teodozjusza Wielkiego – wskazuje na mapie kierunki rozprzestrzeniania</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminu <i>arianizm</i> – zna datę soboru w Nicei (325 r. n.e.) – wskazuje na mapie siedziby patriarchatów – opisuje powstanie chrześcijaństwa – wymienia przyczyny popularności chrześcijaństwa w świecie rzymskim – omawia stosunek starożytnych Rzymian do chrześcijan.</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>gnostycyzm</i>, <i>apokryfy</i>, <i>chrystogram</i> – identyfikuje postać Decjusza – przedstawia pierwsze podziały wśród chrześcijan.</p>	<p>– ocenia stosunek państwa rzymskiego i starożytnych Rzymian do chrześcijan.</p>

			<p>się i zasięg chrześcijaństwa</p> <ul style="list-style-type: none"> – przedstawia proces powstawania Kościoła powszechnego – omawia stosunek państwa rzymskiego do chrześcijan – opisuje proces zmiany chrześcijaństwa z religii prześladowanej w państwową. 			
9. Upadek Imperium Rzymskiego	<ul style="list-style-type: none"> – kryzys wewnętrzny imperium – próby reform – wielka wędrówka ludów – upadek cesarstwa zachodniorzymskiego – dlaczego upadł Rzym? 	<ul style="list-style-type: none"> – zna datę upadku cesarstwa zachodniorzymskiego (476 r. n.e.) – omawia przejawy kryzysu gospodarczego i społecznego w Imperium Rzymskim. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>latyfundium</i> – zna daty: założenia Konstantynopola (330 r. n.e.), podziału cesarstwa rzymskiego (395 r. n.e.) – identyfikuje postacie: Konstantyna Wielkiego, Teodozjusza Wielkiego, Attyli, Odoakra – wskazuje na mapie linię podziału 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>kolon</i> – zna daty: nadania obywatelstwa rzymskiego wszystkim wolnym mieszkańcom cesarstwa (212 r. n.e.), bitwy pod Adrianopolem (378 r. n.e.), bitwy na Polach Katalaunijskich (451 r. n.e.) – identyfikuje postacie: Romulusa Augustulusa, 	<ul style="list-style-type: none"> – zna daty: złupienia Rzymu przez Wizygotów (410 r. n.e.), złupienia Rzymu przez Wandalów (455 r. n.e.) – wskazuje na mapie kierunki migracji plemion barbarzyńskich – omawia zasięg, przebieg i skutki najazdów plemion barbarzyńskich na Rzym w okresie wielkiej wędrówki 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia przyczyny upadku Imperium Rzymskiego.

			<p>cesarstwa rzymskiego</p> <p>– omawia przyczyny kryzysów: gospodarczego i społecznego w Imperium Rzymskim</p> <p>– omawia okoliczności upadku cesarstwa zachodniorzymskiego.</p>	<p>Teodoryka</p> <p>– przedstawia próby reform cesarstwa podejmowane przez cesarzy rzymskich i ich skutki.</p>	<p>ludów</p> <p>– wymienia przyczyny upadku Imperium Rzymskiego.</p>	
WCZESNE ŚREDNIOWIECZE						
1. Barbarzyńska Europa	<p>– plemiona germańskie</p> <p>– królestwa barbarzyńskie</p> <p>– organizacja monarchii barbarzyńskich</p> <p>– upadek państw barbarzyńskich</p> <p>– Kościół na przełomie epok</p> <p>– religijna i cywilizacyjna rola klasztorów</p> <p>– chrystianizacja Irlandii i Brytanii</p>	<p>– wymienia nazwy królestw barbarzyńskich powstałych po upadku cesarstwa zachodniorzymskiego</p> <p>– omawia religijną i cywilizacyjną rolę klasztorów</p> <p>– przedstawia powstanie Brytanii.</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>reguła zakonna</i>, <i>benedyktyni</i></p> <p>– zna daty: kształtowania się królestw anglosaskich (k. VI w.), powstania zakonu benedyktynów (p. VI w.), chrystianizacji Irlandii (V w.)</p> <p>– identyfikuje postacie: Odoakra, św. Benedykta z Nursji, św. Patryka</p> <p>– wskazuje na mapie królestwa barbarzyńskie powstałe po upadku cesarstwa zachodniorzymskiego</p> <p>– omawia organizację</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminu <i>arianizm</i></p> <p>– zna daty: migracji Wandalów do Afryki (429 r.), wkroczenia Longobardów do Italii (586 r.),</p> <p>– identyfikuje postacie: Teodoryka I Wielkiego, Winfryda-Bonifacego</p> <p>– omawia organizację plemion germańskich</p> <p>– opisuje okoliczności powstania królestw barbarzyńskich</p> <p>– opisuje proces chrystianizacji Wysp Brytyjskich</p> <p>– przedstawia okoliczności upadku państw</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminu <i>wiec</i></p> <p>– zna daty: pokonania Odoakra przez Ostrogotów (493 r.), złupienia Rzymu przez Wandalów (455 r.)</p> <p>– identyfikuje postacie: Genzeryka, Grzegorza Wielkiego, Kasjodora, św. Kolumbana</p> <p>– omawia sytuację Kościoła na przełomie starożytności i średniowiecza.</p>	<p>– ocenia religijną i cywilizacyjną rolę klasztorów.</p>

			<p>polityczną monarchii barbarzyńskich</p> <p>– opisuje wkład cywilizacji rzymskiej w organizację królestw barbarzyńskich.</p>	<p>barbarzyńskich.</p>		
<p>2. Cesarstwo bizantyjskie</p>	<p>– Bizancjum na przełomie epok</p> <p>– restauracja cesarstwa rzymskiego</p> <p>– polityka wewnętrzna Justyniana I</p> <p>– kultura i sztuka Bizancjum</p> <p>– <i>Kodeks Justyniana</i></p> <p>– architektura w Bizancjum</p> <p>– kryzys Bizancjum</p> <p>– przemiany społeczne w Bizancjum</p> <p>– dynastia macedońska</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminu <i>Bizancjum</i></p> <p>– identyfikuje postać Justyniana I Wielkiego</p> <p>– wskazuje na mapie Konstantynopol oraz terytorium Bizancjum po podziale cesarstwa rzymskiego</p> <p>– omawia politykę wewnętrzną i zewnętrzną Justyniana Wielkiego.</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminu <i>kodyfikacja justyniańska</i></p> <p>– zna daty: wkroczenia wojsk bizantyjskich do Italii (536 r.), wydania <i>Kodeksu Justyniana</i> (534 r.)</p> <p>– wskazuje na mapie kierunki ekspansji Bizancjum</p> <p>– wyjaśnia, jakie były źródła potęgi Bizancjum</p> <p>– omawia cechy charakterystyczne i znaczenie <i>Kodeksu Justyniana</i></p> <p>– opisuje rolę Bizancjum w kultywowaniu tradycji antycznej i upowszechnianiu chrześcijaństwa</p> <p>– wymienia dzieła sztuki i architektury bizantyjskiej</p> <p>– opisuje przemiany</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>ikonoklazm, renesans macedoński</i></p> <p>– zna daty: wyprawy Belizariusza przeciwko Wandalom (533 r.), interwencji Justyniana I w Hiszpanii (552–555 r.), najazdu Longobardów na Italię (568 r.), ataku Arabów na Konstantynopol (717 r.), chrystianizacji Bułgarii (864 r.)</p> <p>– identyfikuje postać Belizariusza</p> <p>– wskazuje na mapie obszary przyłączone do Bizancjum w czasach panowania Justyniana I Wielkiego</p> <p>– omawia chronologię dziejów Bizancjum</p> <p>– omawia kulturę i sztukę Bizancjum</p> <p>– omawia spory o religię w Bizancjum</p> <p>– omawia zagrożenie</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: „<i>ogień grecki</i>”, <i>tem</i></p> <p>– zna daty: powstania Nika w Konstantynopolu (532 r.), zdobycia bizantyjskich posiadłości w Hiszpanii przez Wizygotów (571–572 r.), oblężenia Konstantynopola przez Awarów i Słowian (626 r.), bitwy pod Niniwą (627 r.), sojuszu Bazylego II i Włodzimierza Wielkiego (988 r.), pokonania Bułgarów przez Bazylego II (1018 r.)</p> <p>– identyfikuje postacie: Tryboniana, Prokopiusza z Cezarei, Herakliusza</p>	<p>– ocenia rolę Bizancjum w kultywowaniu tradycji antycznej i upowszechnianiu chrześcijaństwa.</p>

			ustrojowe i społeczne, które dokonały się w Bizancjum w VII w. – wyjaśnia, na czym polegał renesans macedoński.	zewewnętrzne dla Bizancjum w 2. poł. VII i VIII w. – omawia panowanie dynastii macedońskiej w Bizancjum.	I, Bazylego I Macedończyka, Bazylego II Bułgarobójcy, Włodzimierza Wielkiego – wskazuje różnice w rozwoju Bizancjum i krajów łacińskiej Europy – omawia okoliczności i przejawy kryzysu w Bizancjum w VI w. – opisuje rywalizację bizantyjsko-perską i jej skutki.	
3. Świat islamu	– Arabia przed Mahometem – powstanie islamu i jego rozwój – podboje arabskie – powstanie imperium Arabów – cywilizacja islamu i jej cechy charakterystyczne – podział imperium muzułmańskiego	Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>islam</i> , <i>prorok</i> , Koran – zna datę ucieczki Mahometa z Mekki do Medyny (622 r.) – identyfikuje postać Mahometa – wskazuje na mapie pierwotne siedziby plemion arabskich, kierunki ekspansji Arabów, zasięg podbojów arabskich, miejsce bitwy pod Poitiers – omawia zasady	Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>hidżra</i> , <i>dżihad</i> , <i>szariat</i> , <i>kalif</i> , <i>sułtan</i> , <i>meczet</i> – zna daty: najazdu Arabów na Hiszpanię (711 r.), oblężenia Konstantynopola przez Arabów (717 r.), bitwy pod Poitiers (732 r.) – wskazuje na mapie kierunki ekspansji Arabów, zasięg podbojów arabskich, miejsce bitwy pod Poitiers – opisuje <i>Koran</i> i jego	Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>arabizacja</i> , <i>islamizacja</i> , <i>minaret</i> , <i>szyci</i> , <i>sunnici</i> , <i>astrolabium</i> – zna daty: narodzin Mahometa (570/571 r.), pierwszego objawienia Mahometa (610 r.), powrotu Mahometa do Mekki (630 r.), śmierci Mahometa (632 r.) – identyfikuje postacie: Alego, Abu Bakra, Umara, Usmana – omawia organizację i	Uczeń: – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>dżizja</i> , <i>mihrab</i> – zna daty: bitwy nad rzeką Tałas (751 r.), powstania kalifatu Umajjadów (661 r.), wybuchu rewolty Abbasydów (747 r.) – identyfikuje postać Abu al-Abbasa – wyjaśnia, jaką rolę odegrali Arabowie w przejmowaniu i utrwalaniu nauki greckiej – omawia przyczyny,	Uczeń: – ocenia znaczenie cywilizacji islamskiej dla średniowiecznej i współczesnej Europy.

		religijne islamu i ich wpływ na organizację państwa oraz społeczeństwa.	znaczenie dla świata arabskiego – omawia etapy i zasięg podbojów arabskich – wymienia czynniki, które wpłynęły na trwałość podbojów arabskich – omawia osiągnięcia cywilizacyjne islamu.	sposób życia plemion arabskich przed Mahometem – omawia życie i działalność Mahometa – omawia sytuację w świecie arabskim po śmierci Mahometa – wymienia cechy charakterystyczne architektury arabskiej.	przebieg i skutki podziału imperium arabskiego.	
4. Monarchia Franków	– powstanie państwa Franków – społeczeństwo w monarchii Merowingów – panowanie dynastii Merowingów – organizacja monarchii Franków – powstanie monarchii patrymonialnej – początki potęgi Karolingów – panowanie Pepina Krótkiego	– wyjaśnia znaczenie terminu <i>monarchia patrymonialna</i> – zna datę chrztu Chlodwiga (496 r.) – identyfikuje postać Chlodwiga I – omawia znaczenie przyjęcia chrztu przez Chlodwiga – wymienia cechy charakterystyczne ustroju państwa frankijskiego.	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>majordom, hrabstwo, beneficjum, senior, wasal, Merowingowie, Karolingowie</i> – zna daty: bitwy pod Poitiers (732 r.), przejścia władzy przez Pepina Krótkiego (747 r.), powstania Państwa Kościelnego (756 r.) – identyfikuje postacie: Karola Młota, Pepina Krótkiego – wskazuje na mapie zasięg państwa Franków w końcu V i w poł. VIII w. – przedstawia etapy formowania się państwa Franków – omawia okoliczności i	– wyjaśnia znaczenie terminu <i>prawo salickie</i> – zna daty: przejścia urzędu majordoma przez Karola Młota (714 r.), detronizacji Merowingów (751 r.), pokonania Longobardów przez Pepina Krótkiego (755–756 r.) – identyfikuje postać Childeryka III – wskazuje na mapie zasięg Państwa Kościelnego – omawia proces kształtowania się państwa Franków – omawia strukturę społeczną monarchii Merowingów – omawia rządy	– zna daty: zajęcia Burgundii przez Franków (534 r.), podziału państwa Franków po śmierci Karola Młota (741 r.) – identyfikuje postacie: Childeryka, Grzegorza z Tours, Arnulfa z Metz, Karlomana – porównuje ustroje: monarchii patrymonialnej i cesarstwa rzymskiego – omawia wpływ Karolingów na rządy władców z dynastii Merowingów – wyjaśnia, na czym polegał sakralny charakter	– ocenia znaczenie polityki Pepina Krótkiego dla losów państwa frankijskiego i średniowiecznej Europy.

			<p>skutki osłabienia władzy monarszej Merowingów</p> <p>– przedstawia okoliczności powstania monarchii patrymonialnej</p> <p>– omawia rolę władcy i dworu królewskiego w państwie Franków.</p>	<p>władców z dynastii Merowingów</p> <p>– przedstawia rolę wiecu w państwie frankijskim</p> <p>– wyjaśnia, co było źródłem potęgi Karolingów</p> <p>– omawia panowanie Pepina Krótkiego.</p>	<p>wczesnośredniowiecznych monarchii.</p>	
<p>5. Imperium Karolingów</p>	<p>– powstanie imperium Karolingów</p> <p>– reformy karolińskie</p> <p>– reforma wojskowa</p> <p>– reforma edukacji</p> <p>– zmiany w języku łacińskim</p> <p>– renesans karoliński</p> <p>– odnowienie cesarstwa</p> <p>– kryzys imperium Karolingów</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminu <i>renesans karoliński</i></p> <p>– zna datę koronacji cesarskiej Karola Wielkiego (800 r.)</p> <p>– identyfikuje postać Karola Wielkiego</p> <p>– wskazuje na mapie zasięg państwa Karola Wielkiego</p> <p>– wyjaśnia, na czym polegał renesans karoliński.</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>marchia, kapitularz, skryba, zasada senioratu</i></p> <p>– zna daty: koronacji Karola Longobardów (774 r.), traktatu z Verdun (843 r.)</p> <p>– identyfikuje postacie: Lotara, Ludwika Niemieckiego, Karola Łysego</p> <p>– wskazuje na mapie kierunki ekspansji Karola Wielkiego, Akwizgran</p> <p>– wymienia postanowienia traktatu z Verdun</p> <p>– omawia reformy karolińskie dotyczące administracji, finansów, wojskowości i edukacji</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>trivium, quadrivium, minuskuła karolińska</i></p> <p>– zna daty: śmierci Pepina Krótkiego (768 r.), przejęcia władzy przez Karola Wielkiego (771 r.), pokonania Awarów (796 r.), śmierci Karola Wielkiego (814 r.)</p> <p>– identyfikuje postacie: Leona III, Ludwika Pobożnego</p> <p>– wskazuje na mapie zdobycze terytorialne Karola Wielkiego</p> <p>– przedstawia przebieg i skutki ekspansji Karola Wielkiego</p> <p>– przedstawia osiągnięcia architektury z epoki Karolingów</p>	<p>– identyfikuje postacie: Alkuina, Pawła Diakona, Hrabana Maura, Einharda</p> <p>– omawia okoliczności dojścia do władzy Karola Wielkiego</p> <p>– omawia zmiany w języku i piśmie łacińskim.</p>	<p>– ocenia znaczenie traktatu z Verdun dla kształtowania się narodów współczesnej Europy</p> <p>– ocenia wpływ organizacji i kultury państwa Franków na średniowieczną Europę.</p>

			<ul style="list-style-type: none"> – omawia okoliczności, przebieg i skutki odnowienia cesarstwa – omawia postanowienia i skutki traktatu z Verdun. 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia sytuację państwa frankijskiego po śmierci Karola Wielkiego. 		
6. Kształtowanie się ustroju feudalnego	<ul style="list-style-type: none"> – gospodarka i społeczeństwo we wczesnym średniowieczu – władztwo gruntowe – feudalizm – hołd lenny – rozwój systemu lennego – drabina feudalna 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>gospodarka towarowo-pięiężna, senior, wasal, renta feudalna, pańszczyzna, hołd lenny, lenno, drabina feudalna, feudalizm</i> – wymienia cechy charakterystyczne społeczeństwa feudalnego. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>gospodarka naturalna, własność senioralna, władztwo gruntowe, immunitet, beneficjum, szlachta, kasztelan, rozdrobnienie feudalne</i> – wyjaśnia, na czym polegało władztwo gruntowe – omawia wpływ immunitetu na kształtowanie się władztwa gruntowego – wyjaśnia, jakie miejsce w średniowiecznym społeczeństwie zajmowało rycerstwo. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>trybut, suzeren, szeryf</i> – omawia przejawy i skutki regresu gospodarczego w Europie po upadku cesarstwa zachodniorzymskiego – opisuje kształtowanie się stosunków wasalno-lennych – omawia system zależności wynikających z drabiny feudalnej. 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia wpływ przemian gospodarczych na strukturę średniowiecznego społeczeństwa – omawia rozwój systemów lennych w Europie Zachodniej oraz Anglii i porównuje je. 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia gospodarcze, społeczne i polityczne skutki feudalizmu.
7. Europa Zachodnia w IX i X wieku	<ul style="list-style-type: none"> – upadek dynastii Karolingów – początki królestwa francuskiego – powstanie Rzeszy – cesarstwo 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>wikingowie (Normanie)</i> – identyfikuje postać Ottona I Wielkiego – wskazuje na mapie królestwa Francji, 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Kapetyngowie, Ludolfingowie, idea uniwersalizmu cesarskiego</i> – zna daty: przejścia 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>runy</i> – zna daty: bitwy na Lechowym Polu (955 r.), początku ekspansji wikingów (793 r.) – identyfikuje postacie: 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>konung, jarl</i> – zna datę końca panowania dynastii Karolingów w państwie 	<ul style="list-style-type: none"> – porównuje cesarską koncepcję uniwersalizmu z XX-wiecznym projektem zjednoczonej Europy – ocenia rolę wikingów w kształtowaniu się

	<p>Ottonów</p> <ul style="list-style-type: none"> – Skandynawia i Normanowie – najazdy wikingów – podboje Normanów 	<p>Niemiec i Anglii</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia panowanie Ottona I i okoliczności jego koronacji cesarskiej – wymienia nazwy plemion zamieszkujących Skandynawię. 	<p>tronu zachodniofrankijskiego przez dynastię Kapetyngów (987 r.), powstania państwa niemieckiego (919 r.), bitwy pod Hastings (1066 r.)</p> <ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje postacie: Ottona III, Wilhelma I Zdobywcy – wskazuje na mapie siedziby wikingów, Normandię – opisuje powstanie królestwa francuskiego – przedstawia powstanie państwa niemieckiego – omawia uniwersalistyczne plany Ottona III – omawia przyczyny ekspansji Normanów w Europie. 	<p>Hugona Kapeta, Henryka I, Ottona II, Ruryka</p> <ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na mapie kierunki ekspansji wikingów, miejsce bitwy na Lechowym Polu, miejsce bitwy pod Hastings, państwa normańskie w Europie – charakteryzuje strukturę wewnętrzną państw (zarówno terytorium francuskie jak i niemieckie uległo rozdrobnieniu, powstały liczne księstwa, które co prawda podlegały monarsze, lecz na luźniejszych zasadach) powstałych po traktacie z Verdun – wyjaśnia przyczyny sukcesów ekspansji normańskiej w Europie – opisuje przebieg wypraw Normanów i ich zasięg. 	<p>wschodniofrankijskim (911 r.)</p> <ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje postacie: Karola Grubego, Konrada I, Teofano, Rollona, Edwarda Wyznawcy, Harolda Godwinsona, Roberta Guiscarda, Eryka Rudego, Leifa Erikssona – omawia okoliczności upadku dynastii Karolingów – charakteryzuje plemiona zamieszkujące Skandynawię? 	<p>państw i narodów średniowiecznej Europy.</p>
8. Słowianie i Węgrzy	<ul style="list-style-type: none"> – pochodzenie Słowian – organizacja plemion słowiańskich – pierwsze 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>Słowianie</i> – wskazuje na mapie państwa słowiańskie, państwo Bułgarów, królestwo węgierskie 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>wiec, osada służebna, prowincja kościelna</i> – zna czas ekspansji Słowian (k. V w.) oraz 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Prasłowianie, żupan, głągolica</i> – zna czas powstania państwa 	<ul style="list-style-type: none"> – zna czas powstania Serbii i Chorwacji (X i XI w.) oraz daty: zajęcia Kijowa przez Olega (882 r.), koronacji Stefana I 	<ul style="list-style-type: none"> – porównuje role Awarów i Protobułgarów w dziejach Słowiańszczyzny.

Usunięto: 1

	<p>państwo Słowian – Wielkie Morawy – działalność Cyryla i Metodego – państwa słowiańskie na Bałkanach – Ruś Kijowska – powstanie monarchii węgierskiej</p>	<p>– wymienia państwa Europy Środkowej, Południowej i Wschodniej, które przyjęły chrzest w obrzędach: łacińskim oraz greckim.</p>	<p>datę misji Cyryla i Metodego (863 r.) – identyfikuje postacie: św. Cyryla, św. Metodego – wskazuje na mapie kierunki ekspansji plemion słowiańskich i ich podział terytorialny – opisuje organizację plemion słowiańskich – przedstawia podział plemion słowiańskich – opisuje działalność św. Cyryla i św. Metodego – omawia okoliczności powstania Rusi Kijowskiej.</p>	<p>wielkomorawskiego (p. IX w.) oraz daty: przyjęcia chrztu przez Mojmira I (831 r.), przyjęcia chrztu przez Bułgarów (866 r.), przyjęcia chrztu przez Włodzimierza Wielkiego (988 r.), bitwy na Lechowym Polu (955 r.), przyjęcia chrztu przez Węgrów (974 r.) – identyfikuje postacie: Samona, Mojmira I, Ruryka, Włodzimierza Wielkiego – omawia pochodzenie Słowian – omawia okoliczności powstania państwa Samona – opisuje okoliczności powstania, organizację i losy państwa wielkomorawskiego – omawia wpływ działalności „apostołów Słowian” na chrystianizację Bałkanów – opisuje proces budowania państwa węgierskiego.</p>	<p>Wielkiego (1000 r.) – identyfikuje postacie: Rościława, Świętopełka, Asparucha, Olega, św. Olgi Kijowskiej, Arpada, Gejzy, Stefana I Wielkiego – przedstawia procesy państwowotwórcze na Bałkanach – wyjaśnia polityczne i doktrynalne przyczyny wrogości niemieckiej hierarchii kościelnej wobec misji św. Cyryla i św. Metodego – wyjaśnia, na czym polegały związki między Bizancjum a Rusią Kijowską.</p>	
9.	– pierwszy	– wyjaśnia znaczenie	– wyjaśnia znaczenie	– wyjaśnia znaczenie	– wyjaśnia znaczenie	– omawia znaczenie

Ziemie polskie do X wieku	<p>mieszkańcy ziem polskich</p> <ul style="list-style-type: none"> – Słowianie na ziemiach polskich – kultury archeologiczne na ziemiach polskich – organizacja społeczna Słowian – wierzenia Słowian – plemiona polskie – pierwsze państwa plemienne – początki państwa Polan 	<p>terminów: <i>gród, drużyna</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – zna czas powstania państw plemiennych: Wiślan (2. poł. IX w.) i Polan (X w.) – wskazuje na mapie siedziby plemion polskich – wyjaśnia, w jakich okolicznościach powstały pierwsze państwa plemienne na ziemiach polskich – opisuje proces tworzenia się państwa Polan. 	<p>terminów: <i>kultura archeologiczna, opole, gospodarka przemienna-odłogowa</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – zna czas osiedlenia się plemion słowiańskich na ziemiach polskich (V–VI w. n.e.) – wskazuje na mapie główne grody państw plemiennych – omawia gospodarkę plemion słowiańskich – opisuje organizację społeczną i polityczną Słowian – omawia wierzenia Słowian. 	<p>terminów: <i>kultura łużycka</i>, Geograf bawarski</p> <ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje postacie: Siemowita, Leszka, Siemomysła – opisuje pierwszych mieszkańców ziem polskich – wymienia cechy kultury łużyckiej na przykładzie Biskupina – wyjaśnia, jaką rolę w procesie formowania się państw plemiennych odegrały wojny pomiędzy poszczególnymi ludami. 	<p>terminów: <i>kultura łużycka, kultura lateńska, ceramika sznurowa</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – zna czas trwania kultur: łużyckiej (XV–IV w. p.n.e.) i lateńskiej (V i IV w. p.n.e.) – opisuje kultury archeologiczne na ziemiach polskich – wymienia przyczyny kontaktów handlowych między starożytnym Rzymem a plemionami bałtyjskimi. 	<p>badania archeologicznych dla poznania początków państwowości polskiej.</p>
10. Początki państwa polskiego	<ul style="list-style-type: none"> – państwo Mieszka I – chrzest Polski – postępy w tworzeniu monarchii – panowanie Bolesława Chrobrego – misja św. Wojciecha – zjazd gnieźnieński – wojny polsko-niemieckie – Polska królestwem 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>zjazd gnieźnieński</i> – zna daty: chrztu Mieszka I (966 r.), bitwy pod Cedynią (972 r.), zjazdu gnieźnieńskiego (1000 r.), koronacji Bolesława Chrobrego (1025 r.) – identyfikuje postacie: Mieszka I, Bolesława Chrobrego, św. Wojciecha – wskazuje na mapie zasięg terytorialny 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>Dagome iudex</i> – zna daty: powstania biskupstwa w Poznaniu (968 r.), utraty Grodów Czerwieńskich (981 r.), spisania dokumentu <i>Dagome iudex</i> (ok. 991 r.), wyprawy misyjnej biskupa Wojciecha (997 r.), wojen z cesarzem Henrykiem II (1002–1018 r.), pokoju w Budziszynie (1018 r.), przyłączenia do Polski Grodów Czerwieńskich 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>palatium</i> – zna daty: objęcia rządów przez Mieszka I (ok. 960 r.), ślubu Mieszka I z Dobrawą (965 r.), wyprawy Wichmana (967 r.), zajęcia ziemi krakowskiej (ok. 985 r.), zajęcia Śląska przez Mieszka I (990 r.), utraty Grodów Czerwieńskich (981 r.), beatyfikacji biskupa Wojciecha (999 r.), 	<ul style="list-style-type: none"> – zna daty: sojuszu Mieszka I z Czechami (965 r.), ślubu Mieszka I z Odą (977 r.), pokoju w Poznaniu (1005 r.) – pokazuje na mapie przebieg wypraw wojennych w latach 1002–1018 – przedstawia stosunki polsko-czeskie w czasach panowania Mieszka I – przedstawia stosunki polsko- 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia przyczyny i skutki przyjęcia chrześcijaństwa przez Mieszka I – ocenia polityczne i religijne znaczenie zjazdu gnieźnieńskiego.

		<p>państwa Mieszka I na początku i pod koniec jego panowania, zasięg terytorialny państwa Bolesława Chrobrego na początku i pod koniec jego panowania, Poznań, Gniezno</p> <p>– wyjaśnia okoliczności przyjęcia chrztu przez Mieszka I</p> <p>– omawia postanowienia uczestników zjazdu gnieźnieńskiego o charakterze politycznym i religijnym.</p>	<p>(1018 r.)</p> <p>– identyfikuje postacie: Dobrawy, Radzima Gaudentego, Henryka II</p> <p>– wskazuje na mapie Kraków, Wrocław, Kołobrzeg, kierunek wyprawy misyjnej biskupa Wojciecha, Ruś Kijowską, Grody Czerwieńskie</p> <p>– omawia przyczyny i skutki przyjęcia chrześcijaństwa przez Mieszka I</p> <p>– opisuje relacje Mieszka I z sąsiadami</p> <p>– omawia przyczyny wydania i treść dokumentu <i>Dagome iudex</i></p> <p>– przedstawia przyczyny, przebieg i skutki misji biskupa Wojciecha</p> <p>– opisuje przyczyny i skutki wojen Bolesława Chrobrego z Niemcami</p> <p>– omawia okoliczności koronacji Bolesława Chrobrego i jej znaczenie dla państwowości polskiej.</p>	<p>zajęcia Łużyc, Miśni i Miłska przez Bolesława Chrobrego (1002 r.), przyłączenia Czech, Moraw i Słowacji (1003 r.), zajęcia Miłska i Łużyc (1007 r.), utraty Pomorza (1007 r.), wypraw Henryka II (1015 i 1017 r.), wyprawy kijowskiej Bolesława Chrobrego (1018 r.)</p> <p>– identyfikuje postacie: Ibrahima ibn Jakuba, Wichmana, Hodona, Jordana, Ody, Świętopełka, Jarosława Mądrygo</p> <p>– wskazuje na mapie Miłsko, Łużyce, Miśnię, Czechy, Morawy, Słowację</p> <p>– opisuje początki panowania Mieszka I – do czasu przyjęcia przez niego chrztu</p> <p>– opisuje okoliczności przejęcia władzy przez Bolesława Chrobrego</p> <p>– opisuje przebieg wojen Bolesława Chrobrego z Niemcami.</p>	<p>ruskie w czasach panowania Bolesława Chrobrego.</p>	
11.	– panowanie	– zna daty: koronacji	– wyjaśnia znaczenie	– wyjaśnia znaczenie	– zna daty:	– ocenia postępowanie

<p>Kryzys monarchii piastowskiej</p>	<p>Mieszka II – kryzys monarchii piastowskiej – powrót Kazimierza I Odnowiciela – odbudowa państwa piastowskiego – król Bolesław II Śmiały – biskup krakowski Stanisław – święty czy zdrajca? – panowanie Władysława Hermana – konflikt Bolesława Krzywoustego ze Zbigniewem – podbój i chrystianizacja Pomorza</p>	<p>Mieszka II (1025 r.), powrotu Kazimierza Odnowiciela do kraju (1040 r.), koronacji Bolesława Śmiałego (1076 r.) – identyfikuje postacie: Mieszka II, Kazimierza I Odnowiciela, Bolesława Śmiałego, Bolesława Krzywoustego – opisuje skutki załamania się rządów Mieszka II – omawia reformy wewnętrzne przeprowadzone przez Kazimierza Odnowiciela – omawia przyczyny i skutki konfliktu Bolesława Śmiałego z biskupem Stanisławem.</p>	<p>terminów: <i>prawo rycerskie, bulla</i> – zna daty: wygnania Mieszka II i przejęcia władzy przez Bezpryma (1031 r.), powstania ludowego w państwie piastowskim (1034 r.), odzyskania Mazowsza (1047 r.), opanowania Śląska (1050 r.), konfliktu Bolesława Śmiałego z biskupem Stanisławem (1079 r.), odzyskania Pomorza Gdańskiego (1116 r.), zhołdowania Pomorza Zachodniego (1122 r.) – identyfikuje postacie: Bezpryma, Stanisława ze Szczepanowa, Władysława Hermana, Galla Anonima – wskazuje na mapie zasięg powstania ludowego, etapy jednoczenia ziem polskich przez Kazimierza Odnowiciela, zasięg podbojów Bolesława Krzywoustego – opisuje przyczyny i przejawy załamania się</p>	<p>terminów: <i>palatyn, Bulla gnieźnieńska</i> – zna daty: najazdu sąsiadów na państwo Mieszka II (1031 r.), najazdu Brzetysława (1039 r.), odnowienia arcybiskupstwa w Gnieźnie (1076 r.), detronizacji Bolesława Śmiałego (1079 r.), podziału państwa przez Władysława Hermana (1097 r.), odsunięcia Zbigniewa od władzy przez Bolesława Krzywoustego (1106 r.), najazdu Henryka V na Polskę (1109 r.), wydania <i>Bulli gnieźnieńskiej</i> (1136 r.) – identyfikuje postacie: Jarosława Mądrego, Konrada II, Brzetysława I, Sieciecha, Zbigniewa, Henryka V, Lotara III – wskazuje na mapie ziemie utracone przez państwo Piastów na rzecz sąsiadów w 1031 r. – omawia podział państwa dokonany przez Władysława</p>	<p>porozumienia w Merseburgu (1034 r.), zjazdu w Quedlinburgu (1054 r.), zjazdu w Merseburgu (1135 r.) – identyfikuje postacie: Mieclawa, Rychczy, Marii Dobroniegi, Ottona z Bambergu – omawia przyczyny, przejawy i skutki wzrostu znaczenia możnowładztwa w czasach panowania Władysława Hermana – omawia przyczyny, przejawy i skutki konfliktu Władysława Hermana z synami – omawia relacje państwa polskiego z cesarstwem niemieckim w czasach panowania Bolesława Krzywoustego.</p>	<p>Bolesława Śmiałego i biskupa Stanisława.</p>
--------------------------------------	---	--	---	--	--	---

			<p> rządów Mieszka II – przedstawia skutki powstania ludowego w państwie piastowskim – opisuje etapy odbudowy państwowości polskiej przez Kazimierza Odnowiciela – wyjaśnia, w jakich okolicznościach Bolesław Śmiały sięgnął po koronę – omawia politykę ekspansji Bolesława Krzywoustego – omawia znaczenie kroniki Galla Anonima dla poznania początków państwowości polskiej.</p>	<p> Hermana – omawia okoliczności przejścia władzy przez Mieszka II – omawia okoliczności powrotu do kraju Kazimierza Odnowiciela i przejścia przez niego władzy – omawia panowanie Bolesława Śmiałego – omawia przebieg konfliktu Bolesława Śmiałego z biskupem Stanisławem – wyjaśnia, w jakich okolicznościach Bolesław Krzywousty przejął pełną władzę nad krajem – opisuje politykę Bolesława Krzywoustego wobec Kościoła.</p>		
<p>12. Państwo wczesno-piastowskie</p>	<p>– Polska monarchią patrymonialną – drużyna monarsza i jej rola – struktura społeczna monarchii wczesnopiastowskiej – prawo rycerskie</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>monarchia patrymonialna, drużyna</i> – wymienia cechy charakterystyczne polskiej monarchii patrymonialnej.</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>dwór monarszy, organizacja grodowa, prawo rycerskie, wojewoda (palatyn), kanclerz, komes, kasztelan, osada służebna, prawo książęce, regalia, prawo zwyczajowe</i></p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>komornik, cześnik, stolnik, koniuszy, łowczy, miecznik, władarz, okręg grodowy, powołowe (poradnie, podymne), stan, przewód</i> – wskazuje i omawia</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>stróża, podworowe, narzaz</i> – omawia rodzaje danin wynikających z prawa książęcego – omawia rodzaje regaliów w państwie piastowskim.</p>	<p>– porównuje organizację państwa pierwszych Piastów z organizacją państwa frankijskiego.</p>

	<ul style="list-style-type: none"> – dwór monarszy i urzędy dworskie – organizacja grodowa – ustrój prawa książęcego 		<ul style="list-style-type: none"> – zna czas utrzymywania się monarchii patrymonialnej w Polsce (X–XIII w.) – omawia skład i znaczenie drużyny – opisuje strukturę społeczną monarchii wczesnopiastowskiej – wyjaśnia istotę prawa rycerskiego – opisuje organizację grodową państwa piastowskiego – wyjaśnia, jaką funkcję w państwie piastowskim pełniły osady służebne. 	<ul style="list-style-type: none"> elementy władzy monarszej w państwie piastowskim – omawia organizację dworu monarszego – omawia kompetencje urzędników dworskich – opisuje społeczne i polityczne skutki wprowadzenia prawa rycerskiego – wyjaśnia, w jaki sposób uformowała się struktura grodowa – omawia prawo książęce – wyjaśnia, jaką rolę w państwie odgrywały regalia. 		
--	---	--	---	--	--	--

Europa i Polska w XI–XIV wieku

1. Cesarstwo i papieństwo	<ul style="list-style-type: none"> – papieństwo po upadku cesarstwa rzymskiego – feudalizacja Kościoła – ruch odnowy – wielka schizma wschodnia – reforma gregoriańska – spór o inwestyturę – odrodzenie 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>schizma</i>, <i>symonia</i>, <i>nepotyzm</i>, <i>ekskomunika</i> – zna daty: wielkiej schizmy wschodniej (1054 r.), upokorzenia Henryka IV w Canossie (1077 r.) – identyfikuje postacie: Grzegorza VII, Henryka IV – opisuje przyczyny i 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>feudalizacja</i>, <i>inwestytura świecka</i>, <i>reforma kluniacka</i>, <i>nikolaizm</i>, <i>reforma gregoriańska</i>, <i>Dictatus papae</i>, <i>konkordat wormacki</i> – zna daty: ogłoszenia dokumentu <i>Dictatus papae</i> (1075 r.), konkordatu wormackiego (1122 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>antypapież</i>, <i>kongregacja</i>, <i>patriarcha</i>, <i>konklawe</i>, <i>prawo kanoniczne</i> – zna daty: reformy kluniackiej (X/XI w.), reform gregoriańskich (1075–1076 r.), synodu w Wormacji (1076 r.), zdobycia 	<ul style="list-style-type: none"> – zna daty: synodu rzymskiego (1059 r.), I soboru laterańskiego (1123 r.), powstania prawa kanonicznego (poł. XI w.), zabójstwa Tomasza Becketa (1170 r.) – identyfikuje postacie: Henryka II, Tomasza Becketa, Gracjana 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia wpływ rywalizacji między cesarstwem a papieństwem na rolę cesarza i papieża w średniowiecznej Europie.
------------------------------	---	---	---	---	---	---

	prawa	skutki wielkiej schizmy wschodniej – wyjaśnia, na czym polegał spór o inwestyturę między papieżem a cesarstwem.	r.) – identyfikuje postacie: Henryka V, Kaliksta II – wskazuje na mapie granicę podziału chrześcijaństwa po wielkiej schizmie wschodniej – omawia przejawy kryzysu papieżstwa i Kościoła w X w. – wyjaśnia, na czym polegała feudalizacja Kościoła oraz jakie były jej skutki polityczne i społeczne – opisuje okoliczności wielkiej schizmy wschodniej – omawia przebieg sporu o inwestyturę między Grzegorzem VII a Henrykiem IV.	Rzymu przez Henryka IV (1084 r.) – identyfikuje postać Mikołaja II – omawia proces odnowy w Kościele w X i XI w. – wyjaśnia, w jaki sposób rozwiązano spór o inwestyturę między papieżem a cesarstwem.	– omawia sytuację papieżstwa po upadku cesarstwa rzymskiego – opisuje okoliczności i skutki wprowadzenia prawa kanonicznego.	
2. Wyprawy krzyżowe	– pielgrzymki do Ziemi Świętej – świat muzulmański w XI w. – geneza wypraw krzyżowych – I krucjata	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>krucjaty</i> , <i>zakon rycerski</i> , <i>templariusze</i> , <i>joannici</i> , <i>Krzyżacy</i> – zna daty: I krucjaty rycerskiej (1096 r.), zdobycia Akki przez	– wyjaśnia znaczenie terminu <i>handel lewantyński</i> – zna daty: synodu w Clermont (1095 r.), utworzenia Królestwa Jerozolimskiego (1099 r.), IV krucjaty	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>emir</i> , <i>pokój boży</i> – zna daty: pojawienia się Turków seldżuckich w Azji Mniejszej (XI w.), krucjaty ludowej	– wyjaśnia znaczenie terminu <i>mamelucy</i> – zna daty: bitwy pod Manzikertem (1071 r.), II krucjaty (1147–1149 r.), bitwy pod Hattin	– konfrontuje badania historyczne dotyczące działalności i losów templariuszy z mitami na ich temat – omawia oraz ocenia skutki krucjat dla

	<p>– walka o Ziemię Świętą – armia krzyżowców – zakony rycerskie – IV krucjata – przyczyny klęski i skutki krucjat – templariusze – pobożni rycerze w habitach czy heretycy?</p>	<p>muzułmanów (1291 r.) – wskazuje na mapie: Ziemię Świętą, Jerozolimę – wyjaśnia genezę wypraw krzyżowych do Ziemi Świętej – omawia działalność zakonów rycerskich podczas krucjat – przedstawia przyczyny klęski wypraw krzyżowych.</p>	<p>(1202–1204 r.) – identyfikuje postacie: Urbana II, Godfryda z Bouillon, Baldwina z Bouillon – wskazuje na mapie: Królestwo Jerozolimskie, Akkę – wyjaśnia ideologiczne podłoże krucjat – omawia okoliczności, w jakich zorganizowano I krucjatę do Ziemi Świętej – opisuje etapy walk o Ziemię Świętą – omawia skutki krucjat dla Europy i Europejczyków.</p>	<p>(1096 r.), powstania hrabstwa Edessy i księstwa Antiochii (1098 r.), utworzenia hrabstwa Trypolisu (1099 r.), powstania zakonu templariuszy (1118 r.) powstania zakonu joannitów (1154 r.), powstania zakonu krzyżackiego (1191 r.), istnienia cesarstwa łacińskiego (1204–1261 r.), spalenia na stosie Jacques’a de Molaya (1314 r.) – identyfikuje postacie: Konrada III, Ludwika VII, Saladyna, Filipa II Augusta, Ryszarda Lwie Serce, Fryderyka I Barbarossy, Jacques’a de Molaya, Filipa IV Pięknego – wskazuje na mapie: trasę wyprawy ludowej, I wyprawy rycerskiej</p>	<p>(1187 r.), III krucjaty (1189–1192 r.), krucjaty dziecięcej (1212 r.), odzyskania Jerozolimy przez Fryderyka II (1229 r.), uwięzienia templariuszy przez Filipa IV Pięknego (1307 r.), rozwiązania zakonu templariuszy (1312 r.) – identyfikuje postacie: Waltera bez Mienia, Piotra Eremity, Rajmunda z Tuluzy, Boemunda II, Hugona hrabiego Vermandois, Aleksego IV – omawia sposoby pielgrzymowania do Ziemi Świętej w X i XI w. – opisuje sytuację polityczną panującą na Bliskim Wschodzie w XI w.</p>	<p>Europy i Europejczyków – ocenia postawy uczestników krucjat.</p>
--	---	---	--	--	---	--

				<p>oraz IV wyprawy krzyżowej, hrabstwo Edessy, księstwo Antiochii, hrabstwo Trypolisu</p> <p>– opisuje bezpośrednio przyczyny, przebieg oraz skutki I i IV wyprawy krzyżowej</p> <p>– przedstawia armię krzyżowców i metody prowadzenia przez nich walki.</p>	<p>– wyjaśnia kontrowersje związane z krucjatą dziecięcą</p> <p>– omawia losy zakonów rycerskich po krucjatach</p> <p>– przedstawia udział Polaków w wyprawach krzyżowych.</p>	
<p>3. Gospodarka średniowiecznej Europy</p>	<p>– średniowieczna gospodarka</p> <p>– przemiany w rolnictwie</p> <p>– rozwój osadnictwa</p> <p>– odrodzenie ośrodków miejskich</p> <p>– rozwój miast</p> <p>– ludność miejska</p> <p>– rozwój handlu</p> <p>– Hanza</p> <p>– powrót gospodarki pieniężnej</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>renta feudalna, trójpolówka</i></p> <p>– wyjaśnia, jakie korzyści osiągnęto dzięki zastosowaniu trójpolówki</p> <p>– wymienia cechy charakterystyczne średniowiecznego miasta.</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>plug, patrycjusz, gospólstwo, plebs, cech, gildia, bank</i></p> <p>– opisuje przemiany w rolnictwie</p> <p>– wyjaśnia, na czym polegał rozwój miast w średniowiecznej Europie</p> <p>– omawia strukturę i cechy charakteryzujące stan mieszczański</p> <p>– omawia rolę cechów i gildii w</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>chomgto, ruch kolonizacyjny, mistrz, Hanza, jarmark, weksel, lichwa</i></p> <p>– omawia ożywienie gospodarcze w Europie w X i XI w.</p> <p>– przedstawia ruch kolonizacyjny od X do XIV w. oraz omawia jego skutki</p> <p>– przedstawia proces odradzania się miast</p> <p>– przedstawia przejawy rozwoju</p>	<p>– wyjaśnia, jaką rolę odgrywał Związek Hanzeatycki</p> <p>– omawia genezę i funkcjonowanie instytucji finansowych w średniowiecznej Europie.</p>	<p>– ocenia społeczne i gospodarcze skutki ożywienia gospodarczego w Europie w X i XI w.</p>

			średniowiecznych miastach.	handlu w średniowiecznej Europie.		
4. Powstanie monarchii stanowej	<ul style="list-style-type: none"> – przemiany społeczne – kształtowanie się stanów – powstanie i początki reprezentacji stanowej – monarchia stanowa w Anglii – <i>Wielka karta swobód</i> – Stany Generalne we Francji 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>społeczeństwo stanowe, parlament</i> – omawia strukturę średniowiecznego społeczeństwa feudalnego – omawia strukturę społeczeństwa stanowego. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>możnowładztwo, rycerstwo, Izba Lordów, Izba Gmin, Stany Generalne</i> – zna daty: ogłoszenia <i>Wielkiej karty swobód</i> (1215 r.), zwołania pierwszego parlamentu w Anglii (1264 r.), zwołania Stanów Generalnych (1302 r.) – przedstawia średniowieczne społeczeństwo feudalne – przedstawia społeczeństwo stanowe – przedstawia postanowienia <i>Wielkiej karty swobód</i> – omawia uprawnienia parlamentu angielskiego i Stanów Generalnych. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>nobilitacja, przywileje generalne, Kortezy, zasada suwerenności monarchii</i> – zna datę zwołania angielskiego parlamentu wzorcowego (1295 r.) – identyfikuje postacie: Ryszarda Lwie Serce, Jana bez Ziemi, Szymona z Montfort, Filipa IV Pięknego – wskazuje przesłanki przemian społecznych w średniowieczu – wyjaśnia okoliczności powstania reprezentacji stanowych w Anglii i we Francji – wyjaśnia wpływ <i>Wielkiej karty</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>precedens</i> – zna daty: nadania <i>Wielkiej karty Leónu</i> (1188 r.), wydania <i>Złotej bulli Karola IV</i> (1356 r.) – identyfikuje postacie: Marsyliusza z Padwy, Alfonsa I, Henryka II, Tomasza Becketa, Henryka III, Edwarda I – wskazuje ideologiczne przesłanki powstawania reprezentacji stanowych. 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia społeczne i polityczne skutki powstania społeczeństwa stanowego w Europie.

				swobód na kształtowanie się angielskiej reprezentacji stanowej.		
5. Kościół w średniowieczu	<ul style="list-style-type: none"> – duchowość monastyczna – średniowieczne klasztory – przemiany życia religijnego – cystersi – pojawienie się herezji – waldensi i katarzy – krucjaty przeciwko albigensom – zakony żebracze – papieżstwo – od kryzysu do potęgi 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>herezja, inkwizycja, dominikanie, franciszkanie</i> – identyfikuje postacie: św. Franciszka z Asyżu, św. Dominika Guzmaną – przedstawia kierunki przemian życia religijnego – omawia średniowieczne herezje. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>monastycyzm, cystersi, zakon żebraczy</i> – zna daty: założenia zakonu franciszkanów (1209 r.), założenia zakonu dominikanów (1216 r.) – identyfikuje postać św. Bernarda z Clairvaux – omawia monastycyzm cysterski – omawia okoliczności powstania zakonu franciszkanów i przedstawia działalność jego członków – omawia okoliczności powstania zakonu dominikanów i 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>ruch eremicki, kameduli, kartuzi, kanonicy regularni, waldensi, katarzy (albigensi)</i> – zna datę pojawienia się waldensów (1176 r.) – identyfikuje postacie: Arnolda z Brescii, Piotra Valdy, Fryderyka I Barbarossy, Innocentego III – wskazuje na mapie obszary rozprzestrzeniania się herezji waldensów i albigensów – omawia wpływ cystersów na rozwój gospodarczy średniowiecznej Europy – wyjaśnia przyczyny 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia okoliczności pojawienia się duchowości monastycznej – opisuje stosunek papieżstwa do ruchów heretyckich w Kościele – omawia relacje między papieżstwem a cesarstwem w XII w. 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia postawę Kościoła oraz jego wyznawców wobec ruchów heretyckich w średniowiecznej Europie.

			przedstawia działalność jego członków.	pojawienia się średniowiecznych herezji.		
6. Kultura średniowiecznej Europy	<ul style="list-style-type: none"> – kultura w czasach karolińskich i ottońskich – cechy kultury średniowiecznej – znaczenie symboli i rytuałów – rozwój piśmiennictwa i czytelnictwa – siedem sztuk wyzwolonych – uniwersytety – architektura średniowiecza – sztuka średniowiecza – kultura miejska – filozofia średniowieczna – czy w średniowieczu dominowała łacina? – literatura świecka 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>styl romański, styl gotycki</i> – zna daty: pojawienia się stylu romańskiego (X w.), pojawienia się stylu gotyckiego (poł. XII w.) – wymienia główne cechy kultury średniowiecza – omawia cechy charakterystyczne architektury romańskiej i gotyckiej. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>uniwersalizm, renesans ottoński, siedem sztuk wyzwolonych, uniwersytet, scholastyka, tomizm, Wulgata</i> – zna daty: renesansu ottońskiego (X–XI w.), wynalezienia ruchomej czcionki (1455 r.) – identyfikuje postacie: Jana Gutenberga, św. Tomasza z Akwinu – przedstawia średniowieczny uniwersalizm – wyjaśnia, na czym polegał renesans ottoński – omawia rolę uniwersytetów w średniowiecznej edukacji – wymienia cechy 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Biblia pauperum, portal, apsyda, rozeta, nominalizm</i> – identyfikuje postacie: Piotra Abélarda, Wilhelma Ockhama – wyjaśnia, na czym polegała służebna rola literatury, sztuki i nauki wobec religii – omawia rolę symboli i rytuałów w średniowiecznej komunikacji społecznej – przedstawia rozwój piśmiennictwa i czytelnictwa w średniowieczu – omawia średniowieczną filozofię i jej kierunki – przedstawia rozwój literatury świeckiej 	<ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje postacie: Hroswithy z Gandersheim, Adelajdy, Teofano – wyjaśnia, jaką rolę w rozwoju kultury średniowiecznej odgrywały kobiety – przedstawia stosunek ludzi żyjących w średniowieczu do osiągnięć cywilizacji antycznej – omawia rolę języków narodowych w średniowieczu. 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia charakterystyczne dla średniowiecza poglądy na świat i miejsce w nim człowieka.

			<p>charakterystyczne sztuki średniowiecza – wyjaśnia, jaką rolę w średniowieczu odgrywała łacina.</p>	<p>– omawia znaczenie szkół katedralnych dla rozwoju edukacji średniowiecznej.</p>		
<p>7. Imperium mongolskie</p>	<p>– zjednoczenie plemion mongolskich – podboje Czyngis-chana – Europejczycy w Chinach – dalsza ekspansja Mongołów – armia mongolska – podbój Rusi – inwazja mongolska na Węgry i Polskę – rozpad imperium mongolskiego</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminu <i>haracz</i> – zna daty: najazdu Mongołów na Węgry (1241 r.), bitew pod Chmielnikiem i Legnicą (1241 r.) – wyjaśnia, jakie były przyczyny sukcesów militarnych Mongołów – przedstawia inwazję mongolską na Węgry i Polskę.</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Wielki Step, Złota Orda</i> – zna daty: przejścia zwierzchnictwa nad Mongołami przez Temudżyna (1206 r.), podboju księstw ruskich przez Mongołów (1237 r.), najazdów mongolskich na Polskę (1241, 1259 i 1287 r.) – identyfikuje postacie: Temudżyna (Czyngis-chana), Marca Polo – wskazuje na mapie kierunki ekspansji Mongołów, Złotą Orde – przedstawia etapy budowania imperium mongolskiego w czasach rządów Czyngis-chana</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>szamanizm, sinizacja</i> – zna daty: bitwy nad rzeką Kałką (1223 r.), rozpoczęcia odbudowy imperium mongolskiego przez Timura Chromego (1370 r.) – identyfikuje postacie: Batu-chana, Kubilaja, Timura Chromego (Tamerlana) – wskazuje na mapie ziemie podbite przez Czyngis-chana – opisuje osadnictwo, religię i organizację plemion mongolskich – omawia proces jednoczenia plemion mongolskich – omawia podbój</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>kurultaj, ulus, jartyk</i> – zna daty: zajęcia Chin przez Mongołów (1279 r.), bitwy na równinie Mohi (1241 r.), bitwy pod Ankarą (1402 r.) – identyfikuje postacie: Ugedeja, Hulagu – omawia historię imperium mongolskiego w XIII w. – omawia ekspansję mongolską przeciwko państwu muzułmańskim – wyjaśnia, w jakich</p>	<p>– omawia oraz ocenia wpływ ekspansji mongolskiej na dzieje cywilizacji: europejskiej i azjatyckiej.</p>

			<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia kontakty Europejczyków z Chińczykami w średniowieczu – opisuje armię mongolską. 	<ul style="list-style-type: none"> Rusi przez Mongołów – przedstawia działania Timura Chromego mające doprowadzić do odbudowy imperium mongolskiego. 	<ul style="list-style-type: none"> okolicznościach doszło do rozpadu imperium mongolskiego. 	
8. Rozbicie dzielnicowe	<ul style="list-style-type: none"> – testament Bolesława Krzywoustego – walki o władzę po śmierci Bolesława Krzywoustego – upadek zasady senioratu – apogeum rozbicia dzielnicowego – Pomorze w okresie rozbicia dzielnicowego 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>seniorat</i>, <i>pryncypat</i>, <i>książę senior</i>, <i>książę junior</i> – zna datę ustawy sukcesyjnej wydanej przez Bolesława Krzywoustego (1138 r.) – identyfikuje postacie: Władysława Wygnańca, Bolesława Kędzierzawego, Mieszka Starego, Kazimierza Sprawiedliwego – wskazuje na mapie ziemię krakowską – omawia zapisane w ustawie sukcesyjnej postanowienia o charakterze 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>interdykt</i> – zna daty: wieców w Łęczycy (1141 i 1180 r.), zjazdu w Gąsawie (1227 r.) – identyfikuje postacie: Henryka Sandomierskiego, Leszka Białego, Henryka Brodatego, Henryka Pobożnego – wskazuje na mapie podział terytorialny państwa piastowskiego w 1138 r. – wyjaśnia przyczyny wydania przez Bolesława Krzywoustego ustawy sukcesyjnej – przedstawia okoliczności upadku 	<ul style="list-style-type: none"> – zna daty: konfliktu Władysława Wygnańca z księżętami juniorami (1144 r.), wygnania Władysława Wygnańca i wyprawy Konrada III na Polskę (1146 r.), wyprawy Fryderyka I Barbarossy na Polskę (1157 r.), bitwy nad Mozgawą (1195 r.) – identyfikuje postacie: Salomei, Piotra Włostowica, Fryderyka I Barbarossy, Świętopełka – przedstawia przebieg walk o władzę między synami Bolesława Krzywoustego 	<ul style="list-style-type: none"> – zna daty: porozumienia w Krzyszkowie (1157 r.), buntu możnych przeciwko Mieszkowi Staremu (1177 r.) – omawia historię rozbicia dzielnicowego. 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia konsekwencje upadku zasad: senioratu i pryncypatu dla państwa polskiego.

		politycznym i terytorialnym.	zasady senioratu – opisuje okoliczności, w których doszło do upadku zasady pryncypatu.	– wyjaśnia, jaką rolę odegrali książęta śląscy w dążeniach zjednoczeniowych państwa polskiego.		
9. Rozwój gospodarczy ziem polskich w XII i XIII wieku	– przyczyny ożywienia gospodarczego – kolonizacja na prawie niemieckim – lokowanie wsi – powstanie miast i prawa lokacyjne – początki społeczeństwa stanowego	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>kolonizacja na prawie niemieckim, społeczeństwo stanowe</i> – zna czas trwania kolonizacji na prawie niemieckim (XIII–XV w.) – przedstawia kolonizację na prawie niemieckim – przedstawia społeczeństwo stanowe w Polsce.	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>umowa lokacyjna, immunitet, zasadzka, wolnizna, dziesięcina, sołtys, ława wiejska, podgrodzie, prawo lokacyjne, wójt, szlachta</i> – identyfikuje postać Wincentego Kadłubka – wskazuje na mapie zasięg kolonizacji na prawie niemieckim – wyjaśnia wpływ immunitetów na rozwój gospodarczy ziem polskich – omawia przyczyny i zasięg kolonizacji na prawie niemieckim – wymienia uprawnienia osadników i sołtysów wsi lokowanych na prawie niemieckim	– wyjaśnia znaczenie terminów: Zwierciadło saskie, „ <i>wolni goście</i> ” – zna daty: pierwszej lokacji miejskiej (Złotoryja – 1211 r.), przywileju borzykowskiego (1210 r.) – identyfikuje postać Henryka Kietlicza – omawia przyczyny ożywienia gospodarczego za ziemiach polskich w XII i XIII w. – omawia skutki gospodarcze i społeczne kolonizacji na prawie niemieckim – omawia proces lokowania wsi na prawie niemieckim – przedstawia	– wyjaśnia wpływ lokacji na prawie niemieckim na układ przestrzenny wsi – porównuje wygląd miast lokowanych na prawach: magdeburskim i lubeckim – wyjaśnia wpływ przemian zachodzących w rolnictwie na powstawanie miast.	– porównuje rozwój gospodarczy Europy i ziem polskich – ocenia wpływ kolonizacji na prawie niemieckim na gospodarczy i społeczny rozwój państwa polskiego.

			– przedstawia przyczyny ukształtowania się stanów w Polsce.	korzyści płynące z lokacji wsi na prawie niemieckim – opisuje proces lokowania miast na prawie niemieckim – omawia proces kształtowania się społeczeństwa stanowego w Polsce.		
10. Sąsiedzi Polski w XII i XIII wieku	– Marchia Brandenburska – Polska i Bałtowie w XIII w. – powstanie zakonu krzyżackiego – państwo krzyżackie w Prusach – rozpad Rusi Kijowskiej – Czechy w XIII w.	– zna daty: sprowadzenia Krzyżaków do Polski (1226 r.), podboju Prus przez Krzyżaków (1283 r.) – identyfikuje postać Konrada Mazowieckiego – przedstawia etapy budowania państwa krzyżackiego w Prusach – wyjaśnia przyczyny sukcesów Krzyżaków w walkach z Prusami.	– wyjaśnia znaczenie terminu <i>komtur</i> – zna daty: powstania Marchii Brandenburskiej (poł. XII w.), nadania Krzyżakom ziemi chełmińskiej (1228 r.), podboju Prus przez Krzyżaków (1283 r.), koronacji Wacława II (1300 r.), przyłączenia kawalerów mieczowych do zakonu krzyżackiego (1237 r.) – identyfikuje postacie: Mendoga, Giedymina, Hermanna von Salzy, Wacława II	– zna daty: powstania Nowej Marchii (poł. XIII w.), przyjęcia chrztu przez Mendoga (1251 r.), nadania przywileju kruszwickiego (1230 r.), wydania <i>Złotej bulli</i> (1235 r.), przeniesienia siedziby wielkiego mistrza krzyżackiego do Malborka (1309 r.), założenia zakonu kawalerów mieczowych w Inflantach (1202 r.) – identyfikuje postać Albrechta Niedźwiedzia – wskazuje na mapie	– zna daty: powstania antykrzyżackiego (1260 r.), koronacji Daniela (1253 r.), otrzymania dziedzicznego tytułu królewskiego przez Przemysła Ottokara I (1198 r.), bitwy pod Dürnkrutt (1276 r.) – identyfikuje postacie: Chrystiana, Henryka II, Daniela, Przemysła Ottokara I, Przemysła Ottokara II – wymienia	– ocenia polityczne skutki powstania państwa zakonnego w Prusach.

			<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na mapie kierunki ekspansji krzyżackiej, ziemie chełmińską, Żmudź – omawia politykę polskich książąt dzielnicowych wobec Prus – wyjaśnia, jaką rolę odgrywała twierdza krzyżacka w Malborku. 	<ul style="list-style-type: none"> etapy budowy państwa krzyżackiego w Prusach, Nową Marchię – omawia etapy ekspansji Marchii Brandenburskiej na ziemiach polskich i jej skutki – omawia proces tworzenia się państwa litewskiego – opisuje powstanie zakonu krzyżackiego – omawia strukturę zakonu krzyżackiego. 	<ul style="list-style-type: none"> przyczyny i skutki krucjat północnych – opisuje rozbić dzielnicowe Rusi Kijowskiej – omawia rozwój monarchii czeskiej w XIII w. 	
11. Próby zjednoczenia Królestwa Polskiego	<ul style="list-style-type: none"> – ziemie polskie w poł. XIII w. – przesłanki zjednoczenia państwa polskiego – walki o tron krakowski – koronacja Przemysła II – Przemysłidzi na tronie polskim – kto odnowił Królestwo Polskie? 	<ul style="list-style-type: none"> – zna datę koronacji Przemysła II (1295 r.) – identyfikuje postacie: Przemysła II, Władysława Łokietka – przedstawia okoliczności pierwszej po okresie rozbitcia dzielnicowego koronacji królewskiej w Polsce i jej znaczenie dla procesu 	<ul style="list-style-type: none"> – zna daty: zamachu w Rogoźnie (1296 r.), koronacji Wacława II (1300 r.), powrotu Władysława Łokietka z wygnania (1304 r.) – identyfikuje postacie: Jakuba Świnki, Henryka IV Probusa, Wacława II – wskazuje na mapie władztwa Henryka IV Probusa, Przemysła II i Wacława II – wskazuje przesłanki 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>partykularyzm</i> – zna daty: synodu w Łęczycy (1285 r.), przywileju lutomyskiego (1291 r.), śmierci Wacława II (1305 r.) – identyfikuje postacie: Bolesława Wstydliwego, Bolesława Rogatki, Leszka Czarnego – omawia historię 	<ul style="list-style-type: none"> – zna daty: pierwszego turnieju rycerskiego na ziemiach polskich (1243 r.), układu w Kępnie (1288 r.) – identyfikuje postać Mściwoja II – opisuje walki o tron krakowski po śmierci Leszka Czarnego – omawia okoliczności 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia rolę Kościoła w dążeniach zjednoczeniowych – ocenia próby odbudowy państwowości polskiej w końcu XIII i 1. poł. XIV w.

		zjednoczeniowego.	zjednoczenia ziem polskich – omawia rolę Kościoła w dążeniach zjednoczeniowych.	polityczną ziem polskich w poł. XIII w. – wyjaśnia okoliczności utraty zwierzchnictwa polskiego nad ziemią lubuską – omawia panowanie czeskich Przemysławidów w Polsce.	przejęcia władzy w Polsce przez Wacława II.	
--	--	-------------------	--	---	---	--

Schyłek średniowiecza

1. Odrodzenie Królestwa Polskiego	– początek rządów Władysława Łokietka – utrata Pomorza Gdańskiego – walka o zjednoczenie kraju – odrodzona monarchia polska – konflikt z Krzyżakami i Czechami – Krzyżacy – najeźdźcy czy krzewiciele	– zna daty: zajęcia Pomorza Gdańskiego przez Krzyżaków (1308/1309 r.), koronacji Władysława Łokietka (1320 r.) – identyfikuje postać Władysława Łokietka – wskazuje na mapie ziemie wchodzące w skład państwa polskiego w czasach panowania Władysława Łokietka	– zna daty: zajęcia Krakowa, Małopolski i Pomorza Gdańskiego przez Władysława Łokietka (1306 r.), najazdu Brandenburczyków na Pomorze Gdańskie (1308 r.), rzezi Gdańska (1308 r.), odzyskania Wielkopolski przez Władysława Łokietka (1314 r.), bitwy pod Płowcami (1331 r.)	– zna daty: buntu wójta Alberta (1312 r.), procesu w Inowrocławiu (1320–1321 r.), sojuszu czesko-krzyżackiego (1329 r.), wojny polsko-krzyżackiej (1329–1332 r.) – identyfikuje postacie: wójta Alberta, Jana Muskaty, Karola Roberta, Elżbiety Łokietkówny, Jana Luksemburskiego – opisuje okoliczności	– zna daty: przejęcia Wielkopolski przez Henryka Głogowskiego (1306 r.), zjazdu w Sulejowie (1318 r.), wydania bulli przez Jana XXII (1319 r.), przymierza polsko-litewskiego i sojuszu Polski z książętami zachodniopomorski mi (1325 r.), najazdu Polaków na Brandenburgię (1326 r.), wyprawy Jana	– przedstawia i ocenia kontrowersyjne opinie na temat działalności Krzyżaków oraz prowadzonej przez nich polityki.
--------------------------------------	--	---	--	--	--	--

	cywilizacji?	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia okoliczności utraty przez Polskę Pomorza Gdańskiego – omawia etapy odradzania się państwa polskiego w czasach rządów Władysława Łokietka. 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na mapie ziemie polskie pozostające poza granicami państwa Władysława Łokietka, Płowce – wyjaśnia symboliczne i propagandowe znaczenie rzezi Gdańska – omawia okoliczności przejęcia władzy w Małopolsce i Wielkopolsce przez Władysława Łokietka – omawia przyczyny, przebieg i skutki wojny z Krzyżakami. 	<ul style="list-style-type: none"> – przejścia władzy przez Władysława Łokietka – przedstawia przyczyny i skutki buntu mieszczan krakowskich pod przywództwem wójta Alberta – przedstawia okoliczności oraz znaczenie uzyskania korony polskiej przez Władysława Łokietka – przedstawia przebieg i znaczenie bitwy pod Płowcami. 	<ul style="list-style-type: none"> – Luksemburskiego na Małopolskę (1327 r.) – identyfikuje postacie: sędziego Boguszy, Henryka Głogowskiego – omawia politykę budowania sojuszków przez Władysława Łokietka. 	
2. Monarchia Kazimierza Wielkiego	<ul style="list-style-type: none"> – początek rządów Kazimierza Wielkiego – zawarcie pokoju z Czechami – rozstrzygnięcie sporu z 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>Akademia Krakowska</i> – zna daty: koronacji Kazimierza Wielkiego (1333 r.), utworzenia 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>przymus drożny, prawo składu</i>, Statut piotrkowski, Statut wiślicki, <i>Korona Królestwa Polskiego</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>bojar, sukcesja</i> – zna daty: zhołdowania Mazowsza przez Kazimierza Wielkiego (1351 r.), 	<ul style="list-style-type: none"> – zna daty: zajęcia ziemi wschowskiej przez Polskę (1343 r.), konfliktu polsko-czeskiego (1345 r.), włączenia księstwa płockiego do państwa polskiego (1351 r.) 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia politykę zagraniczną i wewnętrzną Kazimierza Wielkiego.

	<p>Krzyżakami – podbój Rusi Halickiej – polityka gospodarcza – polityka wewnętrzna – założenie uniwersytetu w Krakowie – sprawa sukcesji – ocena panowania Kazimierza Wielkiego</p>	<p>Akademii Krakowskiej (1364 r.) – identyfikuje postać Kazimierza Wielkiego – wskazuje na mapie ziemie odziedziczone i przyłączone do Polski przez Kazimierza Wielkiego – wskazuje reformy Kazimierza Wielkiego, które najbardziej przyczyniły się do awansu cywilizacyjnego Polski w XIV w.</p>	<p>– zna daty: zjazdów w Wyszehradzie (1335 i 1339 r.), pokoju w Namysłowie (1348 r.), pokoju w Kaliszu (1343 r.), przyłączenia Rusi Halickiej do Polski (1340 r.), wydania <i>Statutu wiślickiego</i> i <i>Statutu piotrkowskiego</i> (1346 r.) – wskazuje na mapie granice Korony Królestwa Polskiego – omawia stosunki polsko-czeskie w czasach panowania Kazimierza Wielkiego – opisuje stosunki polsko-krzyżackie w czasach panowania Kazimierza Wielkiego – omawia postanowienia pokojów: w Kaliszu</p>	<p>sądu papieskiego w Warszawie (1339 r.), wypraw Kazimierza Wielkiego na Ruś (1340–1366 r.), nadania przywileju Żydom (1334 r.), układu w Budzie (1355 r.), zjazdu monarchów w Krakowie (1364 r.) – identyfikuje postacie: Jana Luksemburskiego, Ludwika I Wielkiego – omawia okoliczności przejęcia władzy przez Kazimierza Wielkiego – przedstawia podbój Rusi Halickiej i jego skutki – przedstawia kierunki rozwoju gospodarczego Polski w XIV w. – przedstawia reformę</p>	<p>– identyfikuje postacie: Karola IV Luksemburskiego, Bolesława III, Jerzego II Trojdenowica, Bogusława V – przedstawia położenie międzynarodowe Polski na początku panowania Kazimierza Wielkiego – wyjaśnia okoliczności włączenia Mazowsza w strefę wpływów państwa polskiego – omawia relacje między Kazimierzem Wielkim a Kościołem.</p>	
--	---	---	---	--	--	--

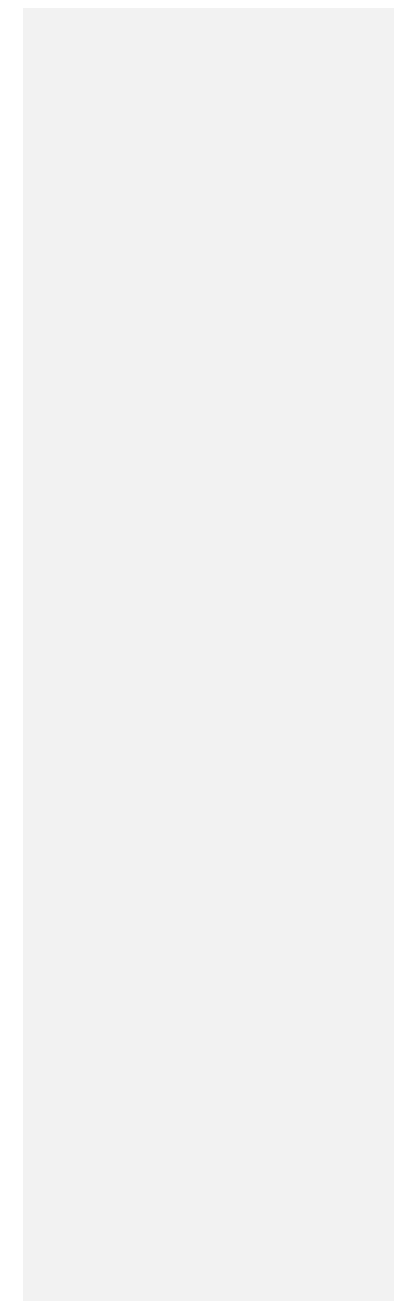
			<p>i Namysłowie</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia akcję kolonizacyjną na ziemiach polskich w XIV w. i jej skutki gospodarcze – opisuje rozwój handlu – przedstawia kodyfikację prawa w Polsce i jej skutki – omawia organizację Akademii Krakowskiej i znaczenie tej uczelni. 	<p>monetarną przeprowadzoną przez Kazimierza Wielkiego</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia zmiany, które zaszły w administrowaniu państwem – omawia usprawnianie systemu sądownictwa w Polsce w czasach rządów Kazimierza Wielkiego – przedstawia problem sukcesji po Kazimierzu Wielkim i sposób jego rozwiązania. 		
<p>3. Europa Zachodnia w XIV i XV wieku</p>	<ul style="list-style-type: none"> – ugruntowanie potęgi Francji – geneza konfliktu Anglii z Francją – wojna stuletnia – wojna „Dwóch Róż” w Anglii – monarchia burgundzka – cesarstwo 	<ul style="list-style-type: none"> – zna datę wojny stuletniej (1337–1453 r.) – opisuje przyczyny wojny stuletniej. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>rekonkwista</i> – zna daty: bitwy pod Crécy (1346 r.), zdobycia Grenady (1492 r.) – identyfikuje postacie: Joanny d’Arc, Karola VII – przedstawia pozycję Francji w 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>gallikanizm</i>, Złota bulla – zna daty: bitwy pod Maupertuis (1356 r.), bitwy pod Azincourt (1415 r.), spalenia na stosie Joanny d’Arc (1431 r.), wydania <i>Złotej</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>kolegium siedmiu elektorów</i> – zna daty: bitwy pod Courtrai (1320 r.), przejęcia władzy we Francji przez Walezjuszów (1328 r.), pokoju w Brétigny (1360 r.), rozejmu w Brugii 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia wpływ średniowiecznych konfliktów zbrojnych na rozwój poczucia tożsamości narodowej Europejczyków.

	<p>niemieckie w XIII w. – panowanie Luksemburgów – wojny szwajcarskie – rekonkwista na Półwyspie Iberyjskim</p>		<p>Europie w XIII i XIV w. – wyjaśnia militarne znaczenie bitwy pod Crécy – omawia rolę Joanny d’Arc w wojnie stuletniej.</p>	<p><i>bulli</i> (1356 r.), przejęcia władzy w Niemczech przez Habsburgów (1438 r.), pokoju w Bazylei (1499 r.), wojny „Dwóch Róż” (1455–1485 r.) – identyfikuje postacie: Filipa Pięknego, Filipa VI, Edwarda III, Rudolfa I Habsburga, Karola IV Luksemburga – wskazuje na mapie miejsca najważniejszych bitew z okresu wojny stuletniej, państwa chrześcijańskie na Półwyspie Iberyjskim – omawia przebieg działań wojennych w czasie wojny stuletniej – wyjaśnia przyczyny i skutki wojny „Dwóch</p>	<p>(1375 r.), oswobodzenia Orleanu (1429 r.), pokoju w Arras (1435 r.), pokoju w Senlis (1493 r.), zjazdu w Rhense (1338 r.), powstania sejmu związkowego (1415 r.), początku rekonkwisty (718 r.), bitwy pod Navas de Tolosa (1212 r.) – identyfikuje postacie: Edwarda (Czarnego Księcia), Jana Dobrego, Karola V, Henryka IV Lancastera, Karola VI, Henryka V, Karola Śmiałego, Maksymiliana I, Pelagiusza – omawia powiązania dynastyczne Kapetyngów i Plantagenetów oraz konsekwencje tych związków</p>	
--	--	--	---	---	--	--

				<p>Róż" w Anglii – opisuje walkę Szwajcarów o niezależność – omawia walki o tron cesarski w Niemczech w XIII i XIV w. – przedstawia główne etapy rekonkwisty na Półwyspie Iberyjskim.</p>	<p>– przedstawia historię polityczną monarchii burgundzkiej – wyjaśnia, do jakich zmian w dziedzinie wojskowości doszło w wyniku wojen toczonych w XIV i XV w.</p>	
4. Kryzys u schyłku średniowiecza	<p>– „czarna śmierć” – kryzys gospodarczy – bunty społeczne – upadek rycerstwa – niewola awiniońska papieży – spory o istotę Kościoła – ruchy reformatorskie w Kościele</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminu „czarna śmierć” – zna datę epidemii dżumy (1347–1352 r.) – przedstawia skutki społeczne i gospodarcze „czarnej śmierci”.</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminu <i>niewola awiniońska</i> – zna daty: niewoli awiniońskiej (1309–1377 r.), wielkiej schizmy zachodniej (1378–1417 r.), soboru w Konstancji (1414–1418 r.), spalenia na stosie Jana Husa (1415 r.) – identyfikuje postacie: Marcina V, Jana Husa – wskazuje na mapie kierunki</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: „<i>taniec śmierci</i>”, <i>żakeria</i>, <i>koncyliaryzm</i>, <i>kurializm</i>, <i>list żelazny</i> – zna daty: żakerii (1358 r.), soboru w Pizie (1409 r.), soboru w Bazylei (1431 r.) – identyfikuje postacie: Bonifacego VIII, Filipa Pięknego, Johna Wicklefa – wyjaśnia przyczyny,</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminu <i>lollardowie</i> – zna daty: powstania chłopskiego we Flandrii (1323–1328 r.), powstania Wata Tylera (1381 r.), unii florenckiej (1439 r.) – identyfikuje postacie: Wata Tylera, Jana XXIII – omawia ruchy reformatorskie w Kościele w XIV i XV w. – wyjaśnia, na</p>	<p>– omawia i ocenia stosunek średniowiecznych Europejczyków do Żydów.</p>

			rozprzestrzeniania się dżumy, obszary Europy nieobjęte epidemią „czarnej śmierci” – omawia okoliczności rozprzestrzeniania się „czarnej śmierci” w Europie – omawia przyczyny, przejawy i skutki kryzysu papieżstwa w XIV w.	przejawy i skutki kryzysu gospodarczego w XIV w. – omawia przyczyny i skutki buntów społecznych w XIV-wiecznej Europie – wyjaśnia przyczyny upadku średniowiecznego rycerstwa – wyjaśnia rolę soboru w Konstancji dla przezwyciężenia kryzysu w Kościele.	czym polegała XIV-wieczna koncepcja nowej pobożności.	
5. Początki rządów Jagiellonów	– Andegawenowie na tronie polskim – pogańska Litwa – unia Polski z Litwą w Krewie – współpraca polsko-litewska – unia w Horodle – polityka dynastyczna Jagiełły	– zna datę unii w Krewie (1385 r.) – identyfikuje postacie: Jadwigi Andegaweńskiej, Władysława Jagiełły – wskazuje na mapie terytorium Polski i Litwy po unii w Krewie – wymienia postanowienia unii w Krewie oraz	– wyjaśnia znaczenie terminu <i>unia personalna</i> – zna daty: wydania przywileju koszyckiego (1374 r.), unii w Horodle (1413 r.), przywileju jedleńsko-krakowskiego (1430 i 1433 r.), koronacji Władysława II	– zna daty: przejęcia władzy w Polsce przez Andegawenów (1370 r.), koronacji Jadwigi Andegaweńskiej (1384 r.), koronacji Władysława Jagiełły (1386 r.), unii wileńsko-radomskiej (1401 r.) – identyfikuje	– zna daty: sojuszu Witolda z Krzyżakami (1398 r.), bitwy nad Worskłą (1399 r.) – przedstawia dzieje Litwy do czasu unii polsko-litewskiej w Krewie.	– omawia i ocenia politykę dynastyczną Władysława Jagiełły i Kazimierza Jagiellończyka.

	<p>– Jagiellonowie – władcy dynastyczni czy państwowi?</p>	<p>omawia jej znaczenie dla państw: polskiego i litewskiego.</p>	<p>Jagiellończyka na króla Czech (1471 r.), koronacji Władysława II Jagiellończyka na króla Węgier (1490 r.) – identyfikuje postacie: Ludwika Węgierskiego, Witolda, Kazimierza Jagiellończyka, Władysława II Jagiellończyka – wskazuje na mapie Żmudź, Krewo, Horodło – wymienia postanowienia przywileju koszyckiego – omawia okoliczności zawarcia unii krewskiej – wymienia postanowienia unii w Horodle oraz omawia jej znaczenie dla państw: polskiego i</p>	<p>postacie: Giedymina, Olgerda, Kiejstuta – przedstawia okoliczności przejścia władzy w Polsce przez Andegawenów – omawia znaczenie przywileju koszyckiego dla państwa polskiego – opisuje stosunki polsko-litewskie do czasu unii w Horodle – omawia okoliczności zawarcia unii horodelskiej – omawia politykę dynastyczną Władysława Jagiełły i Kazimierza Jagiellończyka.</p>		
--	--	--	---	--	--	--

<p>6. Wojny z zakonem krzyżackim</p>	<p>– stosunki z Krzyżakami – przyczyny konfliktu polsko-krzyżackiego – wielka wojna z zakonem krzyżackim – bitwa pod Grunwaldem – I pokój w Toruniu – spór polsko-krzyżacki na soborze w Konstancji – dalsze walki z Krzyżakami – opozycja stanowa w państwie zakonnym – wojna trzynastoletnia</p>	<p>– zna daty: wielkiej wojny z zakonem krzyżackim (1409–1411 r.), bitwy pod Grunwaldem (15 VII 1410 r.), I pokoju w Toruniu (1411 r.), wojny trzynastoletniej (1454–1466 r.), II pokoju toruńskiego (1466 r.) – identyfikuje postacie: Władysława Jagiełły, Witolda, Ulricha von Jungingena, Kazimierza Jagiellończyka – omawia przyczyny i skutki wielkiej wojny z zakonem krzyżackim – wymienia postanowienia I pokoju w Toruniu – omawia przyczyny i skutki wojny</p>	<p>litewskiego. – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Związek Pruski, inkorporacja</i> – zna daty: oblężenia Malborka (VII–IX 1410 r.), bitwy pod Koronowem (10 X 1410 r.), soboru w Konstancji (1414–1418 r.), powstania Związku Pruskiego (1440 r.), aktu inkorporacji Prus do Polski (1454 r.), bitwy pod Świecinem (1462 r.), bitwy na Zalewie Wiślanym (1463 r.) – identyfikuje postacie: Jana Bażyńskiego, Piotra Dunina – wskazuje na mapie miejsca bitew polsko-krzyżackich stoczonych</p>	<p>– zna daty: powstania antykrzyżackiego na Żmudzi (1409 r.), zajęcia ziemi dobrzyńskiej przez Krzyżaków (1409 r.), „wojny głodowej” (1414 r.), podpisania traktatu melneńskiego (1422 r.), pokoju w Brześciu Kujawskim (1435 r.), bitwy pod Chojnicami (1454 r.), przejęcia Malborka przez Polaków (1457 r.) – identyfikuje postacie: Henryka von Plauena, Mikołaja Trąby, Pawła Włodkowica, Zawiszy Czarnego – wskazuje na mapie kierunki działań wojsk polskich i krzyżackich podczas wielkiej</p>	<p>– zna daty: powstania antykrzyżackiego na Żmudzi (1401 r.), walk litewsko-krzyżackich (1403–1404 r.), pokoju w Raciążu (1404 r.), rozejmu polsko-krzyżackiego (1410 r.), zjazdu w Lubowli (1412 r.), bitwy pod Dąbkami (1431 r.), wojny polsko-krzyżackiej (1431–1435 r.), bitwy pod Wiłkomierzem (1435 r.), powstania Związku Jaszczurczego (k. XIV w.) – identyfikuje postacie: Zygmunta Luksemburskiego, Mikołaja z Ryńska – opisuje próby realizacji przez Polskę i Litwę programu rewindykacji</p>	<p>– ocenia politykę Władysława Jagiełły i Kazimierza Jagiellończyka wobec zakonu krzyżackiego w XV w.</p>
--	--	---	--	--	--	--

		trzynastoletniej – wymienia postanowienia II pokoju toruńskiego.	podczas wielkiej wojny i wojny trzynastoletniej – omawia postanowienia I i II pokoju toruńskiego – omawia przebieg wielkiej wojny z zakonem krzyżackim – przedstawia militarne i polityczne znaczenie zwycięstwa sił polsko-litewskich pod Grunwaldem – omawia przebieg wojny trzynastoletniej – omawia znaczenie II pokoju toruńskiego dla państwa polsko-litewskiego.	wojny oraz wojny trzynastoletniej – omawia stosunki Polski i Litwy z państwem krzyżackim na pocz. XV w. – wyjaśnia okoliczności pojawienia się opozycji stanowej w państwie zakonnym – opisuje działalność Związku Pruskiego.	Żmudzi, Pomorza Gdańskiego, ziem: chełmińskiej oraz michałowskiej w 1. poł. XV w.	
7. Europa Środkowa i Wschodnia w XV wieku	– Czechy w czasach panowania Luksemburgów – pojawienie się husytyzmu – wojny husyckie	– zna daty: spalenia Jana Husa na stosie (1415 r.), wojen husyckich (1419–1436 r.) – identyfikuje postać Jana Husa	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>husytyzm, artykuły praskie</i> – zna daty: ogłoszenia	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>utrakwiści (kalikstyni), taboryci, kompaktaty</i>	– zna daty: przejęcia władzy w Czechach przez Jana Luksemburskiego (1311 r.), założenia uniwersytetu w	– omawia i ocenia zmiany układu sił politycznych w Europie Środkowo-Wschodniej w XV w.

<p>– armia husycka – powstanie imperium osmańskiego – Węgry w XV w. – niezależnienie się Rusi od Mongołów</p>	<p>– omawia przyczyny i skutki wojen husyckich.</p>	<p>artykułów praskich (1420 r.), bitwy pod Warną (1444 r.), zajęcia Konstantynopola (1453 r.), koronacji Władysława II Jagiellończyka na króla Czech (1471 r.), koronacji Władysława II Jagiellończyka na króla Węgier (1490 r.), bitwy pod Mohaczem (1526 r.) – identyfikuje postacie: Władysława III Warneńczyka, Władysława II Jagiellończyka, Ludwika Jagiellończyka – wskazuje na mapie państwa, w których panowali Jagiellonowie – przedstawia okoliczności pojawienia się husytyzmu</p>	<p><i>praskie</i> – zna daty: bitwy pod Lipanami (1434 r.), przyjęcia kompaktatów praskich (1436 r.), bitwy na Kulikowym Polu (1380 r.), uwolnienia się Rusi od podległości wobec Tatarów (1480 r.) – identyfikuje postacie: Jana Luksemburskiego, Karola IV, Zygmunta Luksemburskiego, Jana Žižki, Jerzego z Podiebradów, Macieja Korwina, Osmana I, Mehmeda II, Dymitra Dońskiego, Iwana III Srogiego – wskazuje na mapie kierunki ekspansji imperium osmańskiego w XV w. – omawia</p>	<p>Pradze (1348 r.), detronizacji Zygmunta Luksemburskiego przez praski sejm (1421 r.), bitew pod Kutną Horą i Nemeckim Brodem (1422 r.), przejęcia władzy przez Jerzego z Podiebradów (1458 r.), bitwy na Kosowym Polu (1389 r.), bitwy pod Nikopolis (1396 r.), bitwy pod Ankarą (1402 r.), przejęcia władzy na Węgrzech przez Macieja Korwina (1458 r.), bitwy na jeziorze Pejpus (1242 r.), zdobycia Nowogrodu Wielkiego (1478 r.) – identyfikuje postacie: Wacława IV, Jana V Paleologa, Aleksandra Newskiego,</p>		
---	---	--	--	---	--	--

			<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia postulaty religijne husytów – wyjaśnia okoliczności, w których Jagiellonowie przejęli trony: czeski i węgierski. 	<ul style="list-style-type: none"> panowanie Luksemburgów w Czechach – opisuje rozwój husytyzmu i stosunek cesarstwa do tego ruchu religijnego – omawia przebieg wojen husyckich – opisuje historię polityczną Węgier w XV w. – opisuje powstanie imperium osmańskiego – opisuje proces uniezależnienia się Rusi od Mongołów – wyjaśnia, w jakich okolicznościach Wielkie Księstwo Moskiewskie stało się „trzecim Rzymem”. 	<ul style="list-style-type: none"> Mamaja, Tochtamysza – wskazuje na mapie kierunki ekspansji Wielkiego Księstwa Moskiewskiego w XV w. – omawia uzbrojenie i sposób walki armii husyckiej – omawia znaczenie polityczne i gospodarcze Nowogrodu Wielkiego. 	
8. Monarchia polska w XIV i XV wieku	<ul style="list-style-type: none"> – zmiany w administracji polskiej w XIII w. – władza monarsza i urzędy centralne 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>sejm walny, sejmik ziemski, izba poselska, senat,</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>wojewoda, Korona Królestwa Polskiego,</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>taksy wojewodzińskie, sąd podkomorski, sąd ziemski, sąd</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia podział administracyjny państwa polskiego – wyjaśnia, jaki wpływ na podział 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia rolę króla w monarchii elekcyjnej w czasach panowania Jagiellonów – ocenia wpływ przywilejów szlacheckich na

<p>– dwór monarszy – podział administracyjny – administracja lokalna – rozwój reprezentacji stanowej – przywileje szlacheckie – cechy polskiej monarchii stanowej – początki gospodarki folwarcznej</p>	<p><i>gospodarka folwarczna</i> – zna datę zwołania pierwszego sejm walnego (1493 r.) – identyfikuje postacie: Władysława Jagiełły, Kazimierza Jagiellończyka – wymienia cechy charakterystyczne gospodarki folwarcznej – omawia cechy polskiej monarchii stanowej.</p>	<p><i>monarchia elekcyjna, starosta, przywilej generalny</i> – zna daty: przywileju koszyckiego (1374 r.), przywileju jedneńsko-krakowskiego (1430 i 1433 r.), statutów nieszawskich (1454 r.), konstytucji <i>Nihil novi</i> (1505 r.) – identyfikuje postacie: Ludwika Węgierskiego, Jana Olbrachta, Aleksandra Jagiellończyka – opisuje dwór monarszy i jego funkcjonowanie – wyjaśnia znaczenie idei monarchii wyrażonej w Koronie Królestwa Polskiego – wymienia najważniejsze szlacheckie</p>	<p><i>grodzki, sejm prowincjonalny</i> – zna daty: przywileju z Budy (1355 r.), przywileju czerwińskiego (1422 r.), przywileju warckiego (1423 r.), przywileju piotrkowskiego (1496 r.) – omawia zasady ustrojowe monarchii elekcyjnej w Polsce – omawia zmiany w administracji polskiej w XIII w. – przedstawia różnice między urzędami nadwornymi i koronnymi – opisuje instytucje administracji lokalnej w Polsce i ich kompetencje – wymienia najważniejsze szlacheckie</p>	<p>administracyjny Polski miało rozbitcie dzielnicowe.</p>	<p>funkcjonowanie państwa polskiego w XV i na pocz. XVI w.</p>
---	---	---	---	--	--

			przywileje polityczne i omawia ich postanowienia.	przywileje gospodarcze i omawia ich postanowienia – omawia proces tworzenia się reprezentacji stanowej w Polsce.		
9. Kultura polska w średniowieczu	<ul style="list-style-type: none"> – początki kultury łacińskiej – pierwsze zabytki kultury polskiej – ośrodki życia kulturalnego – początki polskiego dziejopisarstwa – rozwój cywilizacyjny Polski w XIII w. – rola Akademii Krakowskiej – literatura w późnym średniowieczu – architektura i sztuka romańska oraz gotycka na ziemiach polskich 	<ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje postacie: Galla Anonima, Mikołaja Kopernika – wymienia cechy charakterystyczne kultury polskiego średniowiecza. 	<ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje postacie: Wincentego Kadłubka, Wita Stwosza, Jana Długosza – wskazuje ośrodki życia kulturalnego w średniowiecznej Polsce i omawia ich działalność – omawia początki polskiego dziejopisarstwa – omawia znaczenie Akademii Krakowskiej dla rozwoju cywilizacyjnego średniowiecznej Polski – omawia cechy charakterystyczne sztuki polskiej w 	<ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje postacie: Iwona Odrowąza, Stanisława ze Skarbimierza, Pawła Włodkowica – omawia pojawienie się kultury łacińskiej w Polsce – wyjaśnia, jaką rolę odgrywali zagraniczni misjonarze w X i XI w. – omawia rolę zakonów w rozwoju cywilizacyjnym średniowiecznej Polski – omawia przykłady średniowiecznego 	<ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje postać Witelona – omawia rozwój cywilizacyjny Polski w XIII w. – porównuje kulturę średniowiecza polskiego i europejskiego. 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia i ocenia wpływ chrześcijaństwa na przemiany cywilizacyjne na ziemiach polskich.

			średniowieczu – omawia rozwój architektury w Polsce do XV w.	kultu świętych – omawia rozwój literatury polskiej w późnym średniowieczu – omawia rozwój szkolnictwa w średniowiecznej Polsce.		
--	--	--	---	---	--	--

Część druga **Dzieje nowożytne**

Temat lekcji	Zagadnienia	Wymagania konieczne (ocena dopuszczająca)	Wymagania podstawowe (ocena dostateczna)	Wymagania rozszerzające (ocena dobra)	Wymagania dopełniające (ocena bardzo dobra)	Wymagania wykraczające (ocena celująca)
		Uczeń:	Uczeń potrafi to, co na ocenę dopuszczającą, oraz:	Uczeń potrafi to, co na ocenę dostateczną, oraz:	Uczeń potrafi to, co na ocenę dobrą, oraz:	Uczeń potrafi to, co na ocenę bardzo dobrą, oraz:
EUROPA I ŚWIAT W EPOCE ODRODZENIA						
1. Cywilizacje pozaeuropejskie	– pierwsi mieszkańcy Ameryki – najstarsze cywilizacje Mezoameryki – cywilizacja Majów, Azteków i Inków – cywilizacje Azji – cywilizacje Afryki	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>ludy półosiadłe, ludy osiadłe</i> – wymienia trzy największe cywilizacje Ameryki.	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>okres prekolumbijski, nomadzi</i> – charakteryzuje postać Montezumy – wskazuje na mapie obszary zamieszkiwane przez ludy prekolumbijskie oraz wielkie cywilizacje azjatyckie – charakteryzuje	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Mezoameryka, siogun</i> – zna czas powstania (III w.) i upadku (IX–X w.) pierwszych państw Majów, ekspansji Azteków (XV–XVI w.), rozkwitu potęgi Inków (XVI w.) – przedstawia ludy zamieszkujące	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>politeizm, astrobiologiczny, animizm</i> – charakteryzuje postać Franciszka Ksawerego – wymienia najstarsze cywilizacje Mezoameryki i ich osiągnięcia cywilizacyjne	– charakteryzuje postacie: Toyotomi Hideyoshiego, Babera – porównuje osiągnięcia cywilizacji Majów, Inków i Azteków z dokonaniem europejskiej w tym samym czasie.

			osiągnięcia cywilizacyjne Majów – omawia osiągnięcia cywilizacyjne Inków – przedstawia cechy charakterystyczne cywilizacji afrykańskich.	Mezoamerykę – omawia organizację plemienia Majów – omawia organizację państwa i społeczeństwa Azteków – przedstawia organizację państwa Inków – omawia następstwa zjednoczenia Japonii w XVI w. – przedstawia wpływ islamu na rozwój państw afrykańskich.	– przedstawia system wierzeń cywilizacji prekolumbijskich – wymienia podobieństwa oraz różnice pomiędzy kulturami Majów, Azteków i Inków – przedstawia próby chrystianizacji Japonii i ocenia jej skutki – wyjaśnia okoliczności powstania państwa Wielkiego Mogoła w Indiach.	
2. Wielkie odkrycia geograficzne	– średniowieczna wiedza o świecie – stare i nowe wyobrażenia na temat kształtu Ziemi – przyczyny odkryć geograficznych – rozwój żeglugi i nawigacji – pierwsze wyprawy	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>karawela</i> , <i>Nowy Świat</i> – zna daty: I wyprawy Kolumba (1492–1493 r.), odkrycia drogi morskiej do Indii (1497–1498 r.), I wyprawy dookoła świata (1519–1522 r.) – charakteryzuje postacie: Krzysztofa	– wyjaśnia znaczenie terminu: <i>handel lewantyński</i> – zna daty: odkrycia Przylądka Dobrej Nadziei (1487 r.), odkrycia Brazylii (1500 r.) – charakteryzuje postacie: Henryka Żeglarza, Bartolomeu Diaza, Ameriga Vespucciego	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>kwadrant</i> , <i>astrolabium</i> – zna datę opłynięcia przez Portugalczyków Przylądka Zielonego (1446 r.) – charakteryzuje postacie: Izabeli Kastylijskiej, Ferdynanda Aragońskiego	– charakteryzuje postacie: Toscanello, Giovanniego Caboto, Pedro Cabrala – wyjaśnia, jakie znaczenie dla nowożytnych odkryć geograficznych miały teoretyczne prace Toscanello – przedstawia ekspedycje zmierzające do	– charakteryzuje postacie: Juana de la Cosa, Alonso de Hojedy – omawia i ocenia hipotezy dotyczące odkrycia Ameryki – ocenia znaczenie wielkich odkryć geograficznych.

	<p>Portugalczyków</p> <ul style="list-style-type: none"> – odkrycie Ameryki – w drodze do Indii i Nowego Świata – opłynięcie Ziemi – znaczenie wielkich odkryć geograficznych 	<p>Kolumba, Vasco da Gama, Ferdynanda Magellana</p> <ul style="list-style-type: none"> – wymienia przyczyny odkryć geograficznych – omawia przebieg i następstwa wypraw odkrywczych Kolumba. 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na mapie zasięg kolonizacji portugalskiej i hiszpańskiej – charakteryzuje przyczyny odkryć geograficznych – wyjaśnia, dlaczego Portugalczycy jako pierwsi zdecydowali się na wyprawy odkrywcze – omawia przebieg i następstwa wyprawy Vasco da Gamy – omawia przebieg i następstwa I wyprawy dookoła świata. 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na mapie kierunki wypraw Kolumba, da Gamy i Magellana – przedstawia średniowieczną wiedzę o świecie – omawia wpływ rozwoju żeglugi i nawigacji na organizację wypraw odkrywczych – przedstawia okoliczności zorganizowania I wyprawy Krzysztofa Kolumba. 	<p>odkrycia i poznania Nowego Świata.</p>	
<p>3. Ekspansja kolonialna</p>	<ul style="list-style-type: none"> – początek kolonizacji Nowego Świata; podział stref wpływów – podbój Meksyku – kolonizacja Ameryki Południowej – organizacja imperium 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu: <i>konkwistador</i> – wskazuje na mapie zasięg posiadłości hiszpańskich i portugalskich w Ameryce – omawia skutki ekspansji kolonialnej dla Europy i ludów podbitych. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>konkwista, korsarstwo</i> – zna daty: podboju Meksyku (1519–1521 r.), podboju Peru (1530–1533 r.) – charakteryzuje postacie: Hernána Cortésa, Francisca Pizarra 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>traktat z Tordesillas, układ w Saragossie</i> – zna daty: układu w Tordesillas (1496 r.), układu w Saragossie (1529 r.) – charakteryzuje postacie: Montezumy II, Atahualpy 	<ul style="list-style-type: none"> – zna datę założenia Nowej Anglii (1643 r.) – charakteryzuje postać Vasco Núñeza de Balboa – charakteryzuje działalność misyjną Europejczyków w Nowym Świecie – omawia proces kolonizacji Ameryki 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia skutki ekspansji kolonialnej dla Europy i ludów podbitych – ocenia działalność hiszpańskich konkwistadorów – ocenia działalność misyjną Europejczyków w Nowym Świecie.

	<p>hiszpańskiego w Nowym Świecie</p> <ul style="list-style-type: none"> – kolonizacja Ameryki Północnej – ekspansja kolonialna w Afryce i Azji – znaczenie ekspansji kolonialnej – niewolnictwo 		<ul style="list-style-type: none"> – omawia zasady kolonialnego podziału stref wpływów w XV i XVI w. – przedstawia przebieg podboju Meksyku i jego następstwa – przedstawia przebieg podboju Peru i jego następstwa – omawia organizację imperium hiszpańskiego w Nowym Świecie. 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na mapie strefy podziału wpływów kolonialnych wg traktatów w Tordesillas i Saragossie; kolonie angielskie, francuskie i holenderskie w Ameryce Północnej – charakteryzuje początki kolonizacji hiszpańskiej w Nowym Świecie – omawia losy plemion indiańskich po podbojach hiszpańskich – przedstawia rozwój osadnictwa i gospodarki w koloniach hiszpańskich. 	<p>Północnej</p> <ul style="list-style-type: none"> – przedstawia ekspansję kolonialną w Afryce i Azji – omawia zjawisko niewolnictwa i ocenia jego znaczenie dla kolonializmu europejskiego. 	
<p>4. Europa w epoce wielkich odkryć</p>	<ul style="list-style-type: none"> – rozwój demograficzny Europy – rozwój miast – postęp techniczny i organizacja produkcji 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>popyt, podaż, kapitalizm, pańszczyzna</i> – charakteryzuje rozwój demograficzny Europy w XVI i I poł. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>migracja, bank, weksel, akcja, giełda, inflacja, dualizm gospodarki europejskiej</i> – wskazuje na mapie strefy handlowe i 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>system nakładczy, gradzenia</i> – określa uwarunkowania rozwoju miast i jego konsekwencje – omawia wpływ 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia kierunki rozwoju handlu w nowożytnej Europie – wymienia przykłady i omawia rolę kompanii handlowych. 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia wpływ przemian społecznych i gospodarczych na rozwój Europy.

	<ul style="list-style-type: none"> – rozwój handlu – kredyty, banki i giełdy – inflacja i dualizm gospodarczy Europy 	XVII w. oraz jego skutki społeczne i gospodarcze.	<p>strefy gospodarcze w XVI-wiecznej Europie</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia rozwój techniki i jego wpływ na organizację produkcji – omawia rozwój systemu finansowego w Europie i jego wpływ na rozwój handlu – wyjaśnia, na czym polegał dualizm w rozwoju gospodarczym Europy. 	<p>procesu gromadzenia na przemiany gospodarcze w Anglii</p> <ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje wpływ przemian gospodarczych na sytuację szlachty europejskiej – omawia finansowe skutki napływu kruszców do Europy. 		
5. Kultura renesansu	<ul style="list-style-type: none"> – podstawy przełomu kulturalnego – zainteresowanie antykiem i humanizm – literatura odrodzenia – teatr w epoce odrodzenia – sztuka i architektura renesansu – wielcy twórcy 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: renesans (odrodzenie), humanizm, teoria heliocentryczna – zna czas narodzin (XIV/XV w.) i upowszechnienia odrodzenia (XVI w.) oraz datę wynalezienia ruchomej czcionki (ok. 1450 r.) – charakteryzuje postacie: Jana 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>mecenat artystyczny</i>, <i>perspektywa</i>, <i>człowiek renesansu</i> – charakteryzuje postacie: Erazma z Rotterdamu, Niccolò Machiavellego, Thomasa More’a (Morusa), Jeana Bodina, Dantego Alighieri, Giovanniego Boccaccio, Francesca 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>patrycjat</i>, <i>manieryzm</i>, <i>światłocień</i> – charakteryzuje postacie: Wawrzyńca Wspaniałego, Giorgio Vasarięgo, Miguela Cervantesa, Łukasza Górnickiego, Albrechta Dürera – wyjaśnia, dlaczego Włochy stały się kolebką renesansu 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje postacie: Tommaso Campanelli, Donatella, Filippa Brunelleschi, Donato Bramantego, Pietera Bruegela Starszego, Hansa Holbeina – na wybranych przykładach omawia dorobek humanizmu europejskiego. 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje postacie: Kosmy Starszego, Giovanniego Pico de Mirandoli, Michela de Montaigne’a, Miguela Serveta, Paracelsusa – ocenia wpływ humanizmu na sztukę, życie intelektualne i myśl polityczną epoki odrodzenia.

	<p>renesansu – nauka w epoce odrodzenia</p>	<p>Gutenberg, Williama Szekspira, Leonarda da Vinci, Michała Anioła, Mikołaja Kopernika, Galileusza – przedstawia cechy charakterystyczne humanizmu – wyjaśnia, jaką rolę odegrał wynalazek Gutenberga dla upowszechnienia literatury.</p>	<p>Petrarki, Rafaela Santi – wymienia i opisuje cechy charakterystyczne odrodzenia – omawia cechy charakterystyczne piśmiennictwa epoki renesansu – opisuje cechy charakterystyczne architektury renesansu – opisuje osiągnięcia wybitnych twórców sztuki renesansowej – przedstawia myśl polityczną odrodzenia.</p>	<p>– omawia i ocenia rolę renesansowego mecenatu artystycznego – wyjaśnia, na czym polegała renesansowa adaptacja antyku – charakteryzuje rozwój i rolę teatru w epoce odrodzenia – wskazuje okresy w rozwoju sztuki renesansowej – omawia przemiany w malarstwie i rzeźbie renesansu – omawia osiągnięcia nauki w epoce odrodzenia.</p>		
6. Reformacja i jej skutki	<p>– przyczyny reformacji – wystąpienie Marcina Lutra – reformacja w Niemczech – działalność reformatorów w Szwajcarii – powstanie Kościoła</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>reformacja, luteranizm (wyznanie ewangelicko-augsburskie), kalwinizm (wyznanie ewangelicko-reformowane), anglikanizm</i></p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>sprzedaż odpustów, protestanci, wojna chłopstwa, pokój w Augsburgu, hugenoci</i> – zna daty: protestu zwolenników reformacji na sejmie Rzeszy w Spirze</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>nepotyzm, symonia, kondotierstwo, teoria o predestynacji, Akt supremacji</i> – zna daty: sejmu Rzeszy w Wormacji (1521 r.), <i>Aktu supremacji</i> (1534 r.),</p>	<p>– zna daty: I wojny szmalkaldzkiej (1546–1547 r.), II wojny szmalkaldzkiej (1552), wojny domowej w Szwajcarii (1529–1531 r.), przyjęcia luteranizmu w Inflantach (1561 r.) – charakteryzuje</p>	<p>– zna daty: sojuszu w Szmalkalden (1531 r.), przyjęcia luteranizmu w Danii i Norwegii (1527 r.) oraz w Szwecji (1544 r.) – ocenia wpływ kryzysu w Kościele katolickim na szerzenie się haseł</p>

	<p>anglikańskiego – reformacja w innych krajach europejskich – społeczne skutki reformacji</p>	<p>– zna daty: ogłoszenia 95 tez przez Lutra (1517 r.), początku działalności Kalwina (1536 r.), uznania Henryka VIII za głowę Kościoła w Anglii (1531 r.) – charakteryzuje postacie: Marcina Lutra, Jana Kalwina, Henryka VIII – omawia zasady wyznania luterńskiego, kalwińskiego i anglikańskiego.</p>	<p>(1529 r.), wojny chłopskiej w Niemczech (1525–1526 r.), sejmu w Augsburgu (1555 r.) – charakteryzuje postacie: Thomasa Münzera, Ulricha Zwingliego – wskazuje na mapie te państwa, w których zwyciężyła reformacja oraz te, w których oficjalnie obowiązywała religia katolicka, ale część społeczeństwa była przychylna reformacji – przedstawia przyczyny reformacji – przedstawia działalność Lutra i charakteryzuje jego poglądy – charakteryzuje ideologię Kalwina i organizację jego Kościoła – omawia cechy charakterystyczne Kościoła</p>	<p>przyjęcia luteranizmu w Prusach Książęcych (1525 r.) – charakteryzuje postacie: Johannesa Tetzla, Fryderyka III Mądrego, Filipa Melanchtona, Albrechta Hohenzollerna – wyjaśnia, z czego wynikała popularność haseł reformacyjnych – przedstawia stosunek różnych grup społecznych w Niemczech do reformacji – omawia poglądy i działalność Zwingliego – wyjaśnia, w jakich okolicznościach Kościół angielski uniezależnił się od papieża – opisuje proces rozprzestrzeniania się reformacji w Europie i jego skutki</p>	<p>postacie: Aleksandra VI, Juliusza II, Ulricha von Huttena, Katarzyny Aragońskiej, Marii Tudor, Elżbiety I Wielkiej, Gottharda Kettlera – omawia wojny religijne w Niemczech i ich skutki – porównuje najważniejsze wyznania powstałe w czasach reformacji.</p>	<p>reformacji – ocenia społeczne i polityczne skutki reformacji.</p>
--	--	---	--	---	---	--

			anglikańskiego.	– omawia społeczne i polityczne skutki reformacji.		
7. Kontreformacja i wojny religijne	– Kościół wobec reformacji – reformy soboru trydenckiego i walka z reformacją – powstanie i działalność Towarzystwa Jezusowego – walka władców Francji z hugenotami – rewolucja w Niderlandach	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>sobór trydencki, kontrreformacja</i> – zna datę soboru trydenckiego (1445–1463 r.) – przedstawia reformy soboru trydenckiego.	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>inkwizycja, Indeks ksiąg zakazanych, jezuiti, noc św. Bartłomieja, Edykt nantejski</i> – zna daty: ogłoszenia <i>Indeksu ksiąg zakazanych</i> (1559 r.), zatwierdzenia zakonu jezuitów przez papieża (1540 r.), nocy św. Bartłomieja (1572 r.), <i>Edyktu nantejskiego</i> (1598 r.) – charakteryzuje postacie: Pawła IV, Ignacego Loyoli – omawia i ocenia działalność inkwizycji – charakteryzuje organizację zakonu jezuitów – omawia	– wyjaśnia znaczenie terminu: <i>Święte Oficjum</i> – zna datę powołania Świętego Oficjum (1542 r.) – charakteryzuje postacie: Pawła III, Katarzyny Medycejskiej, Henryka IV Burbona, Wilhelma Orańskiego – wskazuje na mapie państwa, w których doszło do walk religijnych – przedstawia stosunek Kościoła katolickiego do reformacji – opisuje działalność jezuitów – przedstawia przyczyny, przebieg i skutki wojen religijnych we Francji – omawia przyczyny, przebieg i skutki	– wyjaśnia znaczenie terminu: <i>wojna trzech Henryków</i> – zna daty: wojny domowej między Gwizjuszami a Burbonami (1562–1594 r.), rewolucji w Niderlandach (1566–1648 r.), proklamowania Republiki Zjednoczonych Prowincji Niderlandów (1588 r.) – charakteryzuje postacie: Hadriana VI, Henryka II, Filipa II – porównuje charakter wojen religijnych prowadzonych w XVI w. we Francji i w Niderlandach.	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>gezowie, pacyfikacja gandawska</i> – zna daty: edyktu tolerancyjnego dla hugenotów (1562 r.), koronacji Henryka IV Burbona (1594 r.), pacyfikacji gandawskiej (1576 r.), unii w Utrechcie (1579 r.) – ocenia działalność jezuitów – ocenia metody walki Kościoła z reformacją.

			postanowienia <i>Edyktu nantejskiego</i> i wyjaśnia, czy wprowadzał on całkowitą tolerancję religijną.	rewolucji w Niderlandach.		
8. Europa Zachodnia w XVI wieku	<ul style="list-style-type: none"> – kryzys monarchii stanowych – imperium Habsburgów – rywalizacja o hegemonię w Europie Zachodniej – wojny włoskie – rywalizacja hiszpańsko-angielska – zmiany w sztuce wojennej 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu: <i>monarchia absolutna</i> – omawia przyczyny, przejawy i skutki kryzysu monarchii stanowych w Europie. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu: <i>Wielka Armada</i> – zna datę klęski Wielkiej Armady (1588 r.) – charakteryzuje postacie: Maksymiliana I Habsburga, Elżbiety I – wyjaśnia przyczyny rywalizacji o hegemonię w Europie Zachodniej – charakteryzuje przyczyny, przebieg i skutki rywalizacji hiszpańsko-angielskiej – wyjaśnia, jakie znaczenie dla Anglii miało zwycięstwo nad Wielką Armadą. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>wojny włoskie, Sacco di Roma</i> – zna daty: wojen włoskich (1494–1559 r.), układu w Wiedniu (1515 r.), <i>Sacco di Roma</i> (1527 r.) – charakteryzuje postacie: Ferdynanda, Karola V, Filipa II, Karola VIII, Ludwika XII, Franciszka I – wskazuje na mapie kraje wchodzące w skład imperium Habsburgów za panowania cesarza Karola V – opisuje i ocenia politykę dynastyczną Habsburgów – przedstawia 	<ul style="list-style-type: none"> – zna daty: bitwy pod Marignano (1515 r.), bitwy pod Pawią (1525 r.), pokoju w Cateau-Cambrésis (1559 r.) – charakteryzuje postacie: Filipa Pięknego, Karola I – omawia zmiany w sztuce wojennej w XVI w. 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia skutki rywalizacji o hegemonię w Europie Zachodniej.

				przyczyny, przebieg i skutki wojen włoskich.		
9. Państwa Europy Wschodniej i Północnej	<ul style="list-style-type: none"> – ekspansja turecka – walki na Morzu Śródziemnym – państwo moskiewskie – Szwecja w XVI w. 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje postacie: Sulejmana II Wspaniałego, Iwana IV Groźnego – charakteryzuje ekspansję imperium tureckiego w Europie i jej skutki. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Liga Święta, samodzierżawie</i> – zna daty: powstania Ligi Świętej (1571 r.), koronacji Iwana IV Groźnego na cara Wszechrusi (1547 r.) – wskazuje na mapie kierunki i zasięg ekspansji imperium osmańskiego – przedstawia proces budowania potęgi państwa moskiewskiego – charakteryzuje panowanie Iwana IV Groźnego. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>opricznina, unia kalmarska, Riksdag</i> – zna daty: bitwy pod Mohaczem (1526 r.), bitwy pod Lepanto (1571 r.) – charakteryzuje postać Ludwika Jagiellończyka – wyjaśnia, jakie znaczenie dla sytuacji międzynarodowej Węgier miały spory polityczne oraz konflikty religijne – omawia przebieg walk o dominację na Morzu Śródziemnym. 	<ul style="list-style-type: none"> – zna daty: unii kalmarskiej (1397 r.), uniezależnienia się Szwecji (1523 r.) – charakteryzuje postacie: Jana Zápolyi, Iwana III Srogiego, Gustawa I Wazy, Jana III Wazy – omawia proces budowania potęgi państwa szwedzkiego. 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia znaczenie bitwy pod Lepanto – ocenia panowanie Iwana IV Groźnego.
„ZŁOTY WIEK” RZECZYPOSPOLITEJ SZLACHECKIEJ						
1. Społeczeństwo i gospodarka w Rzeczypospolitej w XVI wieku	<ul style="list-style-type: none"> – społeczeństwo Rzeczypospolitej – wieloetniczna Rzeczpospolita – gospodarka folwarczno- 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>pańszczyzna, gospodarka folwarczno-pańszczyźniana,</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>folwark, monopol dworski, system cechowy, targ miejski, jarmark, myto</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>ludzie luźni, kahał, monopol propinacyjny</i> – wskazuje na mapie 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia korzyści, jakie przynosiła szlachcie gospodarka folwarczno-pańszczyźniana 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia sytuację ekonomiczną oraz pozycję społeczną chłopów w Rzeczypospolitej w XVI w.

	<p>pańszczyzniana</p> <p>– sytuacja chłopów w Rzeczypospolitej w XVI w.</p> <p>– Gdańsk – główny port Rzeczypospolitej</p> <p>– miasta Rzeczypospolitej</p> <p>– handel lokalny i międzynarodowy</p> <p>– pieniądz w Rzeczypospolitej</p>	<p><i>trójpolówka</i></p> <p>– omawia cechy charakterystyczne gospodarki folwarczno-pańszczyznianej.</p>	<p>– opisuje strukturę społeczeństwa Rzeczypospolitej</p> <p>– wyjaśnia, na czym polegała wieloetniczność w Rzeczypospolitej</p> <p>– omawia cechy charakterystyczne stanów społecznych w Polsce</p> <p>– wyjaśnia, jakie było znaczenie gospodarcze pańszczyzny</p> <p>– omawia rolę gospodarczą miast w Rzeczypospolitej.</p>	<p>zasięg występowania grup narodowościowych w Rzeczypospolitej, znaczące szlaki handlowe</p> <p>– charakteryzuje grupy narodowościowe zamieszkujące państwo polsko-litewskie</p> <p>– wyjaśnia, dlaczego Żydzi byli uznawani za odrębny stan społeczny</p> <p>– omawia sytuację ekonomiczną oraz pozycję społeczną chłopów w Rzeczypospolitej w XVI w.</p> <p>– charakteryzuje przyczyny słabości miast Rzeczypospolitej</p> <p>– omawia politykę pieniężną w Rzeczypospolitej.</p>	<p>– przedstawia uwarunkowania rozwoju handlu w Rzeczypospolitej</p> <p>– wskazuje podobieństwa i różnice między gospodarką Rzeczypospolitej a gospodarką Europy Zachodniej.</p>	<p>– ocenia rolę gospodarczą miast w Rzeczypospolitej.</p>
2. Rozwój demokracji szlacheckiej	<p>– pozycja prawna szlachty w</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>demokracja</i></p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>nietykalność</i></p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>prawo ziemskie,</i></p>	<p>– wyjaśnia okoliczności i przejawy konfliktu</p>	<p>– ocenia prawną pozycję szlachty w Rzeczypospolitej</p>

	<p>Rzeczypospolitej – liczebność i zróżnicowanie szlachty – polski parlamentaryzm ; sejmiki i sejm walny – narodziny ruchu egzekucyjnego – egzekucja praw i dóbr</p>	<p><i>szlachecka, sejm, izba poselska, senat, konstytucja Nihil novi</i> – zna datę konstytucji <i>Nihil novi</i> (1505 r.) – charakteryzuje postacie: Zygmunta I Starego, Zygmunta II Augusta – przedstawia cechy charakterystyczne parlamentaryzmu polskiego.</p>	<p><i>osobista, przywiązanie do ziemi, magnateria, szlachta średnia, szlachta drobna, szlachta zagrodowa, szlachta gołota, sejmik, sejm walny, ruch egzekucyjny, wojsko kwarciane</i> – zna daty: przywileju jedlnieńskiego-krakowskiego (1430 r.), zwołania pierwszego sejmu walnego (1493 r.), sejmu egzekucyjnego (1562 r.) – charakteryzuje postacie: Aleksandra Jagiellończyka, Jana Olbrachta – przedstawia zróżnicowanie statusu społecznego szlachty – omawia rolę i znaczenie sejmików szlacheckich – przedstawia</p>	<p><i>królewszczyzny, możnowładztwo, ustawa o inkompatibiliach, koronacja vivente rege, wojna kokosza, egzekucja praw i dóbr, lustracja</i> – zna daty: statutu piotrkowskiego (1496 r.), przywileju Zygmunta Starego (1518 r.), przywileju mielnickiego (1501 r.), sejmu piotrkowskiego (1504 r.), I koronacji <i>vivente rege</i> (1529 r.), wojny kokoszej (1537 r.) – charakteryzuje postacie: Bony Sforzy, Barbary Radziwiłłówny – charakteryzuje pozycję króla i szlachty w Rzeczypospolitej – wyjaśnia przyczyny i przejawy konfliktu między szlachtą a królem</p>	<p>między magnaterią a szlachtą – charakteryzuje i porównuje pozycję polityczną magnaterii i szlachty średniej w I poł. XVI w.</p>	<p>– ocenia rolę i znaczenie króla w systemie demokracji szlacheckiej.</p>
--	--	---	--	---	--	--

			postulaty ruchu egzekucyjnego oraz ich realizację.	– omawia narodziny ruchu egzekucyjnego – przedstawia główne założenia ideologii szlacheckiej w XVI w.		
3. Kultura i sztuka renesansu w Polsce	– humanizm w Polsce – rozwój nauk ścisłych i medycznych – geografia i historiografia polska – myśl społeczna i polityczna – literatura polskiego renesansu – architektura i sztuka renesansowa w Polsce	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>attyka, arkady, arrasy</i> – charakteryzuje postacie: Mikołaja Reja, Jana Kochanowskiego, Mikołaja Kopernika, – charakteryzuje dorobek polskiej literatury renesansowej.	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>genealogia, heraldyka</i> – charakteryzuje postacie: Łukasza Górnickiego, Marcina Kromera, Macieja z Miechowa, Andrzeja Frycza Modrzewskiego, Stanisława Orzechowskiego, Jana Zamojskiego – przedstawia mecenat artystyczny w Polsce – wymienia czynniki, które wpłynęły na rozwój polskiej literatury w czasach odrodzenia – omawia myśl społeczną i	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>sztuka epistolarna, polichromia</i> – charakteryzuje postacie: Filippa Buonaccorsi (Kallimacha), Sebastiana Klonowica, Szymona Szymonowica, Franciszka Florentczyka, Bartolomea Berrecciego, Bernarda Morando – omawia działalność zwolenników idei humanizmu w Polsce – wyjaśnia rolę Krakowa i dworu królewskiego w upowszechnianiu	– charakteryzuje postacie: Bernarda Wapowskiego, Mikołaja Sienickiego, Biernata z Lublina, Santiago Gucci – charakteryzuje polskie osiągnięcia w dziedzinie nauk ścisłych i medycznych – przedstawia dorobek polskiej geografii i historiografii epoki renesansu – wyjaśnia, w jaki sposób Zamość realizował założenia miasta idealnego.	– charakteryzuje postacie: Ludwika Decjusza, Andrzeja Krzyckiego, Jana Dantyszka, Klemensa Janickiego, Józefa Strusia, Wojciecha Oczko, Marcina Bielskiego, Bartosza Paprockiego, Reinholda Heidensteina, Wawrzyńca Goślickiego, Jana Michałowicza z Urzędowa, Stanisława Samostrzelnika – porównuje i ocenia myśl polityczno-społeczną renesansu polskiego i europejskiego.

			<p>polityczną polskiego odrodzenia</p> <p>– wyjaśnia, jaką rolę słowo drukowane odgrywało w życiu publicznym w Rzeczypospolitej w XVI w.</p> <p>– przedstawia osiągnięcia sztuki i architektury renesansu w Polsce.</p>	<p>idei humanizmu i renesansu</p> <p>– wskazuje związki między polską i europejską architekturą renesansową</p> <p>– porównuje poglądy społeczno-polityczne Andrzeja Frycza Modrzewskiego i Stanisława Orzechowskiego.</p>		
4. Panowanie ostatnich Jagiellonów	<p>– wojny z państwem moskiewskim</p> <p>– stosunki z Habsburgami i polityka węgierska</p> <p>– polityka dynastyczna ostatnich Jagiellonów</p> <p>– wojny o Mołdawię i stosunki z państwem tureckim</p> <p>– zakończenie problemu</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>hołd pruski, sekularyzacja</i></p> <p>– zna daty: pokoju krakowskiego i hołdu pruskiego (1525 r.)</p> <p>– charakteryzuje postacie: Zygmunta Starego, Albrechta Hohenzollerna, Iwana IV Groźnego, Zygmunta Augusta</p> <p>– omawia postanowienia pokoju krakowskiego.</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>zjazd w Wiedniu, flota kaperska</i></p> <p>– zna daty: zjazdu w Wiedniu (1515 r.), bitwy pod Mohaczem (1526 r.), wojny z zakonem krzyżackim (1519–1521 r.), I wojny północnej (1563–1570 r.), hołdu lennego Gottharda Kettlera (1561 r.)</p> <p>– charakteryzuje postacie: Maksymiliana I,</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>I wojna północna, dominium Maris Baltici, Komisja Morska</i></p> <p>– zna daty: bitwy pod Orszą (1514 r.), powstania Komisji Morskiej (1568 r.), pokoju w Szczecinie (1570 r.), przeniesienia praw do lenna w Prusach na Hohenzollernów z Brandenburgii (1563 r.)</p> <p>– charakteryzuje postacie:</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>hospodar, obrona potoczna, Statuty Karnkowskiego</i></p> <p>– zna daty: wyprawy na Mołdawię (1497 r.), bitwy pod Obertynem (1530 r.), <i>Statutów Karnkowskiego</i> (1570 r.)</p> <p>– charakteryzuje postacie: Iwana III Srogiego, Jana Zápolyi, Stefana Wielkiego</p> <p>– omawia stosunki</p>	<p>– zna daty: rozejmu moskiewskiego (1503 r.), pokoju wieczystego z Turcją (1533 r.)</p> <p>– ocenia, czy korzystnym dla Polski sposobem rozwiązania konfliktu z Krzyżakami były sekularyzacja zakonu i utworzenie świeckiego państwa pruskiego.</p>

	<p>krzyżackiego – hołd pruski i jego ocena – walka o wpływy nad Bałtykiem i Inflanty – przyłączenie Mazowsza do Korony</p>		<p>Władysława Jagiellończyka, Ludwika Jagiellończyka, Jana Olbrachta, Gottharda Kettlera – omawia politykę dynastyczną ostatnich Jagiellonów – charakteryzuje ostatnią wojnę polsko-krzyżacką – przedstawia przyczyny, przebieg i skutki walki o wpływy nad Bałtykiem i Inflanty.</p>	<p>Ferdynanda Habsburga, Jana Tarnowskiego – wskazuje na mapie ziemie przyłączone i utracone przez Polskę i Litwę w latach 1492–1572, podział Inflant w 1561 r. – omawia przyczyny, przebieg i skutki walk z Wielkim Księstwem Moskiewskim – przedstawia przyczyny, przebieg i skutki wojen o Mołdawię – charakteryzuje stosunki polsko-habsburskie i ich wpływ na losy Węgier – omawia politykę morską Zygmunta Augusta i jej skutki.</p>	<p>polsko-tureckie w XVI w. – przedstawia okoliczności przyłączenia Mazowsza do Korony – wyjaśnia, dlaczego ostatni Jagiellonowie nie podjęli działań na rzecz odzyskania Śląska.</p>	
<p>5. Reformacja i kontrreformacja w Rzeczypospolitej</p>	<p>– początki reformacji w Polsce – bracia polscy i bracia czescy</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>arianie (bracia polscy), konfederacja warszawska</i></p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>zbór, pacyfizm, bracia czescy, ugoda sandomierska,</i></p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>antytrynitaryzm, Kościół narodowy, dysydenci, dyzunicy</i></p>	<p>– charakteryzuje postać Piotra z Goniądza – wyjaśnia, dlaczego XVI-wieczna</p>	<p>– przedstawia i ocenia proces kształtowania się tolerancji wyznaniowej w</p>

	<p>– próby zjednoczenia protestantów i walka o tolerancję</p> <p>– kontrreformacja w Polsce</p> <p>– Kościół prawosławny i unia brzeska</p>	<p>– zna datę konfederacji warszawskiej (1573 r.)</p> <p>– wymienia wyznania protestanckie, które rozwinęły się na ziemiach Rzeczypospolitej w XVI w.</p> <p>– przedstawia postanowienia aktu konfederacji warszawskiej.</p>	<p><i>wolność religijna, unia brzeska, Kościół unicki (grekokatolicki)</i></p> <p>– zna daty: ugody sandomierskiej (1570 r.), unii brzeskiej (1596 r.)</p> <p>– charakteryzuje postacie: Piotra Skargi, Jakuba Wujka</p> <p>– wskazuje na mapie tereny, na których dominowali wyznawcy prawosławia, luteranie, kalwini, arianie i grekokatolicy</p> <p>– omawia zasięg reformacji na ziemiach Rzeczypospolitej</p> <p>– omawia próby zjednoczenia protestantów polskich</p> <p>– omawia działalność jezuitów w Polsce</p> <p>– charakteryzuje przyczyny i</p>	<p>– zna daty: rozłamu wśród polskich kalwinistów (1562–1565 r.), sprowadzenia jezuitów do Polski (1564 r.), powołania Akademii Wileńskiej (1569 r.)</p> <p>– charakteryzuje postacie: Fausta Socyna, Jana Łaskiego, Stanisława Hozjusza</p> <p>– wyjaśnia, na czym polegała popularność haseł reformacyjnych w Polsce</p> <p>– przedstawia okoliczności powstania braci polskich</p> <p>– charakteryzuje poglądy i działalność braci polskich</p> <p>– charakteryzuje realizację postanowień soboru trydenckiego w Polsce</p> <p>– wyjaśnia, dlaczego</p>	<p>Rzeczpospolita jest nazywana krajem tolerancji wyznaniowej.</p>	<p>Polsce.</p>
--	---	--	---	--	--	----------------

			konsekwencje zawarcia unii brzeskiej.	kalwinizm zyskał popularność wśród szlachty.		
6. Rzeczpospolita Obojga Narodów	<ul style="list-style-type: none"> – unia polsko-litewska w XV w. – dwa państwa i jeden władca – przemiany na Litwie przed unią lubelską – unia lubelska i jej znaczenie – Rzeczpospolita Obojga Narodów – cechy charakterystyczne – Prusy Królewskie w XVI w. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>inkorporacja, unia lubelska, Rzeczpospolita Obojga Narodów</i> – zna datę unii lubelskiej (1569 r.) – charakteryzuje postacie: Zygmunta Starego, Zygmunta Augusta – wskazuje na mapie terytoria Litwy i Korony po unii lubelskiej – przedstawia postanowienia unii lubelskiej. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>unia realna, bojarzy, polonizacja</i> – zna datę sejmu lubelskiego (1568–1569 r.) – charakteryzuje postacie: Kazimierza Jagiellończyka, Jana Olbrachta, Aleksandra – wskazuje na mapie ziemie wcielone do Korony na sejmie lubelskim – omawia przyczyny dążeń do zacieśnienia unii między Polską i Litwą – opisuje przebieg sejmu lubelskiego – przedstawia różnice między unią personalną a realną. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>unia krakowsko-wileńska, unia mielnicka</i> – zna daty: objęcia tronu Polski i Litwy przez Kazimierza Jagiellończyka (1446 r.), unii krakowsko-wileńskiej (1499 r.), unii mielnickiej (1501 r.) – charakteryzuje postacie: Mikołaja Radziwiłła Czarnego, Mikołaja Radziwiłła Rudego – omawia losy unii polsko-litewskiej w XV i XVI w. – wyjaśnia, z czego wynikała silna pozycja polityczna rodów możnowładczych w Wielkim Księstwie Litewskim 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu: <i>II statut litewski</i> – zna daty: rozdzielenia władzy w Polsce i na Litwie (1492 r.), II statutu litewskiego (1566 r.), zniesienia autonomii Prus Królewskich (1569 r.) – omawia i ocenia rządy Zygmunta Augusta na Litwie – charakteryzuje przemiany ustrojowe na Litwie – omawia konsekwencje zmian wprowadzonych w Prusach Królewskich w II poł. XVI w. 	<ul style="list-style-type: none"> – zna daty: utworzenia odrębnego systemu sądownictwa na Litwie (1564 r.), powołania sejmików ziemskich na Litwie (1566 r.) – ocenia, czy po przyłączeniu tych ziem do Korony pomiędzy obiema częściami Rzeczypospolitej panowała równowaga terytorialna, czy też jedna z nich przeważała – ocenia konsekwencje polityczne, społeczne, gospodarcze i kulturowe unii lubelskiej.

				– wyjaśnia, dlaczego przez długi czas Jagiellonowie byli przeciwnikami ścisłego połączenia Polski i Litwy.		
7. Pierwsi władcy elekcijni	<p>– pierwsze bezkrólewie</p> <p>– pierwsza wolna elekcja; <i>Artykuły henrykowskie</i> i <i>pacta conventa</i></p> <p>– krótkie rządy Henryka Walezego i drugie bezkrólewie</p> <p>– początki rządów Stefana Batorego – wojna z Gdańskiem</p> <p>– wojna z Moskwą</p> <p>– konflikt Stefana Batorego ze szlachtą</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>bezkrólewie, elekcja viritim, Artykuły henrykowskie</i></p> <p>– zna daty: I wolnej elekcji (1573 r.)</p> <p>– charakteryzuje postacie: Henryka Walezego, Stefana Batorego</p> <p>– przedstawia zasady ustrojowe określone w <i>Artykułach henrykowskich</i>.</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>konfederacja, interrex, sejm konwokacyjny, pacta conventa</i></p> <p>– zna daty: sejmu konwokacyjnego (1573 r.), wojny z Rosją (1577–1582 r.)</p> <p>– charakteryzuje postać Jana Zamojskiego</p> <p>– wymienia i charakteryzuje instytucje powołane w wyniku kompromisu zawartego między szlachtą i magnaterią po śmierci Zygmunta Augusta</p> <p>– wyjaśnia, w jakich celach w dawnej Polsce zawiązywano</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>konfederacja kapturowa, sąd kapturowy, Trybunał Koronny, piechota wybraniecka, rozejm w Jamie Zapolskim</i></p> <p>– zna daty: śmierci Zygmunta Augusta (1572 r.), ucieczki Henryka Walezego do Francji (1574 r.), elekcji Stefana Batorego (1575 r.), wojny Batorego z Gdańskiem (1576–1577 r.), reformy sądownictwa (1578 r.), rozejmu w Jamie Zapolskim (1582 r.)</p> <p>– charakteryzuje postacie: Jakuba Uchańskiego, Anny Jagiellonki</p> <p>– wskazuje na mapie</p>	<p>– zna daty: zniesienia <i>Statutów Karnkowskiego</i> (1585 r.), zajęcia Połocka (1579 r.), zdobycia Wielkich Łuków (1580 r.), zajęcia Pskowa (1581 r.)</p> <p>– charakteryzuje postacie: Mikołaja Sienickiego, Jana Firleja, Ernesta Habsburga, Iwana IV Groźnego, Jana III Wazy, Samuela Zborowskiego</p> <p>– wskazuje na mapie zasięg zdobyczy terytorialnych państwa moskiewskiego w Inflantach do 1577 r.</p> <p>– omawia sytuację polityczną w Rzeczypospolitej po</p>	<p>– charakteryzuje postacie: Maksymiliana II Habsburga, Fiodora</p> <p>– ocenia politykę zagraniczną i wewnętrzną Stefana Batorego.</p>

			<p>konfederacje</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia przebieg pierwszej wolnej elekcji – wymienia różnice między <i>Artykułami henrykowskimi a pacta conventa</i> – charakteryzuje politykę wewnętrzną Stefana Batorego – opisuje przyczyny, przebieg i skutki wojny z Rosją. 	<p>postanowienia terytorialne rozejmu w Jamie Zapolskim</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia sytuację w Rzeczypospolitej po śmierci ostatniego Jagiellona – charakteryzuje spór między szlachtą i magnaterią w okresie pierwszego bezkrólewia – charakteryzuje rolę Jana Zamojskiego w czasach rządów dwóch pierwszych królów elekcyjnych. 	<p>ucieczce Henryka Walezego</p> <ul style="list-style-type: none"> – ocenia rolę Jana Zamojskiego w czasach rządów dwóch pierwszych królów elekcyjnych – omawia przyczyny konfliktu Stefana Batorego ze szlachtą. 	
EUROPA W XVII WIEKU						
1. Angielska wojna domowa	<ul style="list-style-type: none"> – przemiany społeczne i konflikty religijne w Anglii – spór króla z parlamentem – początek rewolucji angielskiej – wojna domowa i powstanie republiki 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>chwalebna (sławetna) rewolucja, monarchia parlamentarna</i> – zna daty: wojny domowej (1642–1649 r.), chwalebnej rewolucji (1688 r.) – charakteryzuje 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>nowa szlachta (gentry), Armia Nowego Wzoru, lord protektor, Akt nawigacyjny, Habeas Corpus Act, Ustawa o prawach</i> – zna daty: powstania Armii Nowego Wzoru (1645 r.), ogłoszenia 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>purytanizm, Petycja o prawo, Krótki Parlament, Długi Parlament, Wielka remonstracja, independenci, Parlament Kadłubowy, torysi, wigowie, Akt o następstwie tronu</i> – zna daty: Petycji 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>jedenastoletnia tyrania, lewellerzy, diggerzy, Akt tolerancyjny</i> – zna daty: zwołania Krótkiego Parlamentu (1640 r.), obrad Długiego Parlamentu (1640–1653 r.), powołania Parlamentu 	<ul style="list-style-type: none"> – zna datę rozwiązania parlamentu przez Karola I Stuarta (1629 r.) – charakteryzuje i ocenia rolę Olivera Cromwella podczas rewolucji – omawia i ocenia polityczne skutki chwalebnej rewolucji.

	<p>– protektorat Olivera Cromwella</p> <p>– od restauracji do monarchii parlamentarnej</p>	<p>postać Olivera Cromwella</p> <p>– omawia przyczyny i skutki wojny domowej</p> <p>– wyjaśnia, w jakich okolicznościach doszło do restauracji monarchii Stuartów.</p>	<p>republiki w Anglii (1649 r.), przyjęcia przez Cromwella tytułu lorda protektora (1653 r.), <i>Aktu nawigacyjnego</i> (1651 r.), <i>Habeas Corpus Act</i> (1679 r.), <i>Ustawy o prawach</i> (1689 r.)</p> <p>– charakteryzuje postać Wilhelma III Orańskiego</p> <p>– wskazuje na kraje, które weszły w skład republiki rządzonej przez Cromwella</p> <p>– omawia wpływ przemian gospodarczych na zmiany w społeczeństwie angielskim w XVI w.</p> <p>– przedstawia przyczyny i skutki sporu królów angielskich z parlamentem</p> <p>– wyjaśnia, jaką rolę w rewolucji angielskiej odegrała Armia Nowego</p>	<p>o prawo (1628 r.), <i>Wielkiej remonstracji</i> (1641 r.), bitwy pod Naseby (1645 r.), ścięcia Karola I (1649 r.), restauracji Stuartów (1660 r.), <i>Aktu o następstwie tronu</i> (1701 r.)</p> <p>– charakteryzuje postać Karola I Stuarta</p> <p>– wskazuje na mapie rejony Anglii zdominowane przez zwolenników króla oraz zwolenników Parlamentu</p> <p>– charakteryzuje gospodarczą rolę nowej szlachty</p> <p>– omawia podziały religijne w społeczeństwie angielskim</p> <p>– wymienia ugrupowania polityczne mające wpływ na przebieg rewolucji angielskiej</p>	<p>Kadłubowego (1648 r.), <i>Aktu tolerancyjnego</i> (1689 r.)</p> <p>– charakteryzuje postacie: Jakuba I Stuarta, Karola II Stuarta, Jakuba II Stuarta, Marii Stuart</p> <p>– przedstawia ograniczenia w rozwoju gospodarczym Anglii w XVI w.</p> <p>– charakteryzuje relacje między Karolem I a parlamentem angielskim.</p>	
--	--	--	--	---	---	--

			<p>Wzoru – omawia rządy Cromwella w okresie jego protektoratu.</p>	<p>– wyjaśnia, w jakich okolicznościach stracono Karola I – omawia konflikt między Karolem II a parlamentem – wyjaśnia wpływ <i>Habeas Corpus Act</i> i <i>Ustawy o prawach</i> na ustrój polityczny Anglii.</p>		
2. Wojna trzydziestoletnia	<p>– Rzesza Niemiecka na początku XVII w. – defenestracja praska – początek wojny trzydziestoletniej – działania wojenne w latach 1624–1635 – wojna europejska – francuski okres wojny trzydziestoletniej – armie okresu wojny</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminu: <i>wojna trzydziestoletnia</i> – zna daty wojny trzydziestoletniej (1618–1648 r.) – przedstawia przyczyny polityczne i religijne wojny trzydziestoletniej – wyjaśnia, czy wojna trzydziestoletnia powinna być traktowana jako konflikt niemiecki, czy ogólnoeuropejski.</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Unia Protestancka, Liga Katolicka, druga defenestracja praska, pokój westfalski</i> – zna daty: powstania Unii Protestanckiej (1608 r.), utworzenia Ligi Katolickiej (1609 r.), II defenestracji praskiej (1618 r.), pokoju westfalskiego (1648 r.) – wskazuje na mapie najważniejsze państwa protestanckie i katolickie</p>	<p>– zna daty: okresu czesko-palatynackiego (1618–1624), okresu duńskiego (1624–1629 r.), okresu szwedzkiego (1630–1635 r.), okresu francuskiego (1635–1648 r.) – charakteryzuje postacie: Ferdynanda II, Fryderyka V Wittelsbacha, Christiana IV, Albrechta von Wallensteina, Gustawa II Adolfa – wskazuje na mapie zmiany terytorialne</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>list majestatyczny, edykt restytucyjny</i> – zna daty: listu majestatycznego (1609 r.), bitwy pod Białą Górą (1620 r.), edyktu restytucyjnego (1629 r.), bitwy pod Lützen (1632 r.) – charakteryzuje postacie: Fryderyka IV, Fryderyka V, Maksymiliana I, Rudolfa II, Macieja I – opisuje cechy charakterystyczne armii okresu wojny trzydziestoletniej.</p>	<p>– zna daty: pokoju w Nikolsburgu (1622 r.), bitwy pod Dessau (1626 r.), pokoju w Lubecie (1629 r.), pokoju w Pradze (1635 r.), bitwy pod Rocroi (1643 r.), bitwy pod Lens (1648 r.) – charakteryzuje postacie: Ernsta von Mansfelda, Johana von Tilly’ego – ocenia skutki polityczne, gospodarcze, społeczne i religijne wojny trzydziestoletniej.</p>

	<p>trzydziestolecie j</p> <p>– pokój westfalski i skutki wojny</p>		<p>uczestniczące w wojnie trzydziestoletniej</p> <p>– omawia sytuację wyznaniową w Rzeszy Niemieckiej i jej wpływ na sytuację Europy</p> <p>– wyjaśnia okoliczności i skutki II defenestracji praskiej</p> <p>– podaje przyczyny włączania się kolejnych państw do konfliktu w Rzeszy</p> <p>– omawia postanowienia pokoju westfalskiego.</p>	<p>w Europie po pokoju westfalskim</p> <p>– charakteryzuje sytuację wyznaniową w Królestwie Czeskim</p> <p>– wymienia etapy w przebiegu wojny trzydziestoletniej i charakteryzuje je</p> <p>– przedstawia przyczyny wybuchu powstania czeskiego i jego klęski.</p>		
<p>3. Absolutyzm we Francji</p>	<p>– Ludwik XIII i kardynał Richelieu</p> <p>– rządy kardynała Mazarina</p> <p>– władza absolutna Ludwika XIV</p> <p>– gospodarka podporządkowa na państwu</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>racja stanu, merkantylizm</i></p> <p>– zna daty: początku rządów osobistych Ludwika XIV (1661 r.)</p> <p>– charakteryzuje postacie: Armanda de Richelieu, Ludwika XIV</p> <p>– omawia cechy</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>intendent, szlachta urzędnicza, fronda, Wysoka Rada, kolbertyzm</i></p> <p>– zna daty: frondy parlamentarnej (1648–1649 r.), frondy książąt (1649–1653 r.), zniesienia <i>Edyktu</i></p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>wojna dewolucyjna, pokój w Akwizgranie, polityka réunionów</i>,</p> <p>– zna daty: wojny dewolucyjnej (1667–1668 r.), pokoju w Akwizgranie (1668 r.), wojny francusko-holenderskiej (1672–1679 r.), wojny</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>edykt łaski, pokój pirenejski, Liga Augsburska, pokój w Rijswijk</i></p> <p>– zna daty: edyktu łaski (1629 r.), pokoju pirenejskiego (1659 r.)</p> <p>– charakteryzuje postacie: Marii</p>	<p>– przedstawia i ocenia rolę kardynałów de Richelieu oraz Mazarina w dziejach Francji</p> <p>– ocenia panowanie Ludwika XIV.</p>

	<p>– polityka zagraniczna Ludwika XIV</p> <p>– armia Ludwika XIV</p>	<p>charakterystyczne monarchii absolutnej Ludwika XIV.</p>	<p><i>nantejskiego</i> (1685 r.)</p> <p>– charakteryzuje postacie: Ludwika XIII, Jules’a Mazarina, Jeana Baptisty Colberta</p> <p>– wyjaśnia, na czym polegała centralizacja władzy za rządów Ludwika XIII</p> <p>– przedstawia przyczyny i skutki frondy</p> <p>– charakteryzuje reformy ustrojowe Ludwika XIV</p> <p>– omawia reformy gospodarcze w XVII-wiecznej Francji</p> <p>– opisuje proces kształtowania się władzy absolutnej we Francji.</p>	<p>Francji z Ligą Augsburską (1686–1697 r.), pokoju w Rijswijk (1697 r.)</p> <p>– charakteryzuje postacie: Henryka IV Burbona, Kondeusza</p> <p>– wskazuje na mapie zasięg ekspansji Francji za rządów Ludwika XIV</p> <p>– omawia rządy Ludwika XIII i kardynała Richelieu</p> <p>– omawia rządy kardynała Mazarina</p> <p>– wymienia grupy społeczne we Francji zainteresowane wprowadzeniem absolutyzmu i jemu przeciwne oraz charakteryzuje przyczyny takich postaw</p> <p>– omawia stosunki Francji z sąsiadami.</p>	<p>Medycejskiej, Anny Austriaczki</p> <p>– charakteryzuje rządy Henryka IV Burbona</p> <p>– charakteryzuje i ocenia politykę zagraniczną Ludwika XIV</p> <p>– przedstawia innowacje w armii francuskiej i ich wpływ na sukcesy militarne Ludwika XIV.</p>	
<p>4. Zmiany polityczne w Europie w XVII wieku</p>	<p>– upadek potęgi Hiszpanii</p> <p>– polityka obronna Holandii; wojny</p>	<p>– zna datę bitwy pod Wiedniem (1683 r.)</p> <p>– charakteryzuje postać Jana III Sobieskiego</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminu: <i>Święta Liga</i></p> <p>– zna daty: unii personalnej Brandenburgii i Prus</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>moryskowie, junkrzy, Święta Liga</i></p> <p>– zna daty: zajęcia</p>	<p>– zna daty: wojen angielsko–holenderskich (1652–1654 r., 1665 r., 1672–1674 r.),</p>	<p>– zna daty: powstań w Katalonii i Portugalii (1640 r.), uznania przez Hiszpanię</p>

	<p>angielsko-holenderskie – wzrost znaczenia Brandenburgii – potęga i ekspansja Szwecji – Węgry i ekspansja turecka w Europie</p>	<p>– opisuje przyczyny i skutki rywalizacji Holandii z Francją i Anglią.</p>	<p>Księżących (1618 r.), zawarcia Świętej Ligi (1684 r.), pokoju w Karłowicach (1699 r.) – charakteryzuje postacie: Zygmunta III Wazy, Kara Mustafy – wskazuje na mapie obszary utracone przez Turcję w wyniku pokoju w Karłowicach – przedstawia okoliczności, w jakich Brandenburgia przejęła pruski tron książęcy – charakteryzuje politykę wewnętrzną Fryderyka Wilhelma – omawia wpływ relacji habsbursko-wiedeńskich na konflikt z Turcją – przedstawia antyturecką działalność Świętej Ligi.</p>	<p>przez Brandenburgię Pomorza Zachodniego (1648 r.), traktatów welawsko-bydgoskich (1657 r.) – charakteryzuje postacie: Fryderyka Wilhelma, Karola IX Sudermańskiego, Karola X Gustawa, Gustawa II Adolfa – wskazuje na mapie zasięg szwedzkiej ekspansji terytorialnej w Europie – przedstawia przyczyny gospodarcze i polityczne upadku potęgi Hiszpanii w XVII w. – wyjaśnia przyczyny wypędzenia morysków – wyjaśnia, dlaczego zmagania między Anglią i Holandią były prowadzone jedynie w koloniach i na morzach</p>	<p>antyhabsburskiego powstania na Węgrzech (1682 r.) – charakteryzuje postacie: Wilhelma III Orańskiego, Karol XI, Karola Lotaryńskiego – przedstawia okoliczności odzyskania niepodległości przez Portugalię – omawia wpływ rywalizacji o rynki europejskie i światowe na politykę międzynarodową – opisuje politykę kolonialną Fryderyka Wilhelma – charakteryzuje proces budowania imperium szwedzkiego.</p>	<p>niepodległości Portugalii (1668 r.), bitwy pod Linköping (1598 r.) – charakteryzuje postacie: Filipa III, Filipa IV, Gaspara de Guzman, Jana IV Braganzy, Krystyny Wazy, Axela Oxenstierny, Jerzego II Rakoczego, Imre Thököly'ego – ocenia sytuację polityczną na wschodzie Europy w XVII w. – ocenia zmiany na arenie międzynarodowej, do których doszło w XVII w.</p>
--	---	--	---	--	---	---

				<ul style="list-style-type: none"> – omawia ekspansję terytorialną Prus w XVII w. – przedstawia etapy ekspansji szwedzkiej w basenie Morza Bałtyckiego. 		
5. Kultura baroku	<ul style="list-style-type: none"> – od renesansu do baroku – sztuka i architektura baroku – malarstwo barokowe – nauka i filozofia epoki baroku – teatr, literatura i muzyka 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>barok</i>, <i>realizm</i> – zna czas trwania baroku (k. XVI – poł. XVIII w.) – charakteryzuje postacie: Galileusza, Isaaca Newtona, Kartezjusza, Moliera, Jana Sebastiana Bacha – wymienia cechy charakterystyczne sztuki baroku. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>barok dworski</i>, <i>racjonalizm</i>, <i>empiryzm</i>, <i>klasycyzm</i>, <i>rokoko</i>, <i>opera</i> – charakteryzuje postacie: Giovanniego Lorenza Berniniego, Caravaggia, Petera Paula Rubensa, Rembrandta van Rijna, Francisa Bacona – wyjaśnia interpretację terminu <i>barok</i> – przedstawia wpływ kontrreformacji na narodziny epoki baroku – omawia cechy charakterystyczne 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>manieryzm</i>, <i>libertynizm</i>, <i>jansenizm</i>, <i>teatr ludowy</i>, <i>powieść tótrzykowska</i> – charakteryzuje postacie: El Greca, Diega Velázquez, Johannes Keplera, Blaise’a Pascala, Antonia Vivaldiego – wskazuje podobieństwa i różnice pomiędzy architekturą renesansową a barokową – wyjaśnia, z czego wynikała specyfika baroku mieszczańskiego-protestanckiego – omawia wpływ 	<ul style="list-style-type: none"> – zna datę założenia Royal Society w Londynie (1660 r.) – charakteryzuje postacie: Francesca Borrominiego, Antoona van Dycka, Jana Brueghel młodszego, Jeana Baptisty Racine’a, Jeana de La Fontaine’a, Miguela de Cervantesa, Georga Friedricha Haendla – wyjaśnia, dlaczego wielu malarzy epoki baroku określano mianem „mistrzów światła i cienia” – omawia różnice między rokokiem a barokiem – przedstawia związki między 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje postacie: św. Jana od Krzyża, św. Teresy z Ávila, Kornela Jansena, Lopego de Vegi, Pierre’a Corneille’a, Claudia Monteverdiego – ocenia, które rozwiązania w architekturze barokowej mogły robić szczególne wrażenie na wiernych.

			<p>architektury baroku – wymienia przykłady rezydencji królewskich i cesarskich epoki baroku – omawia osiągnięcia naukowe epoki baroku – wymienia największych twórców epoki baroku oraz ich najwybitniejsze dzieła.</p>	<p>manieryzmu na narodziny epoki baroku – przedstawia cechy charakterystyczne barokowego malarstwa – przedstawia kierunki i nurty filozoficzne epoki baroku – przedstawia cechy charakterystyczne literatury baroku – omawia tematykę podejmowaną przez artystów w utworach barokowych.</p>	<p>ideologią absolutyzmu a sztuką i architekturą baroku – omawia wpływ baroku na zmiany w teatrze i muzyce.</p>	
WOJNY I KRYZYS RZECZYPOSPOLITEJ W XVII WIEKU						
1. Początki rządów Zygmunta III Wazy	<p>– podwójna elekcja – Zygmunt III Waza na tronie polskim – król i hetman – relacje między Zygmuntem III Wazą a Janem Zamojskim – walka o szwedzki tron i</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminu: <i>husaria</i> – zna daty: bitwy pod Kircholmem (1605 r.), bitwy pod Oliwą (1627 r.) – charakteryzuje postacie: Zygmunta III Wazy, Władysława IV Wazy – omawia przyczyny i skutki wojen</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminu: <i>rokosz</i> – zna daty: wojny polsko-szwedzkiej (1600–1611 r.), wojny polsko-szwedzkiej (1617–1622 r.), wojny polsko-szwedzkiej (1625–1629 r.), bitwy pod Trzcianą (1629 r.), rozejmu w</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>popularyści, sejm inkwizycyjny, regaliści, rozejm w Starym Targu (Altmarku), rozejm w Sztumskiej Wsi</i> – zna daty: elekcji Zygmunta III Wazy (1587 r.), sejm inkwizycyjnego</p>	<p>– zna daty: bitwy pod Byczyną (1588 r.), przejęcia tronu Szwecji przez Zygmunta III Wazę (1592 r.), inkorporacji szwedzkiej Estonii do Rzeczypospolitej (1600 r.), bitwy pod Guzowem (1607 r.), bitwy pod Gniewem</p>	<p>– zna daty: bitwy pod Linköping (1598 r.), detronizacji Zygmunta III Wazy przez szwedzki Riksdag (1599 r.) – ocenia relacje między Zygmuntem III Wazą a Janem Zamojskim – ocenia skutki rokoszu</p>

	<p>wojna ze Szwecją</p> <p>– rokosz Zebrzydowski</p> <p>o</p> <p>– wojna w Inflantach i Prusach</p>	<p>polsko-szwedzkich w I poł. XVII w.</p>	<p>Starym Targu (1629 r.), rozejmu w Sztumskiej Wsi (1635 r.)</p> <p>– charakteryzuje postacie: Jana Zamojskiego, Jana Karola Chodkiewicza</p> <p>– wskazuje na mapie ziemie utracone przez Rzeczpospolitą na rzecz Szwecji</p> <p>– omawia przebieg wojen polsko-szwedzkich w I poł. XVII w.</p> <p>– omawia rolę husarii w prowadzeniu działań wojennych.</p>	<p>(1592 r.), bitwy pod Białym Kamieniem (1604 r.), rokoszu Zebrzydowskiego (1606–1608 r.)</p> <p>– charakteryzuje postacie: Maksymiliana Habsburga, Mikołaja Zebrzydowskiego, Gustawa II Adolfa</p> <p>– omawia okoliczności elekcji Zygmunta III Wazy na tron Rzeczypospolitej</p> <p>– opisuje relacje między Zygmuntem III Wazą a Janem Zamojskim</p> <p>– charakteryzuje przyczyny, przebieg i skutki rokoszu Zebrzydowskiego</p> <p>– przedstawia plany Zygmunta III dotyczące wzmocnienia władzy królewskiej.</p>	<p>(1626), bitwy pod Tczewem i Hamersztynem (1627 r.)</p> <p>– charakteryzuje postacie: Ernesta Habsburga, Karola IX Sudermańskiego, Arendta Dickmanna</p> <p>– przedstawia rywalizację Zygmunta III Wazy z Maksymilianem Habsburgiem</p> <p>– przedstawia etapy walki Zygmunta III Wazy o tron Szwecji i jej skutki.</p>	<p>Zebrzydowskiego dla pozycji władcy i stabilizacji państwowości polskiej.</p>
<p>2. Walka o koronę carów</p>	<p>– kryzys państwa rosyjskiego w II połowie XVI i na</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminu: <i>dymitriady</i></p> <p>– zna datę bitwy pod</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>rozejm w Dywiline, pokój w</i></p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Wielka Smuta, lisowczycy</i></p>	<p>– zna datę antypolskiego powstania Minina i</p>	<p>– zna datę rosyjsko-szwedzkiego traktatu w Stołbowie</p>

	<p>początku XVII w. – dymitriady i ich skutki – początek wojny z Moskwą i walki o koronę carów – wojna smoleńska</p>	<p>Kłuszynem (1610 r.) – charakteryzuje postać Władysława IV Wazy – omawia przyczyny i skutki wojen z Moskwą.</p>	<p><i>Polanowie</i> – zna daty: I dymitriady (1604–1605 r.), wyprawy Dymitra II Samozwańca (1607–1610 r.), wojny polsko–rosyjskiej (1609–1618 r.), wybrania Michała Romanowa na cara Rosji (1613 r.), rozejmu w Dywilinie (1618 r.), wojny smoleńskiej (1632–1634 r.), pokoju w Polanowie (1634 r.) – charakteryzuje postacie: Stanisława Żółkiewskiego, Michała Romanowa, Jana Karola Chodkiewicza – wskazuje na mapie ziemie, jakie zdobyła Rzeczpospolita w wyniku rozejmu w Dywilinie i pokoju w Polanowie – omawia przebieg wojen Rzeczypospolitej z</p>	<p>– zna daty: Wielkiej Smuty (1598–1613 r.), powstania Wasyla Szujskiego (1606 r.), zdobycia Moskwy przez Polaków (1610 r.), rządów polskich na Kremlu (1610–1612 r.), oblężenia Smoleńska (1633–1634 r.) – charakteryzuje postacie: Dymitra I Samozwańca, Dymitra II Samozwańca, Borysa Godunowa, Wasyla Szujskiego, Aleksandra Józefa Lisowskiego – omawia przyczyny, przejawy i skutki kryzysu wewnętrznego w państwie moskiewskim – charakteryzuje rządy Dymitra I Samozwańca i ich skutki – charakteryzuje</p>	<p>Pożarskiego (1611 r.) – charakteryzuje postacie: Fiodora, Jerzego Mniszcha, Kuźmy Minina, Dymitra Pożarskiego – wyjaśnia, dlaczego polscy magnaci zdecydowali się poprzeć roszczenia kolejnych Dymitrów Samozwańców do tronu moskiewskiego – wyjaśnia, jaką rolę w zmaganiach z Rosją odegrali lisowczycy.</p>	<p>(1617 r.) – charakteryzuje postać Michała Szeina – ocenia polityczne skutki wojen z Moskwą.</p>
--	--	---	---	--	---	--

			Moskwą.	polskie rządy na Kremlu i reakcję Rosjan – wyjaśnia, dlaczego Władysław Waza nie objął władzy w Rosji.		
3. Kozaczyzna i konflikty z Turcją	– Turcja i księstwa naddunajskie – najazdy tatarskie na Rzeczpospolitą ich skutki – polskie wyprawy na Mołdawię – narodziny Kozaczyzny – rejestr i pierwsze powstania kozackie – wojna z Turcją: klęska pod Cecorą i oblężenie Chocimia – plany kolejnej wojny z Turcją i ich konsekwencje	– zna daty: bitwy pod Cecorą (1620 r.), bitwy pod Chocimiem (1621 r.) – omawia przyczyny i skutki wojny z Turcją (1620–1621 r.).	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>kozaczyzna, Dzikie Pola (Zaporoże, Niż), ataman, pokój w Chocimiu</i> – zna daty: pokoju w Chocimiu (1621 r.) – charakteryzuje postacie: Jana Zamojskiego, Stanisława Żółkiewskiego, Jana Karola Chodkiewicza – wskazuje na mapie obszary zamieszkiwane przez Kozaków, terytoria sporne Rzeczypospolitej i Turcji w XVII w. – charakteryzuje organizację wewnętrzną Kozaczyzny – wyjaśnia, jakie	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>pokój hetmański, Sicz, tabor, rejestr, czambuł</i> – zna daty: wyprawy Jana Zamojskiego na Mołdawię (1595 r.) – charakteryzuje postacie: Piotra Konaszewicza-Sahajdacznego, Stanisława Koniecpolskiego – omawia przyczyny, przebieg i skutki interwencji polskich magnatów w Mołdawii – omawia wpływ problemu tatarskiego na politykę zagraniczną i wewnętrzną Rzeczypospolitej w I poł. XVII w.	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>kondominium, traktat w Buszy</i> , – zna daty: układu w Chocimiu (1612 r.), traktatu w Buszy (1617 r.), powstania Kosińskiego (1591–1593 r.), powstania Nalewajki (1595–1596 r.) – charakteryzuje postacie: Jeremiego Mohyły, Szymona Mohyły, Krzysztofa Kosińskiego, Semena Nalewajki, Mehmeda Abazy – omawia relacje między Rzeczpospolitą a Mołdawią w końcu XVI w.	– zna daty: bitwy pod Bukowem (1600), bitew pod Sasowym Rogiem (1612 r., 1633 r.) – charakteryzuje postacie: Michała Walecznego, Samuela Koreckiego, Michała Wiśniowieckiego – ocenia politykę Rzeczypospolitej wobec Kozaków.

			<p>skutki dla Rzeczypospolitej miały najazdy tatarskie</p> <p>– omawia przyczyny i skutki powstań kozackich w końcu XVI w.</p> <p>– omawia przebieg wojny z Turcją (1620–1621 r.)</p> <p>– omawia stosunki polsko-tureckie w latach 30. i 40. XVII w.</p>	<p>– omawia geopolityczne położenie Ukrainy i jego wpływ na życie codzienne jej mieszkańców</p> <p>– wyjaśnia, jaką funkcję pełnił rejestr kozacki</p> <p>– charakteryzuje okres sukcesów kozackich w pocz. XVII w. i jego znaczenie dla Rzeczypospolitej.</p>		
4. Powstanie Chmielnickiego	<p>– problem kozacki w I poł. XVII w.</p> <p>– wojsko zaporoskie i jego militarne znaczenie</p> <p>– przyczyny powstania Chmielnickiego</p> <p>– wybuch powstania na Ukrainie</p> <p>– walki w latach 1649–1653</p> <p>– Moskwa i Kozacy</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminu: <i>wojsko zaporoskie</i></p> <p>– zna daty: powstania Chmielnickiego (1648–1655 r.)</p> <p>– charakteryzuje postacie: Bohdana Chmielnickiego, Jana Kazimierza Wazę</p> <p>– charakteryzuje przyczyny powstania Chmielnickiego.</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>układ w Perejasławiu, unia w Hadziaczu, księstwo ruskie, rozejm w Andruszowie</i></p> <p>– zna daty: bitwy nad Żółtymi Wodami, pod Korsunem i Piławcami (1648 r.), obrony Zbaraża (1649 r.), bitwy pod Beresteczkiem (1651 r.), układu w Perejasławiu (1654 r.), unii w Hadziaczu</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>ukraińscy królewężta, ugoda zborowska, ugoda w Białej Cerkwi</i></p> <p>– zna daty: ugody zborowskiej (1649 r.), ugody w Białej Cerkwi (1651 r.), bitwy pod Batohem (1652 r.), bitwy pod Żwańcem (1653 r.), bitwy pod Ochmatowem (1655 r.), bitew pod Połonką i Cudnowem (1660 r.)</p>	<p>– zna daty: powstania Pawluka (1637 r.), powstania Kostki-Napierskiego (1651 r.)</p> <p>– charakteryzuje postacie: Pawła Pawluka, Mikołaja Potockiego, Stefana Potockiego, Jerzego Ossolińskiego, Adama Kisiela, Aleksandra Kostki-Napierskiego, Marcina Kalinowskiego</p> <p>– przedstawia</p>	<p>– zna daty: powstania Sulimy (1635 r.), powstania Ostrianicy i Huni (1638 r.), bitwy pod Szepielewiczami (1654 r.)</p> <p>– charakteryzuje postacie: Iwana Sulimy, Jurija Chmielnickiego</p> <p>– omawia powstania kozackie z I poł. XVII w.</p> <p>– przedstawia i ocenia postawy Polaków wobec</p>

			(1658 r.), rozejmu w Andruszowie (1667 r.) – charakteryzuje postacie: Jeremiego Wiśniowieckiego, Iwana Wyhowskiego – wskazuje na mapie obszary objęte powstaniem Chmielnickiego, ziemie przyłączone do Rosji po rozejmie w Andruszowie – omawia okoliczności wybuchu powstania Chmielnickiego – omawia przebieg działań militarnych przeciwko Kozakom po elekcji Jana Kazimierza Wazy – przedstawia postanowienia unii w Hadziaczu.	– charakteryzuje postacie: Tuhaj-beja, Janusza Radziwiłła – wyjaśnia wpływ problemu rejestru na stosunki polsko-kozackie – wyjaśnia, dlaczego Kozacy sprzymierzyli się z Rosją – omawia przebieg i skutki wojny z Rosją o Ukrainę.	organizację i znaczenie militarne wojska zaporoskiego – opisuje proces budzenia się świadomości etnicznej Kozaków zaporoskich w XVI i XVII w.	powstania Chmielnickiego – ocenia konsekwencje przymierza kozacko-rosyjskiego – ocenia znaczenie unii w Hadziaczu dla stosunków polsko-kozackich.
5. Potop szwedzki	– przyczyny najazdu szwedzkiego – początek potopu szwedzkiego	– wyjaśnia znaczenie terminu: <i>potop szwedzki</i> – zna daty: potopu szwedzkiego (1655–1660 r.), pokoju w	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>wojna podjazdowa, traktat w Radnot, układy welawsko-bydgoskie, pokój</i>	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>dominium Maris Baltici, regimentarz, śluby lwowskie</i> – zna daty:	– wyjaśnia znaczenie terminu: <i>traktat wileński</i> – zna daty: układu szwedzko-brandenburskiego	– przedstawia i ocenia postawy magnatów w obliczu zagrożenia państwowości polskiej

<p>– wojna o wyzwolenie Rzeczypospolitej – zmiana sytuacji międzynarodowej Rzeczypospolitej – traktat rozbiorowy w Radnot i jego konsekwencje – koniec wojny i pokój w Oliwie – zmiany w polskiej armii – prześladowania protestantów</p>	<p>Oliwie (1660 r.) – charakteryzuje postać Jana Kazimierza Wazy – omawia przyczyny najazdu szwedzkiego – przedstawia postanowienia pokoju oliwskiego.</p>	<p><i>oliwski</i> – zna daty: obrony Jasnej Góry (1655 r.), klęski pod Gołębkiem (1656 r.), bitwy pod Warką (1656 r.), traktatu w Radnot (1656 r.), układów welawsko-bydgoskich (1657 r.) – charakteryzuje postacie: Karola X Gustawa, Stefana Czarnieckiego, Augustyna Kordeckiego – charakteryzuje działania wojenne w czasie potopu szwedzkiego – wyjaśnia, dlaczego obrona Jasnej Góry stała się punktem zwrotnym w przebiegu działań wojennych ze Szwecją – przedstawia postawy Polaków i króla Jana Kazimierza w czasie potopu szwedzkiego.</p>	<p>kapitulacji pod Ujściem i w Kiejdanach (1655 r.), konfederacji w Tyszowcach i Łańcucie (1655 r.), ślubów lwowskich Jana Kazimierza (1656 r.), bitwy pod Prostkami (1656 r.), wygnania arian z Polski (1658 r.) – charakteryzuje postacie: Hieronima Radziejowskiego, Janusza Radziwiłła, Wincentego Gosiewskiego – wskazuje na mapie główne kierunki działań wojsk szwedzkich w 1655 r. – przedstawia przykłady sukcesów oręża polskiego w walce ze Szwedami – opisuje, jakie znaczenie dla państwa polskiego miały traktaty welawsko-bydgoskie</p>	<p>(1656 r.), rozejmu w Niemieży (1656 r.) – charakteryzuje postacie: Krzysztofa Opalińskiego, Andrzeja Karola Grudzińskiego, Fryderyka Wilhelma, Jerzego II Rakoczego – przedstawia zmiany w polskiej armii XVII w. – charakteryzuje sytuację międzynarodową Rzeczypospolitej przed potopem szwedzkim i w jego czasie.</p>	<p>– ocenia postawy Polaków i króla Jana Kazimierza w czasie potopu szwedzkiego.</p>
---	--	---	--	---	--

				– wyjaśnia, dlaczego doszło do prześladowania protestantów i jakie były tego skutki.		
6. Wojna domowa i król „Piast”	– Rzeczpospolita po potopie szwedzkim – plany reform Jana Kazimierza i problem następstwa tronu – rokosz Lubomirskiego – elekcja Michała Korybuta Wiśniowieckiego – konflikt króla z malkontentami – początek konfliktu z Turcją	– wyjaśnia znaczenie terminu: <i>liberum veto, pokój w Buczaczu</i> – zna daty: pierwszego <i>liberum veto</i> (1652 r.), traktatu w Buczaczu (1672 r.) – charakteryzuje postacie: Jana Kazimierza, Michała Korybuta Wiśniowieckiego, Jana Sobieskiego – omawia przyczyny i skutki wojny z Turcją.	– zna daty: abdykacji Jana Kazimierza (1668 r.), elekcji Michała Korybuta Wiśniowieckiego (1669 r.), wojny z Turcją (1672 r.) – charakteryzuje postać Władysława Sicińskiego – wskazuje na mapie zmiany terytorialne po traktacie w Buczaczu – przedstawia sytuację Rzeczypospolitej po potopie szwedzkim – omawia okoliczności objęcia tronu Rzeczypospolitej przez Michała Korybuta Wiśniowieckiego.	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Związek Święcony, Związek Pobożny, malkontenci</i> – zna daty: rokoszu Lubomirskiego (1665–1666 r.), zawarcia Związku Święconego (1661 r.) i Pobożnego (1662 r.), bitwy pod Mątwami (1666 r.), zdobycia Kamieńca Podolskiego przez Turków (1672 r.) – charakteryzuje postać Jerzego Sebastiana Lubomirskiego – charakteryzuje program reform proponowany przez Jana Kazimierza i reakcję szlachty polskiej – przedstawia	– zna daty: bitew pod Braławiem i Kalnikiem (1671 r.), konfederacji pod Szczepczeszynem (1673 r.) – charakteryzuje postacie: Filipa Wilhelma, Karola Lotaryńskiego – omawia wpływ konfliktu króla Jana Kazimierza z opozycją magnacką na funkcjonowanie państwa – przedstawia konflikt króla Michała Korybuta Wiśniowieckiego ze stronnictwem profrancuskim – omawia zmiany w polskiej polityce zagranicznej i ich wpływ na funkcjonowanie	– zna datę buntu Piotra Doroszenki (1671 r.) – charakteryzuje postać Piotra Doroszenki – ocenia realną możliwość realizacji reform Jana Kazimierza.

				przyczyny, przebieg i skutki sporu króla z Jerzym Sebastianem Lubomirskim.	Rzeczypospolitej.	
7. Rządy Jana III Sobieskiego	<ul style="list-style-type: none"> – elekcja Jana III Sobieskiego – wojna z Turcją; pokój w Żurawnie – polityka zagraniczna Jana III Sobieskiego – zmiany sojuszów i ich konsekwencje – bitwa pod Wiedniem i jej znaczenie – zakończenie walk z Turcją – ostatnie lata panowania Jana III Sobieskiego 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu: <i>odsiecz wiedeńska</i> – zna datę bitwy pod Wiedniem (1683 r.) – charakteryzuje postać Jana III Sobieskiego – przedstawia przyczyny i skutki odsieczy wiedeńskiej. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Święta Liga, pokój Grzymułtowskiego, pokój w Karłowicach</i> – zna daty: bitwy pod Chocimiem (1673 r.), elekcji Jana III Sobieskiego (1674 r.), wojny z Turcją (1674–1676 r.), bitwy pod Parkanami (1683 r.), utworzenia Świętej Ligi (1684 r.), pokoju Grzymułtowskiego (1686 r.), pokoju w Karłowicach (1699 r.) – charakteryzuje postacie: Leopolda I Habsburga, Kara Mustafy, Marii Kazimiery – wskazuje na mapie obszary, które utraciła Turcja na rzecz 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu: <i>wielki wezyr</i> – zna daty: bitwy pod Żurawnem (1676 r.), rozejmu w Żurawnie (1676 r.) – charakteryzuje postać Karola Lotaryńskiego – wskazuje na mapie obszary, które utraciła Turcja na rzecz cesarstwa i Wenecji w wyniku podpisania pokoju w Karłowicach – opisuje okoliczności objęcia tronu przez Jana III Sobieskiego – omawia reformy wojskowe Jana III Sobieskiego – charakteryzuje skutki przejścia Sobieskiego do obozu 	<ul style="list-style-type: none"> – zna daty: oblężenia Trembowli (1676 r.), traktatu w Jaworowie (1675 r.), sojuszu polsko-habsburskiego (1683 r.) – charakteryzuje postacie: Filipa Wilhelma, Ludwika Burbona (Wielkiego Kondeusza), Dymitra Wiśniowieckiego, Stanisława Jabłonowskiego – omawia wpływ sytuacji międzynarodowej na politykę zagraniczną Jana III Sobieskiego – charakteryzuje politykę Sobieskiego wobec Brandenburgii, Rosji i Turcji – przedstawia ostatnie lata panowania Jana III 	<ul style="list-style-type: none"> – zna datę antyhabsburskiego powstania na Węgrzech (1682 r.) – charakteryzuje postać Imre Thököly'ego – ocenia skutki zaangażowania Rzeczypospolitej w działalność Świętej Ligi.

			Rzeczypospolitej w wyniku podpisania pokoju w Karłowicach – omawia przyczyny, przebieg i skutki wojny z Turcją (1674–1676 r.) – wyjaśnia, jakie znaczenie dla Europy miało zwycięstwo pod Wiedniem.	prohabsburskiego – omawia działalność Świętej Ligi i jej skutki dla Rzeczypospolitej.	Sobieskiego.	
8. Kryzys Rzeczypospolitej	– zniszczenia wojenne – społeczne skutki wojen – wzrost roli magnaterii – przemiany ustrojowe i polska skarbowość – sytuacja wyznaniowa w XVII w.	– wyjaśnia znaczenie terminu: <i>oligarchia magnacka</i> – charakteryzuje przejawy wpływu magnaterii na życie polityczne i gospodarcze Rzeczypospolitej w XVII w.	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>latyfundia magnackie, klientela magnacka</i> – omawia zniszczenia wojenne i grabieże po wielkich wojnach XVII w. – charakteryzuje społeczne skutki wojen – wyjaśnia, jakie były przyczyny wzrostu znaczenia magnaterii w drugiej połowie XVII w. – omawia proces oligarchizacji życia	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>przymus propinacyjny, rządy sejmikowe, podatek podymny, podatek pogłówny, kwarta, łanowe, hiberna, apostazja</i> – przedstawia skutki wielkich wojen dla gospodarki miejskiej w Rzeczypospolitej – omawia położenie gospodarcze szlachty w XVII w. i jej działania na rzecz zwiększenia swoich dochodów – wyjaśnia, na czym polegały rządy	– wyjaśnia znaczenie terminu: <i>egzulancki</i> – omawia wpływ kryzysu europejskiego w XVII w. na sytuację gospodarczą Rzeczypospolitej – wyjaśnia wpływ egzulantów na politykę państwa – omawia politykę skarbową w Rzeczypospolitej XVII w. – wyjaśnia, na czym polegał konflikt między unitami i dyzunitami – opisuje relacje	– ocenia wpływ wojen XVII w. na przemiany ustrojowe, gospodarcze, społeczne i wyznaniowe w Rzeczypospolitej.

			gospodarczego i politycznego Rzeczypospolitej.	sejmikowe – charakteryzuje położenie protestantów w Rzeczypospolitej w XVII w.	między wyznaniem na ziemiach Rzeczypospolitej.	
9. Barok i sarmatyzm	<p>– początki baroku w Polsce</p> <p>– architektura barokowa w Polsce</p> <p>– rzeźba i malarstwo</p> <p>– kultura barokowa na dworach magnackich</p> <p>– literatura barokowa</p> <p>– nauka i oświata w XVII-wiecznej Rzeczypospolitej</p> <p>– sarmatyzm i jego cechy charakterystyczne</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>sarmatyzm, złota wolność szlachecka, przedmurze chrześcijaństwa</i></p> <p>– zna czas trwania baroku w Rzeczypospolitej (k. XVI – poł. XVIII w.)</p> <p>– opisuje cechy charakterystyczne sarmatyzmu.</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>ksenofobia, orientalizacja</i></p> <p>– charakteryzuje postacie: Jana Andrzeja Morsztyna, Jana Heweliusza, Jana Chryzostoma Paska</p> <p>– wyjaśnia, jakie funkcje ideowe pełniła sztuka baroku</p> <p>– omawia cechy charakterystyczne barokowej architektury sakralnej w Polsce</p> <p>– przedstawia rozwój budownictwa świeckiego epoki baroku na przykładzie rezydencji królewskich i</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>przedstawienia funeralne, silva rerum, makaronizmy, szlachcic-sybaryta</i></p> <p>– charakteryzuje postacie: Mikołaja Zebrzydowskiego, Tomasza Dolabelli, Stanisława Herakliusza Lubomirskiego</p> <p>– przedstawia wpływ potrydenckiej reformy kościoła na kulturę i naukę baroku w Rzeczypospolitej</p> <p>– omawia osiągnięcia literatury polskiego baroku</p> <p>– opisuje cechy charakterystyczne rzeźby i malarstwa</p>	<p>– charakteryzuje postacie: Macieja Kazimierza Sarbiewskiego, Daniela Naborowskiego, Samuela Twardowskiego, Wacława Potockiego, Jana Brożka</p> <p>– przedstawia wpływ wielkich wojen XVII w. na rozwój kultury i sztuki epoki baroku</p> <p>– przedstawia rozwój nauki w dobie baroku</p> <p>– przedstawia przyczyny i przejawy spadku poziomu nauczania w polskich szkołach XVII w.</p>	<p>– charakteryzuje postacie: Giovanniego Trevano, Matteo Castellego, Peetera Danckersa de Rija, Daniela Schultza, Anny Stanisławskiej, Wespazjana Kochowskiego, Zbigniewa Morsztyna, Jana Szczęsnego Herburta, Kaspra Niesieckiego</p> <p>– charakteryzuje i ocenia wkład polskiego baroku do kultury Europy XVII i początków XVIII w.</p>

			<p>magnackich – wyjaśnia, na czym polegała orientalizacja kultury i obyczajów polskich w XVII w.</p>	<p>polskiego baroku – przedstawia genezę ideologii sarmackiej – omawia wpływ ideologii sarmatyzmu na styl życia i obyczajowość szlachty polskiej.</p>		
OŚWIECENIE W EUROPIE I W POLSCE						
<p>1. Gospodarka i społeczeństwo w XVIII wieku</p>	<p>– eksplozja demograficzna w Europie – rewolucja agrarna – rewolucja przemysłowa w Anglii – skutki społeczne i gospodarcze rewolucji przemysłowej – nowe koncepcje ekonomiczne</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>eksplozja demograficzna, rewolucja przemysłowa</i> – omawia społeczne i gospodarcze skutki rewolucji przemysłowej.</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>płodozmian intensywny, rewolucja agrarna, maszyna parowa, klasa robotnicza, liberalizm gospodarczy, wolny rynek, wolna konkurencja, gospodarka wolnorynkowa</i> – zna datę skonstruowania maszyny parowej (1769 r.) – charakteryzuje postacie: Jamesa Watta, Adama Smitha – wskazuje na mapie</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>fizjokratyzm, leseferyzm</i> – charakteryzuje postać François Quesnaya – omawia cechy charakterystyczne eksplozji demograficznej w Europie i jej koloniach w XVIII w. – omawia cechy charakterystyczne rewolucji agrarnej i jej skutki – przedstawia uwarunkowania rewolucji przemysłowej – omawia wpływ</p>	<p>– charakteryzuje postacie: Edwarda Jennera, Johna Kaya, Jamesa Hargreavesa, Richarda Arkwrighta – wyjaśnia, jakie znaczenie dla rozwoju medycyny miało odkrycie dokonane przez Edwarda Jennera – wymienia najważniejsze wynalazki związane z rewolucją przemysłową.</p>	<p>– ocenia gospodarcze i społeczne skutki rewolucji przemysłowej.</p>

			<p>najbardziej rozwinięte gospodarczo państwa XVIII-wiecznej Europy</p> <p>– omawia przyczyny eksplozji demograficznej w Europie i jej koloniach w XVIII w.</p> <p>– wyjaśnia, jakie znaczenie dla rozwoju przemysłu miało wynalezienie maszyny parowej</p> <p>– charakteryzuje klasę robotniczą w XVIII w.</p>	<p>wynalazków na zmiany w przemyśle włókienniczym</p> <p>– opisuje przemiany w hutnictwie i metalurgii</p> <p>– omawia nowe idee ekonomiczne stworzone w XVIII w.</p>		
2. Oświecenie	<p>– wiek XVIII – stulecie rozumu</p> <p>– filozofia i myśl społeczno-polityczna oświecenia</p> <p>– <i>Wielka encyklopedia francuska</i> i jej znaczenie</p> <p>– rozwój nauki</p> <p>– rozwój edukacji i ośrodków</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>oświecenie, trójpodział władzy, umowa społeczna</i></p> <p>– zna czas trwania oświecenia (XVIII w.)</p> <p>– charakteryzuje postacie: Karola Monteskiusza, Jeana-Jacques’a Rousseau</p> <p>– omawia teorie trójpodziału władzy i</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>prawa naturalne, encyklopedyści, krytycyzm, sentymentalizm, klasycyzm</i></p> <p>– charakteryzuje postacie: Johna Locke’a, Woltera, Denisa Diderota, Immanuela Kanta, Isaaca Newtona, Wolfganga</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>koncepcja wolności, deizm, ateizm, teoria poznania, szkoły specjalistyczne, akademie naukowe, salony kulturalne, łoża masońskie, rokoko, teatr narodowy</i></p> <p>– zna datę rozwiązania zakonu jezuitów (1773 r.)</p>	<p>– charakteryzuje postacie: Antoine’a Lavoisiera, Karola Linneusza, Alessandra Volty, Jamesa Cooka, Daniela Defoe, Jonathana Swifta, Jacques’a Louisa Davida, Josepha Haydna</p> <p>– omawia osiągnięcia w dziedzinie nauk</p>	<p>– charakteryzuje postać Laurence’a Sterne’a</p> <p>– ocenia wpływ filozofii i myśli społeczno-politycznej oświecenia na współczesne systemy polityczne.</p>

	naukowych – literatura oświeceniowa – rokoko i klasycyzm	umowy społecznej.	Amadeusza Mozarta – wskazuje na mapie państwa, w których najwcześniej zaczęły upowszechniać się idee oświecenia – przedstawia genezę oświecenia – omawia myśl społeczno-polityczną oświecenia – wyjaśnia, jaką rolę w okresie oświecenia odegrała <i>Wielka encyklopedia francuska</i> – omawia oświeceniowe reformy systemu edukacji – omawia główne kierunki w rozwoju literatury oświeceniowej – przedstawia cechy charakterystyczne architektury i sztuki klasycyzmu.	– charakteryzuje postacie: Benjamina Franklina, braci Montgolfier – wyjaśnia wpływ idei oświecenia na wierzenia religijne i dogmaty kościelne – charakteryzuje wiodące kierunki filozoficzne oświecenia – na wybranych przykładach omawia wpływ oświeceniowej nauki na rozwój przemysłu i życie codzienne – wyjaśnia, jakie funkcje pełniły w XVIII w. salony kulturalne – wyjaśnia, jaką rolę odgrywały w XVIII w. loże masońskie – przedstawia sposoby propagowania wiedzy i nowych idei w czasach oświecenia.	ściślych, przyrodniczych i geograficznych.	
3. Budowa	– Rosja a Europa	– wyjaśnia znaczenie	– wyjaśnia znaczenie	– wyjaśnia znaczenie	– wyjaśnia	– porównuje i ocenia

<p>imperium rosyjskiego</p>	<p>w XVII w. – początki rządów Piotra I – reformy Piotra I – wielka wojna północna i jej następstwa – walka o władzę w Rosji po śmierci Piotra I – rządy Katarzyny II – powstanie rosyjskiego mocarstwa</p>	<p>terminu: <i>absolutyzm</i> – charakteryzuje postacie: Piotra I Wielkiego, Katarzyny II Wielkiej – charakteryzuje zmiany w ustroju państwa i systemie administracyjnym przeprowadzone przez Piotra I.</p>	<p>terminów: <i>Senat Rządzący, gubernia, wielka wojna północna, pokój w Nystad, wojna siedmioletnia</i> – zna daty: wielkiej wojny północnej (1700–1721 r.), pokoju w Nystad (1721 r.), wojny siedmioletniej (1756–1763 r.) – wskazuje na mapie obszary w Europie zajęte przez Piotra I i Katarzynę II – przedstawia reformy obyczajowe Piotra I – omawia przyczyny, przebieg i skutki wielkiej wojny północnej – omawia politykę wewnętrzną Katarzyny II – przedstawia kierunki ekspansji zewnętrznej Rosji za panowania Katarzyny II.</p>	<p>terminów: <i>wielkie poselstwo, tabela rang, przymus szkolny, imperator Wszechrosji, Rada Cesarska</i> – wyjaśnia przyczyny wysłania wielkiego poselstwa (1697 r.), ustanowienia Senatu Rządzącego (1711 r.), bitwy pod Narwą (1700 r.), bitwy pod Połtawą (1709 r.), przyjęcia przez Piotra I tytułu imperatora Wszechrosji (1721 r.) – charakteryzuje postacie: Karola XII, Elżbiety I, Fryderyka II – wyjaśnia wpływ wielkiego poselstwa na przemiany w państwie rosyjskim – omawia przemiany, jakie z inicjatywy Piotra I zaszyły w stanie szlacheckim.</p>	<p>uwarunkowania zmiany wizerunku Rosji w XVII w. – przedstawia reformy w wojsku rosyjskim – charakteryzuje politykę wyznaniową Piotra I – przedstawia rywalizację o władzę w Rosji po śmierci Piotra I – wyjaśnia, na czym polegała europeizacja Rosji.</p>	<p>politykę wewnętrzną i zagraniczną Piotra I oraz Katarzyny II.</p>
-----------------------------	---	---	--	--	--	--

<p>4. Absolutyzm oświecony w Prusach i w Austrii</p>	<ul style="list-style-type: none"> – absolutyzm oświecony – budowa potęgi Prus – absolutyzm oświecony Fryderyka II – Austria w czasie wielkich wojen – wojna siedmioletnia – reformy Marii Teresy i Józefa II w Austrii 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu: <i>absolutyzm oświecony</i> – charakteryzuje postacie: Fryderyka Wilhelma I, Józefa II – omawia założenia idei absolutyzmu oświeceniowego. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>laicyzacja, wojny śląskie, wojna siedmioletnia (III wojna śląska), państwo policyjne, józefinizm</i> – zna daty: koronacji Fryderyka I (1701 r.), wojen śląskich (1740–1742 r.; 1744–1745 r.), wojny siedmioletniej (1756–1763 r.) – charakteryzuje postacie: Fryderyka I, Marii Teresy – wyjaśnia, jakie znaczenie dla Hohenzollernów miało uzyskanie korony królewskiej – omawia reformy wojskowe Fryderyka Wilhelma I i ich wpływ na funkcjonowanie państwa – charakteryzuje reformy wewnętrzne 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>„król-filozof”, „pierwszy sługa państwa”, sankcja pragmatyczna, Rada Państwa, patent tolerancyjny</i> – zna daty: sankcji pragmatycznej (1713 r.), pokoju w Hubertusburgu (1763 r.), patentu tolerancyjnego (1781 r.), reform chłopskich Józefa II (1781–1785 r.) – wskazuje na mapie obszary włączone do państwa pruskiego w I poł. XVIII w., granice państwa habsburskiego w II poł. XVIII w. – charakteryzuje rządy Fryderyka I – omawia zaangażowanie Austrii w politykę międzynarodową w I poł. XVIII w. – wyjaśnia, w jakich 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>wojna o sukcesję hiszpańską, wojna o sukcesję austriacką, odwrócenie przymierzy</i> – zna daty: wprowadzenia obowiązku szkolnego w Prusach (1763 r.), wojny o sukcesję hiszpańską (1701–1714 r.), wojny o sukcesję austriacką (1740–1748 r.) – charakteryzuje postacie: Fryderyka II, Filipa V Burbona, Karola VI – przedstawia zmiany w relacjach austriacko-pruskich w I poł. XVIII w. – porównuje reformy w Prusach i Austrii w II poł. XVIII w. – charakteryzuje rolę Prus i Austrii w konfliktach 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia panowanie Fryderyka II oraz Józefa II jako władców oświeconych.
--	---	--	---	---	---	--

			<p>Fryderyka II</p> <ul style="list-style-type: none"> – opisuje reformy wewnętrzne Józefa II – przedstawia przyczyny i skutki wojny siedmioletniej. 	<p>okolicznościach Maria Teresa objęła tron Austrii</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia reformy wewnętrzne Marii Teresy. 	<p>zbrojnych w Europie w latach 1700–1763.</p>	
<p>5. Rzeczpospolita w pierwszej połowie XVIII wieku</p>	<ul style="list-style-type: none"> – pierwsze lata unii polsko-saskiej – Rzeczpospolita w czasie wojny północnej – ostatnie lata rządów Augusta II – wojna o sukcesję polską – polityczna anarchia i próby reform w czasach Augusta III – reformy oświaty i ożywienie gospodarcze w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Familia, Collegium Nobilium</i> – zna datę założenia Collegium Nobilium (1740 r.) – charakteryzuje postacie: Augusta II Mocnego, Stanisława Konarskiego – omawia cechy charakterystyczne panowania Augusta II i Augusta III. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>sejm niemy, wojna o sukcesję polską, pijarzy</i> – zna daty: elekcji Augusta II Mocnego (1696 r.), wielkiej wojny północnej (1700–1721 r.), sejmu niemego (1717 r.), wojny o sukcesję polską (1733–1736 r.) – charakteryzuje postacie: Stanisława Leszczyńskiego, Augusta III – wskazuje na mapie terytorium Saksonii – wyjaśnia, w jakich okolicznościach doszło do unii polsko-saskiej – przedstawia 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>republikanie, sejm pacyfikacyjny, faksje magnackie</i> – zna daty: elekcji Stanisława Leszczyńskiego (1704 r.), konfederacji sandomierskiej (1704 r.), konfederacji tarnogrodzkiej (1715 r.), konfederacji w Dzikowie (1734 r.), sejmu pacyfikacyjnego (1736 r.) – charakteryzuje postacie: Karola XII, Piotra I – wyjaśnia, co różniło Rzeczpospolitą i 	<ul style="list-style-type: none"> – zna daty: bitwy pod Kliszowem (1702 r.), konfederacji w Warszawie (1704 r.), zamieszek religijnych w Toruniu (1724 r.) – charakteryzuje postacie: Henryka Brühla, Jerzego Mniszcha – wyjaśnia, jaką rolę odegrał Piotr I w sporze między Augustem II i szlachtą. 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia programy reform Rzeczypospolitej w I poł. XVIII w.

			okoliczności, w jakich Rzeczpospolita została wplątana w wielką wojnę północną – opisuje przebieg i skutki wojny o sukcesję polską – omawia wpływ myśli oświeceniowej na reformy oświaty w Rzeczypospolitej w I poł. XVIII w.	Saksonię pod względem politycznym, społecznym i ekonomicznym – przedstawia przebieg wielkiej wojny północnej na ziemiach polskich – omawia przebieg i skutki rywalizacji między Augustem II a Stanisławem Leszczyńskim i ich zwolennikami – charakteryzuje sytuację wewnętrzną w Rzeczypospolitej u schyłku panowania Augusta II – omawia proces narastania anarchii wewnętrznej za panowania Augusta III.		
6. Pierwsze lata rządów Stanisława Augusta	– elekcja Stanisława Augusta Poniatowskiego i pierwsze reformy	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>konfederacja barska, Komisja Edukacji Narodowej</i> – zna daty: elekcji	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Szkoła Rycerska, prawa kardynałne, walka partyzancka, Rada Nieustająca</i>	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>sejm repninowski, generalność</i> – zna daty: sejm konwokacyjnego	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>koliszczyzna, zasada równowagi sił</i> – charakteryzuje postacie: Michała	– ocenia postanowienia sejmu repninowskiego – ocenia działania konfederatów

<p>– sprawa dysydentów i prawa kardynalne – konfederacja barska – przyczyny, przebieg, skutki i ocena – I rozbiór Polski – sejm rozbiorowy i jego reformy</p>	<p>Stanisława Augusta Poniatowskiego (1764 r.), konfederacji barskiej (1768–1772 r.), I rozbioru Polski (1772 r.), powołania Komisji Edukacji Narodowej (1773 r.) – charakteryzuje postać Stanisława Augusta Poniatowskiego – wskazuje na mapie obszary utracone przez Rzeczpospolitą na rzecz Austrii, Rosji i Prus w 1772 r. – przedstawia przyczyny i skutki konfederacji barskiej.</p>	<p>– zna daty: założenia Szkoły Rycerskiej (1765 r.), uchwalenia praw kardynalnych (1768 r.), sejmu rozbiorowego (1773–1775 r.), powołania Rady Nieustającej (1775 r.) – charakteryzuje postacie: Katarzyny II, Kazimierza Pułaskiego, Tadeusza Rejtana – omawia okoliczności elekcji Stanisława Augusta Poniatowskiego – wyjaśnia wpływ praw kardynalnych na funkcjonowanie Rzeczypospolitej – przedstawia postanowienia traktatu rozbiorowego z 1772 r. – omawia decyzje sejmu rozbiorowego.</p>	<p>(1764 r.), sejmu repninowskiego (1797–1798 r.), powołania generalności (1769 r.) – charakteryzuje postacie: Kajetana Sołtyka, Mikołaja Repnina – przedstawia reformy sejmu konwokacyjnego i pierwszych lat panowania Stanisława Augusta Poniatowskiego – przedstawia przebieg konfederacji barskiej – omawia okoliczności podpisania I rozbioru Polski.</p>	<p>Fryderyka Czartoryskiego, Wacława Rzewuskiego, Karola Radziwiłła, Adama Ponińskiego – wyjaśnia okoliczności, w jakich doszło do interwencji rosyjskiej w Rzeczypospolitej w 1767 r.</p>	<p>barskich – ocenia wpływ decyzji sejmu rozbiorowego na funkcjonowanie państwa polskiego.</p>
---	--	--	--	--	--

<p>7. Oświecenie w Rzeczypospolitej</p>	<p>– początki oświecenia w Polsce – mecenat Stanisława Augusta Poniatońskiego – architektura i sztuka polskiego oświecenia – literatura oświeceniowa – edukacja i nauka</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminu: <i>oświecenie stanisławowskie</i> – zna czas oświecenia w Polsce (lata 30. XVIII w. – k. XVIII w.) oraz datę powstania Collegium Nobilium (1740 r.) – charakteryzuje postać Stanisława Konarskiego – charakteryzuje osiągnięcia architektury i sztuki polskiego klasycyzmu.</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>obiady czwartkowe, Towarzystwo do Ksiąg Elementarnych</i> – charakteryzuje postacie: Ignacego Krasickiego, Hugona Kołłątaja – omawia rolę mecenatu Stanisława Augusta Poniatońskiego w propagowaniu idei oświecenia – charakteryzuje przemiany w polskiej edukacji w XVIII w. i ocenia ich znaczenie.</p>	<p>– zna datę założenia Biblioteki Załuskich (1747 r.) – charakteryzuje postacie: Józefa i Andrzeja Załuskich, Marcella Bacciarellego, Bernarda Belotta (Canaletta), Juliana Ursyna Niemcewicza, Ignacego Potockiego, Adama Kazimierza Czartoryskiego – przedstawia początki oświecenia w Polsce – na wybranych przykładach wyjaśnia, jakie cele przyświecały polskiej literaturze oświeceniowej.</p>	<p>– charakteryzuje postacie: Franciszka Bohomolca, Adama Naruszewicza, Domenica Merliniego, Jana Piotra Norblina, Franciszka Karpińskiego, Izabeli Czartoryskiej, Jana i Jędrzeja Śniadeckich, Marcina Poczobutta–Odlanickiego, – omawia osiągnięcia nauki polskiej w epoce oświecenia.</p>	<p>– charakteryzuje postacie: Stanisława Trembeckiego, Franciszka Salezego Jezierskiego, Franciszka Pincka, Franciszka Smuglewicza, Zygmunta Vogla, Samuela Chróścikowskiego, Krzysztofa Kluka – ocenia wpływ Stanisława Augusta Poniatońskiego na rozwój kultury i sztuki oświecenia w Polsce.</p>
<p>Opracowała Agnieszka Chwastek</p>						